

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**MAHKUMLARI SUÇA YÖNELTEN
FAKTÖRLER ve DİN ANLAYIŞLARI
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

İsrafil İĞDE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS-2009**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**MAHKUMLARI SUÇA YÖNELTEN
FAKTÖRLER ve DİN ANLAYIŞLARI
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

DANIŞMAN: Doç. Dr. M. Ali KIRMAN

İsrafil İĞDE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS-2009**

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**MAHKUMLARI SUÇA YÖNELTEN FAKTÖRLER
ve DİN ANLAYIŞLARI ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

İsrafil İÇDE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

**Bu Tez 25/ 05 / 2009 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.**

**Doç. Dr. M. Ali KİRMAN
DANIŞMAN**

**Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR
ÜYE**

**Prof. Dr. Kemal ATİK
ÜYE**

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

**Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN
Enstitü Müdür Vekili**

Bu çalışma.....tarafından desteklenmiştir.
Proje No:.....

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHKUMLARI SUÇA YÖNELTEN FAKTÖRLER
ve DİN ANLAYIŞLARI ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

İsrafil İÇDE

DANIŞMAN : Doç. Dr. M. Ali KİRMAN

Yıl : 2009, Sayfa: 83

Jüri : Doç. Dr. M. Ali KİRMAN
: Prof. Dr. H. Ezber BODUR
: Prof. Dr. Kemal ATİK

Günümüzde modernleşme ile birlikte kurumların yapısında, işleyişlerinde, fonksiyonlarında ve bireylerarası ilişkilerde değişimler meydana getirmiştir. Bu durum bazı sosyal problemlerin ortaya çıkmasına ve daha önce var olan sosyal problemlerin de daha büyük boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Sosyal problemler arasında en çok ilgi çekenini şüphesiz suç olgusudur. Bu araştırma, bir yandan hüküm giyen bireylerin niçin suç işler duruma geldiklerini irdelerken, diğer taraftan onların günlük yaşantılarından yola çıkarak din anlayışlarını da analiz etmeye çalışmaktadır. İnsanların suç işlemelerine neden olan faktörler cezaevi ortamında araştırılmaya çalışılmıştır. Hükümlülerden alınan bilgilere göre, suçun doğuş ve nedenleri arasında modernleşme sürecinde aile kurumunun işlevinden uzak kalması sonucu sosyalleşmenin yetersiz oluşu ve ilk çocukluk döneminin izlenememesi, arkadaş grubu ve çevre ile etkileşim, işsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlikler nedeniyle ihtiyaçların doyuma ulaşamaması, suç işleyen ve cezaevine hapsedilen bireyin yakın çevresi, toplum ve yasal otoriteler tarafından damgalanması, suçlara karşı dirençli olmayı öğreten, hayatı anlamlandıran din kurumunun günlük hayattaki öneminin zayıflaması gibi etkenler sayılmaktadır. Mahkumları suça yönelten bu faktörlerin ilgililerce özenle değerlendirilmesi, çözümünü için uygun politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suç Olgusu, Suç Profili, Sapma, Sapkınlık, Mahkum, Hükümlü, Cezaevi, Din.

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGION SCIENCE
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM

ABSTRACT

MA THESIS

**A SOCIOLOGICAL RESEARCH ON FACTORS
WHICH STEER CONVICTS INTO CRIME and
CONVICT'S RELIGIOUS PERCEPTIONS**

İsrafil İÇDE

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. M.Ali KIRMAN

Year : 2009, Pages: 83

Jury : Assoc. Prof. Dr. M. Ali KIRMAN
: Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR
: Prof. Dr. Kemal ATİK

Nowadays changes in structures of institutions, and their functions and changes in interpersonal relationship has occurred together in modernization period. This situation has tended to arise some social problems and also become large some social problems which are exist already. The most attractive one among these social problems is certainly issue of crime. On the one hand, this research is investigating why criminals commit crime, on the other hand it is trying to analysis understanding religion of them by leading their daily lives. Factors, cause to commit crime, were tried to make research in atmosphere of prison. According to knowledge that have been got from criminals about arising and causes of guilty, we can enumerate factors like lack of sociability because family society went away from its own functions, the fact that first childhood period can not be observed, interaction with circle and friend group, the fact that enough level of needs can not be reached because of imbalance in income distribution and unemployment and also poverty, the family or circle of people who commit crime and were put in prison, being labeled by society and legal authority, decreasing importance of religion in daily life which gives meaning to life and teaches to be tough against offenses. These factors, that cause crime, need to evaluate carefully and need to find right politics to solve problems above by competents.

Keywords: Crime, Subject of Crime, Crime Profile, Deviaton, Deviance, Convicty, Guailty, Prison, Religion.

ÖN SÖZ

Suç her toplumda ve her dönemde var olmuş ve var olacak bir sosyal olgudur. Bu olgu, günümüz Türk toplumu açısından da hayati bir önem taşımaktadır. Nitekim genel bir bakış açısıyla suça yönelten faktörlerden bahsederken modernleşme sanayileşme ve kentleşme sürecinde yaşanan gelişmelerin de göz önüne alınması yararlı olacaktır. Zira, bu sürecin bir takım problemlerin ortaya çıkmasına sebep olduğu kabul edilmektedir.

Bilindiği gibi modern teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte sadece kent hayatında değil, aynı zamanda kırsal yapıda da yaşayan insanlar, basit girişimcilik düzeyindeki tarımdan, pazar için tarıma geçişi sağlayarak büyük bir değişim ve dönüşüm gerçekleştirmiştir. Kırsal yapıda meydana gelen değişimler ve dönüşümler sonucunda toplumda, ekonomik ve kültürel nedenlerle köylerden kentlere, iç yörelerden kıyılara ve doğu illerinden batı illerine doğru sürekli olarak göç hareketleri gerçekleşmiştir. Buna paralel olarak geleneksel ve moderniteye bağlı olarak sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. İşsizlik, yoksulluk, cehalet, sosyal yalnızlık, değer kargaşası, gençlik sıkıntıları, alkolizm ve uyuşturucu alışkanlığı ve aile çözülmesi gibi insanlığı tehdit eden sorunlar bunlardan bazılarıdır. Belirtilen bu sorunlar günden güne artarak, katlanarak, dönüşerek, suç olgusunun beslenmesine, büyümesine neden olmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda işlenen suç oranlarında ve çeşitlerinde ciddi bir artışın olduğu bilinmektedir. Öyle ki araştırmanın örneklem bölgesi olan Kahramanmaraş'ta cezaevinin doluluk oranı son üç yıl içerisinde iki katını geçmiş bulunmaktadır. Suçu işleyen ve yakalanan insanlar yargılanmanın ardından cezaevlerine konulmaktadır. Mahkumların cezaevine konulduktan sonra, işledikleri suçun sonuçlarını ve suçtan zarar gören mağdurları düşündükleri ortaya çıkmıştır. Kimi mahkumların, işlediği suçtan dolayı kısa zamanda pişmanlık duygusuna kapıldıkları, içerisine düştüğü zor durumu açıklamak ve teselli bulmak için dine sığındıkları gözlemlenmiştir. Bu durumda olan suçluların din adamlarından yardım istemeleri, moral değerlerden faydalanma arzuları merak edilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada din adamlarıyla görüşmek isteyen mahkumların din ve dinsel olanla ilgileri de ele alınmaya çalışılmıştır. Böylece din kurumunun, hükümlülerce algılanış biçimi, hükümlülerin dindarlık boyutu ve onları suçtan vazgeçirebilme ya da suça engel olma etkisi araştırma kapsamında tartışılmıştır.

“Mahkumları suça yönelten faktörler ve din anlayışları üzerine sosyolojik bir araştırma” isimli bu araştırma bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın konusu, alanı, amacı, önemi ve sınırlılıkları belirlendikten sonra yöntem ve veri toplama teknikleri üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal açıklamaları yapılmıştır. İkinci bölümde araştırmanın bulguları teorik çerçeveden yararlanılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sonuç ve öneriler başlığı altında araştırmanın sonuçlarına göre önerilerde bulunulmuştur.

Yapılan bu araştırmanın bu sahada yapılacak olan yeni çalışmalara bir kapı aralayacağı düşüncesindeyim. Şüphesiz bu çalışma elbette sahasında çok iddialı değildir. Ancak suça yönelten faktörleri ilk kez farklı bir bakış açısıyla ortaya koyma gayreti onun önemsenmesini gerekli kılmaktadır.

Araştırmanın planlanmasında, yürütülmesinde değerli bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen ve rasyonel düşünceleriyle birikimlerimi daha iyi anlamama ve ifadelendirmeme yardımcı olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet Ali KİRMAN'a, bölüm başkanım Sayın Prof. Dr. H. Ezber BODUR'a, tez yazım

aşamasında kendileriyle yeterince ilgilenemediğim çocuklarım Vildan ve Mehmet Emin'e, çok değerli eşim Medine'ye sonsuz teşekkür ederim.

İsrafil İĞDE
MAYIS-2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
ÇİZELGELER LİSTESİ	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç ve Önem	1
1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	2
1.4. Varsayımlar.....	3
1.5. Yöntem ve Teknikler.....	3
1.6. Evren ve Örneklem	5
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	6
3. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
3.1. Kullanılan Kavramlar	8
3.1.1. Anomi	8
3.1.2. Sapma	8
3.1.3. Suç	9
3.1.4. Ceza	10
3.1.5. Cezaevi.....	10
3.1.6. Mahkum	11
3.1.7. Din	11
3.2. Toplumsal Bir Kategori Olarak Mahkumlar	12
3.3. Sosyolojik Açıdan Suç	14
3.4. Suç Oluşumda Etkili Faktörler	15
3.5. Sosyalleşme ve Suç	16
3.6. Türkiye’de Suç ve Suç Araştırmaları	18
3.7. Suç ve Sapkınlık Teorileri	21
3.7.1. Makro Perspektifler ve Suç.....	21
3.7.2. Mikro Perspektifler ve Suç	23
4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI ve DEĞERLENDİRİLMESİ.....	29
4.1. Kahramanmaraş İlinin Genel Özellikleri.....	29
4.2. Kahramanmaraş İlinde Suç Görünümü ve Oranları.....	30
4.2.1. Polis Bölgesi Suç Görünümü	30
4.2.2. Cezaevi ve Suç Görünümü.....	30
4.3. Mahkumların Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri	30
4.3.1. Mahkumların Cinsiyete Göre Dağılımı	31
4.3.2. Mahkumların Yaşa Göre Dağılımı	32
4.3.3. Mahkumların Eğitime Göre Dağılımı.....	34
4.3.4. Mahkumların Mesleklerine Göre Dağılımı.....	35
4.4. Mahkumların İşlediği Suç Türleri.....	36
4.4.1. Ekonomik Suçlar	37
4.4.2. Cinsel Suçlar	38
4.4.3. Cebir ve Şiddet suçları.....	39

4.4.4. Diğer Suç Türleri.....	40
4.5. Mahkumları Suça Yönelten Faktörler.....	41
4.5.1. Mahkumların İlk Çocukluk Dönemi ve Sosyalleşme.....	42
4.5.2. Mahkumların Sosyal Çevresi ve Dışlanma.....	44
4.5.3. Mahkumların Aile Geçmişleri.....	48
4.5.4. Arkadaş Grubunun Etkisi.....	51
4.5.5. Mahkumların Sosyo-Ekonomik Arka Planı.....	53
4.5.6. Alkol, Uyuşturucu ve Madde Kullanımı	57
4.5.7. Önceki Suçluluğun Etkisi	59
4.5.8. Dindarlık Boyutu	60
4.5.9. Cezaevi Ortamı.....	63
4.6. Cezaevlerinde Mahkumlararası İletişim ve Etkileşim	66
4.7. Mahkumlar ve Din (Cezaevi Dindarlığı).....	68
4.7.1. İnançla İlgili Gözlemler	68
4.7.2. İbadetle İlgili Gözlemler.....	70
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	75
KAYNAKLAR	80
ÖZ GEÇMİŞ	

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Çev. Ed.	: Çeviri Editörü
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
KSÜİF	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
KSÜSBE	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
UÜİFD	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
UÜSBE	: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
Vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Cezaevlerindeki toplam mahkum sayısının görünümü.....	19
Çizelge 3.2. Ceza ve tutukevlerindeki hükümlü-tutuklu görünümü	19
Çizelge 4.1. Kahramanmaraş ili polis bölgesi suç görünümü.....	30
Çizelge 4.2. Kahramanmaraş cezaevi tutuklu ve hükümlü görünümü.....	30
Çizelge 4.3. Hükümlülerin ikametlerine göre dağılımı	31
Çizelge 4.4. Tutuklu ve hükümlülerin cinsiyete göre dağılımı.....	32
Çizelge 4.5. Cezaevindeki hükümlülerin yaşa göre dağılımı	33
Çizelge 4.6. Cezaevindeki hükümlülerin yaş gruplarına göre dağılımı	33
Çizelge 4.7. Hükümlülerin yas grupları-ve suç türü	34
Çizelge 4.8. Hükümlülerin eğitim durumlarına göre dağılımı.....	35
Çizelge 4.9. Hükümlülerin meslek durumlarına göre dağılımı	35
Çizelge 4.10. Sosyo ekonomik seviye ve suç türü	36
Çizelge 4.11. Hükümlülerin işlediği suça göre dağılımı	37

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Günümüzde modernleşme ile birlikte teknolojik gelişmelerin her alanda yaygınlaşması özellikle kitle iletişim araçlarının etkisi, kentleşme, endüstrileşme iç ve dış göçler, hızlı nüfus artışı gibi faktörler sosyal sistemi etkileyerek kurumların yapısında, işleyişlerinde, fonksiyonlarında ve bireylerarası ilişkilerde değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimler her alanda olumlu sonuçlar getirmemiş bazı sosyal problemlerin ortaya çıkmasına ve daha önce var olan problemlerin daha büyük boyutlara ulaşmasına da neden olmuştur. Bir diğer ifadeyle, insanların, hızla gerçekleşen sosyal değişimden kaynaklanan bir takım problemler yaşadığı bilinmektedir. Sözelimi teknolojik gelişmeler, bilgisayar, internet, televizyon, telefon, cep telefonu, kredi kartları insan hayatına önemli kolaylıklar sağlayarak bireyin hayatını önemli ölçüde kolaylaştırırken, insanların, kalabalıklar içerisinde yalnızlaşmalarını, anlam ve kimlik krizine düşmelerini, suç, sapma ve sapkın davranışların faili olmalarını engelleyememiştir. Bu durumun toplumda suç, sapma, sapkınlık ve anomik durumların yaşanmasına neden olduğu ve olayların gelişen iletişim imkanları sayesinde eskiye göre daha da görünür vaziyette olduğu gözlemlenmektedir.

Sosyal problemler arasında en çok ilgi çeken şüphesiz suç olgusudur. Suç olgusunun sadece nedenleri değil suç oranlarının yükselme ve düşmeleri, suçun işleniş biçimleri gibi hususlar da dikkat çekmektedir. Suç sosyal olgular içinde belki de en karmaşık olanıdır. Bu nedenle geçmişten günümüze bu olgunun açıklanmasına yönelik çeşitli çalışmalar olmasına rağmen, suç ve suçluluk konusunda hala cevaplanamamış sorular mevcuttur (İçli, 1993: XXI). Hükümlülerin geleneksel kurumlara ve değerlere bağlılık durumları suç olgusu ve nedenlerinin açıklanması için araştırılması gereken önemli bir problem alanını oluşturmaktadır.

Tarih boyunca, suç olgusu, insanı tedirgin etmiş, düşünürleri, yazarları, hukukçuları, bilim adamlarını sürekli bu alanda çalışmaya yönlendirmiştir. Suç, sapma ve sapkın davranışların doğuş ve sebepleri sosyal bilimciler tarafından da önemsenmektedir. Bu alanda çok çeşitli bilimsel kuramların geliştirilmesi sağlanmıştır. Bu nedenle sosyoloji ve alt bilim dalları suçun nedenlerini araştırmaktadır. Bu araştırmalarla suçun nedenleri belirlenebileceğinden, suçla mücadele açısından önemli tedbirleri önceden alabilmek mümkün olabilecek, bu şekilde suçların neden olabileceği çok büyük zararları önleyebilmek mümkün olacaktır. Bu nedenle yapılan araştırmada suç olgusu, suç oranları, suç profili ve suç işlemeye neden olan faktörlerin neler olduğu tespit edilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de kriminoloji, suç ve sapkınlık sosyolojisi ve konuyla ilgili diğer biyo-sosyo-psikolojik bilim dalları incelendiğinde üretilen eserlerde özellikle yabancı araştırmalara ve kaynaklara yer verilmesi, bir yandan bu alanda yapılan çalışmaların yeni olduğunu ortaya koyduğu gibi bir yandan da yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

1.2. Amaç ve Önem

Açıklamaya çalışıldığı üzere araştırmanın amacı suç olgusu, suç oranı, suç profili ve mahkumları suça yönlendiren faktörlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca hükümlülerin suç işlemeyen önceki ve hüküm giyip cezaevine

düştükten sonraki hayatlarında dinin yeri ve dini yaşayışlarıyla ilgili de tespitler yapılacaktır.

Suçun incelenmesi insan davranışlarının anlaşılması hususunda getireceği büyük katkı bakımından da önemli görülmektedir. İnsan davranışları normlara uygun ve normlardan sapıcı olmak üzere iki kısımdır. İnsanların normlara niçin ya da nasıl aykırı davranışlarının olduğunun bilinmemesi insan davranışlarını anlamak ve açıklamak mümkün olmayacaktır.

Suç ve mahkumları suça yönlendiren faktörlerin tespit edilmesi ve aynı zamanda mahkumların dini yaşayışlarıyla ilgili tespitlerin yapılacağı bu çalışma bu konuda daha ileride yapılacak daha kapsamlı çalışmalar için veri sunmaktadır.

Elde edilen verilerin ortaya konulmasıyla suç olgusu, suç oranı, suç profili ve suç sebeplerinin bilinmesi, ülke genelinde toplumu oluşturan sosyal kurumların suç odaklarının kurutulması, dağıtılması veya ıslah edilmesi çalışmalarında bir takım planlamalara ışık tutacağı, çözüm yollarında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte günümüzde yaşanmakta olan birçok sorunun temelinde, “kültürel değerlerin göz ardı edilmiş olduğu gerçeği” göz önüne alındığında küreselleşen dünyanın Türk toplumunun değerlerinin önemini kavranması açısından da bir katkı yapacağına inanılmaktadır. Ayrıca Sosyoloji ve Kriminoloji alanında suç olgusu üzerine yapılmış olan yapılan bilimsel çalışmalara da katkı sağlayacağına düşünülmektedir.

Türkiye’de suç, suçlular ve suçun önlenmesine yönelik az da olsa çalışmalara rastlanırken, mahkûmları suça yönelten, onların suç işlemelerinde etkili olan faktörlerin din ve dinsel alanla ilişkileri üzerine sosyolojik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma bu yönüyle de önem arz etmektedir.

1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

İncelenen konuya belirli sınırlar getirmek suretiyle araştırmanın kapsamının belirlenmesi alan araştırmalarının bir gereğidir. Bu araştırmada suçluların sınırlandırılması gerekmektedir. Cezaevlerinde kalan tutuklu, hükmen tutuklu, hükümlü gibi teknik isimlerle anılan kişilerin ortak ismine mahkum denilmektedir. Ceza ve tutukevlerinde oldukça kalabalık bir mahkum topluluğu bulunmaktadır. Suç olgusu, türleriyle birlikte geniş bir alanı işgal ettiğinden onunla birlikte tüm faillerinin de araştırma kapsamına alınmasında bir takım güçlükler bulunmaktadır. Bu nedenle tutuklu ve hükümlü mahkumlar araştırma kapsamının dışında tutulmuşlardır. Araştırmada cezası kesinleşen ve cezaevinde hükümlü olarak kalan mahkumların işlediği suçlar tespit edilmeye çalışılacaktır.

Cezaevinde %4.52’lük oranla oldukça düşük düzeyde yer tutan kadınların suçları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Cezaevinde kadın hükümlülerin çok az olması, erkek koşullarıyla bayan koşullarının birbirlerinden ayrı bloklarda konuşlanması, erkek mahkumlara erkek vaizlerin*, kadın mahkumlara kadın vaizlerin görevlendirilmeleri, görevlendirilme süresince kadın mahkumlarla görüşülme olanağının olmaması sonucunda araştırmanın oryantasyonu erkek mahkumlar üzerinde gerçekleşmiştir. Kadın mahkumlar için suç olgusu, suç oranı, suç profili ve onları suça yönlendiren sebeplerin neler olduğunun tespit edilmesi konusunda daha başka araştırmalar yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

*Cezaevlerinde görev yapan vaizlere 2001 yılından itibaren “Dini Danışman” adı verilmiştir (Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında Tutuklu ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişmelerini Sağlamaya Yönelik İşbirliği Protokolü, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 13.04.2001 tarih ve 12/5-50 sayılı yazı).

Hükümlüler, suç işleme nedenleri, suç işleme sıklıkları, işledikleri suç türlerinin niteliği vb, özellikler açısından farklılaşmaktadırlar. Ancak bu araştırmada, mahkûmların suç işleme sıklıkları ayrıştırılmamıştır.

Bu çalışma belli bir zaman diliminde, belli bir evren ve örneklem grubuyla gerçekleştirilmiştir. Seçilen örneklem grubu 2006-2007 yılında cezaevinde hükümlü olan mahkumlardan seçilmiştir. Yapılan çalışma değerlendirilirken bu durumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Zira bazı insanlar hiçbir şarta bağlanmaksızın kendilerini rahatça ifade edebilirken, insanlardan bazıları da belirli ortamlarda ve belirli kişilerle konuşabilirler. Olayları anlatırken ifadelerinde farklılıklar görülebilir. Yine insanlar, hayatlarının çeşitli dönemlerinde farklı düşünebilmekte ve sıkça fikir değiştirebilmektedir. Hatta belli zamanlarda fikirlerini gizleyebilmektedir. Bu nedenle araştırmada gözlemlenen ve elde edilen bulgular, bu örnekleme yer alan kişilerin anlatımlarının doğruluk derecesi ile sınırlıdır.

1.4. Varsayımlar

Her bilimsel çalışmanın bir takım varsayımlardan hareketle gerçekleştirildiği bilinmektedir. Sözlükte, doğruluğu kanıtlanmadan geçici veya kalıcı olarak benimsenen önermelere varsayım denmektedir. Bu tanıma göre varsayım, “denenmeyen bir yargı” olup denenmek üzere geliştirilir (Karasar, 1994: 71). Yapılan araştırmada neyin veya nelerin aranmakta olduğunu anlatan varsayımlar, olaylar arasında ilişki kurmak ve onları bir nedene bağlamak üzere kurulurlar. Bu özelliği ile araştırmaya yön veren varsayım, bir araştırmanın olayları sadece tespitle yetinerek bilimsellik dışına kaymasına engel olur (Türkdoğan, 1995: 154-161). Bu yüzden bilimsel bir araştırmanın temel hareket noktasını, bir diğer ifadeyle omurgasını varsayımların oluşturduğu söylenebilir. Bu bakımdan araştırmaya başlamadan önce yapılan ön hazırlık çalışması sırasında suçun doğuş ve sebeplerine değinen araştırmaların verilerinden ve araştırma sırasında oluşan kişisel gözlemlerinden yararlanılarak araştırmanın varsayımları belirlenmiştir.

Bu çalışma, aşağıda belirtilen varsayımlardan yola çıkılarak gerçekleştirilmiştir:

1. Araştırmanın temel varsayımlardan biri, suç oranlarının giderek yükselme, suç profilinin de giderek çeşitlenme eğiliminde olduğudur.
2. Bir diğer temel varsayım ise, din her ne kadar insanların suç işlemede veya işlememesinde etkili bir faktör olmamakla birlikte cezaevine girenlerin önemli bir kesiminde dindarlaşma eğilimine rastlanabileceğidir.
3. Araştırmada bir diğer varsayım da insanların çocukluk dönemlerindeki sosyalleşme derecesi ile sosyo-kültürel bağlılıklarının gerek suç işlemeye gerekse cezaevlerinde dindarlaşmaya etki ettiği düşünülmektedir.

1.5. Yöntem ve Teknikler

Bu araştırma açıklayıcı özelliği ağır basan bir alan araştırmasıdır. Araştırmanın teorik çerçevenin oluşturulmasında öncelikle bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalarla ilgili bir literatür taraması yapılmıştır. Yapılan çalışmada yazılı ve sözlü olmak üzere iki türlü kaynaktan yararlanılmıştır. Bunlar belgesel kaynaklar ve kaynak kişiler olarak da isimlendirilmektedir. Bu bağlamda araştırma öncesinde ve süresince verilerin elde edilmesi için yapılan çalışmalardan kısaca bahsedilmekte yarar olduğu düşünülmektedir.

Yazılı Kaynaklar

Araştırmada yararlanılan yazılı kaynaklar belgesel kaynak olarak da isimlendirilirler. Bunlar dokümanlara dayalı kaynaklardır. Literatür çalışması, cezaevinde bulunan suç dosyaları, istatistikler vs. bunlardandır.

Kaynak Kişiler

Konu ile yakında ilişkisi bulunan kişilerle konuşmak şüphesiz en iyi yoldur. Kaynak kişiler yetkili yöneticiler, görevliler, incelemek istediğimiz alanda uzun süreden beri yaşayan ve yaşamaya devam eden bireyler ya da konu hakkında özel bilgilere sahip bulunan bireyler olabilmektedir.

Yönlendirici görüşme ve gözlem yönteminin uygulanacağı kişiler halen cezaevinde kalan suçlu kişilerden oluşmaktadır. Gözlem ve görüşmeler yapılırken mahkumlara bu araştırmadan bahsedilmemiş olduğunun söylenmesinde yarar bulunmaktadır. Görüşmeler onlarla yapılan ders ortamlarında gerçekleşmiştir. Din ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni olarak 2006-2009 yılları arasında mahkumlarla birlikte olunmuştur. Cezaevi idaresinin belirlediği bütün kurallara uygun hareket edilmiştir.

Mahkumların soru sormalarına ve kendiliklerinden konuşmalarına özen gösterilmiştir. Zaman zaman dini muhtevalı yönlendirici sorularla konuşmalar genişletilmiştir. Koşullarda yapılan derslerde mahkumların, işledikleri suçun dindeki cezası ve bağışlanma boyutu ile ilgili sorular sormaları ve sorulan soruların cevaplarını ciddiyetle takip etmeleri, peşinden yeni soruların sorulması, her sorunun işlenen suçun türü ve işleniş hakkında bilgi vermesi, koşul ortamının mahkumlarla doğal bir görüşme ortamına dönüşmesini sağlamıştır. Bu ortamın samimiyeti, rahatlatıcı, güven verici olması nedeniyle hükümlülerden bazılarının kendi çocukluk dönemlerinde yaşamış oldukları deneyimlerini ibret vesikası olarak anlattıkları görülmüştür.

Ayrıca cezaevinde mesaisi olan bazı memurlar ve cezaevinde Din ve Ahlak Bilgisi derslerinde görevlendirilen öğretmenlerle de görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma kapsamında bulunan hükümlüler cezaevinde ve koşullarındaki yaşam biçimi, diğer suçlularla olan ilişkileri, mekanı, eşyalarını, sevinç ve üzüntülerini paylaşma imkanları, boş zaman değerlendirme, dini yaşantıları, oyun ve eğlenceleri, gibi günlük davranışları imkanlar ölçüsünde incelenerek gözlemler yapılmıştır. Din ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretmeni olmamız nedeniyle mahkumlarla bir araya gelinerek, gözlem yapabilme imkanı da gerçekleşmiştir.

Daha sonra elde edilen bilgi ve veriler sembolik etkileşimcilik kuramı yardımıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Çünkü mikro sosyolojik kuramlar, toplumu bir sistem olarak ele alan ve insan davranışının büyük ölçüde toplumsal sistem tarafından belirlendiğini kabul eden görüşe göre, bireyin davranışlarından yola çıkarak toplumsal olayları açıklamak amacındadırlar. Mikro yaklaşımlar toplumsal yapı tarafından belirlenme özelliğini göz ardı etmeden insan davranışının anlamlılığı üzerine vurgu yapmaktadır. Yani mikro yaklaşımlarla açıklamalar yapılırken makro kuramlar da ihmal edilmemektedir.

Sonuç olarak; araştırma, hem niteliksel yönü ağır basan ama niceliksel yönü de ihmal edilmeyen bir özellik taşımaktadır. Suçlularla gerçekleştirilen yönlendirici görüşmeler ve gözlemlerden elde edilen bilgiler çözümlenerek, araştırma kapsamında yer alan suçlu grubunun suç sebeplerine ilişkin bazı tanımlayıcı açıklamalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler sayesinde, suçlu grubuna ilişkin bazı genellemeler bulunulmuştur. Bu araştırma özetle, hükümlü suçluların nasıl bir profile sahip olduklarını, suç işlemelerinde nelerin etkili olduklarını inceleme kaygısından doğmuştur.

1.6. Evren ve Örneklem

Bilimsel bir araştırmanın en önemli özelliği, olabildiğince geniş bir evrende genellenebilir veriler elde etmektir. Sosyal bilimler alanında yapılan alan araştırmalarında en sağlıklı, güvenilir, geçerli araştırma, evrenin tümünü kapsama içine alan araştırmadır. Evren ise; herhangi bir gözlem alanına giren obje ya da bireylerin tümüdür (Gökçe, 2004: 110). Sosyal bilimlerde genellikle incelenecek konunun evrenleri büyüktür. Bu nedenle Sosyal bilimler alanında genelde iki türlü evrenin varlığı bilinmektedir. Birincisi genel evrendir. Genel evren soyut bir kavram olup, tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç, hatta çoğu zaman imkansız olan bütünü ifade eder. İkinci evren, çalışma evrenidir. Çalışma evreni ise ulaşılabilen evren olup somut gerçekliğe sahiptir (Bodur, 2001:18; Karasar, 1994: 109-111).

Bilimsel araştırmalarda evrenin bütünü ele alarak incelemek mümkün olmadığı için temsil özelliği göz önünde bulundurularak bütün içinden bir kısım veya parça seçilerek alınır (Kirman, 2004: 173). Bu nedenle araştırmanın genel evreni Türkiye’de cezaevlerinde kalan bütün hükümlülerdir. Çalışma evreni Kahramanmaraş Kapalı Cezaevi’nde yatan hükümlülerden oluşmaktadır. Örneklem grubu Kahramanmaraş Kapalı Cezaevi’nde kalan hükümlüler arasından rast gele seçilen 60 hükümlüdür.

Araştırma 01.02.2006 – 16.02.2009 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Bu süre aralığında örneklem grubunda bulunan altmış hükümlü gözlemlenmiştir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Son zamanlarda mahkumları ve özellikle de suç işlediği kesinleşen hükümlüleri inceleyen çalışmalar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak bu çalışmalarda suç, sapma, sapkın davranışlar ve suça yönelten faktörler araştırılma konusu yapılmış olmakla birlikte mahkumların dini yaşantılarının da konu edildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

“Suç, sapma, sapkın davranışlar ve suç sebepleri” isimli konular, öncelikle kriminoloji ve sosyoloji kitaplarında bir bölüm olarak işlenmiştir.

Sebük (1942), Dönmezer (1994), Soyaslan (1998), Demirbaş (2005), İçli (2007), Sokullu-Akıncı (2007), ve Yücel (2008)’in, *Kriminoloji* isimli çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmaların hepsinde de kriminoloji kavramının tanımı, konusu, görevi, diğer bilimlerle ilişkisi ve tarihi gelişimi, suç ve sapma olgusu ve bunların doğuş ve sebepleri, suç teorileri, suçun ortaya çıkışı, suçlar ve failleri, suçun önlenmesi, bazı faktörlerin suç ile ilişkisi bilimsel olarak incelenmektedir.

Bazı sosyoloji kitaplarında da suç, sapma ve sapkın davranışların açıklanmasına yönelik bölümler bulunmaktadır. Sezal (2002) ve Özkalp (2007)’in *Sosyolojiye Giriş*’i, İnal (2008), Giddens (2005) ve Bahar (2005)’in *Sosyoloji* isimli kitapları, Dönmezer (1999)’in *Toplumbilim* isimli kitabı bu çalışmalar arasında sayılabilir.

İçli (1993), *Türkiye’de Suçlular, Sosyal Kültürel ve Ekonomik özellikleri* isimli bu çalışmada suçluluğun, sosyal kültürel ve ekonomik yapının bir ürünü olduğu varsayımından hareketle, suç olgusunun özelliklerini ve Türkiye’de suçluluğun nedenlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Sosyal değişmeye paralel olarak frekansı artan ve çeşitlenen suç olgusu ve failleri üzerinde durmuştur.

Peker (1994) ve Yavuzer (2001)’in *Çocuk ve Suç* isimli çalışmaları çocuk suçluluğuna ilişkin kuramsal bilgilerin yanı sıra suçlulukta etkili olduğu düşünülen, kalıtsal, bedensel, zihinsel ve sosyal ve çevresel etkenlerin suçlulukla olan ilişkileri tartışılmıştır.

Korkmaz ve Kocadaş (2006) *Toplumsal Sapma, Sapmanın Teorik Temelleri* isimli ortak çalışmalarında, suç ve sapmanın günümüz toplumları tarafından çözüme kavuşturulmak istenilen problemlerin başında geldiği vurgulanmaktadır. Sapma davranışın izah edilmesinin, sosyal sistemin işleyiş özelliklerinin bilinmesiyle mümkün olacağını savunmaktadır.

Kızmaz (2006) *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular* isimli araştırmasında bazı insanların niçin suç işlediklerini, işlediği suçtan dolayı cezası kesinleşen ve hapis cezasına çarptırılan bazı suçluların, cezaevinden salıverildikten sonra niçin tekrar suç işlediklerini açıklamaya çalışmaktadır. Daha çok bu çalışma, önceden hüküm giymiş olan suçluların yeniden suç işlemeye cüret etmelerinin arka planında yatan temel dinamiklerinin saptanmasına yönelmiştir. Ayrıca Kızmaz’a ait, suç, sapma ve şiddet kavramlarının işlendiği makaleler de bulunmaktadır. Bunlar: “Ceza veya Kriminal Yaptırımın Suç Oranları Üzerindeki Caydırıcı Etkisi” (2005: 210-231), “Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği” (2005: 133-135), “Din Ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım” (2005: 189-215) ve “Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım” (2006: 47-70).

Bu sahada yapılmış yüksek lisans çalışmalarına Karababa’nın (2007) *Kahramanmaraş Suç Profili ve Çözüm Önerileri* isimli tezi ve Terzi’nin (2007) *Kadın*

Suçluluğu: Kahramanmaraş Örneği tezi zikredilmelidir. Bu tez çalışmalarında Ülke genelindeki modernleşme ve sanayileşme hamlelerinin hızlı değişime neden olmasıyla kent merkezlerinin suç merkezi haline getirildiğini, bu değişimden Kahramanmaraş'ın nasıl etkilendiği, bu çizelgede Kahramanmaraş'ın nerede yer tuttuğu araştırılmıştır. Terzi Kahramanmaraş'ın kadın suçluluğu üzerinde yoğunlaşmıştır.

“Mahkumları Suça Yönelten Faktörler ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” adlı tez çalışmamızın yukarıda bahsedilen diğer çalışmalardan farkı, suçun doğuş ve sebepleri bağlamında mahkumların dini yaşantılarının da konu edilmesidir.

3. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Kullanılan Kavramlar

3.1.1. Anomi

Anomi, sosyal normların, insan fiil ve hareketlerini düzenlemek ve disipline etmek hususundaki güçlerinin yıkılması veya içinde normların mevcut bulunmadığı yahut çelişkili olduğu ve bu nedenle bireyin tavır ve hareketlerini nasıl sevk ve idare edeceğini bilemediği durum demektir. Böylece anomi insanın normlardan sapan eylemlerinin nedeni olmaktadır (Dönmezer, 1994: 236).

Toplumsal ilişkileri düzenleyen geleneksel normların ve değerlerin çözülmesiyle birlikte bireylerin birbirleriyle ve toplumla olan bağlarının zayıflaması, hatta ortadan kalkması durumunu ifade eden bu kavram, ilk kez Emile Durkheim “toplumsal düzen eksikliği” anlamında kullanılmıştır (Kirman, 2004: 23). Durkheim, bu kavramla kurallara uymanın normal ve doğal, karşı gelmenin ve direnmenin ise patolojik olduğuna işaret etmektedir.

Durkheim’a göre sanayileşme süreci, toplumda belli geleneksel normların ve değerlerin aşınmasına yol açtığı için kuralsızlık ortamı yaratmış, bu da toplumsal ilişkilerde bir çözülme süreci başlatmıştır. Bu durumda toplumsal ilişkileri zayıflayan bireylerin yabancılaşması ve hatta intihar eğilimi içine girmeleri söz konusu olabilmektedir. Anlaşılan anomi daha ziyade kültürel temas, hızlı toplumsal ve kültürel değişme veya sömürgecilik gibi olgulardan beslenmektedir. Kavramı dar bir anlamda ele alarak, bir toplumda mevcut kültürel değer ve amaçlar ile bireylerin amaç, değer ve kurallara uygun davranma ve yaşama istekleri arasında ortaya çıkan belirgin bir farklılaşma şeklinde açıklayan Robert Merton’a göre gelişmiş kapitalist toplumlarda refah ve yüksek toplumsal statüye yapılan aşırı vurgu, yoksul veya fırsat eşitliği açısından yeterli imkanları olmadığına inanan grupların anormal veya gayri meşru yollara saparak anomiyeye yol açmalarına neden olmaktadır (Kirman, 2004: 23).

3.1.2. Sapma

Sapma sözcüğü sapsamak fiilinden türemiş olup genelde normal dışı, olağan olmayan alışılmamış davranışları ifade eder. Toplumun beklentilerinden, ya da toplumun uygun gördüğü şekilden farklı olan davranışlara sapma ya da sapıcı davranışlar denilmektedir. Sapma bir toplumsal gerçek olup toplumun üyelerince gerçekleştirilmiş ve onların tepkileri ile karşılanan bir davranıştır. Başka bir deyişle, eylemi yapanlar ile onlara tepkide bulunanlar arasında bir etkileşimdir (Bahar, 2005: 139).

Sosyologlar sapsmayı “standartlara ve beklentilere uymayan davranışlar” olarak tanımlarlar. Fakat hangi standart ve beklentiler? Bir grubun standartları ve beklentileri diğerinden farklı olabilir. Bunlar hem kişilerin niteliklerine hem de yere göre farklı olabilir. Eğer belirli durumlarda belirli kişilerin reaksiyonları bir davranışı sapma olarak nitelendiriyorsa bu reaksiyonları çok farklı nitelikler gösterebileceğini de belirtmeliyiz. Örneğin, kişiler yalan söylemeye karşı olumsuz duygulara sahip iseler, bu genellikle ahlaki açıdan bir onaylamama şeklindedir. Sigara alışkanlığına karşı olan olumsuz duygular daha çok acıma ve alay konusu etme niteliğindedir (Sokullu, 2007:35-37).

Sapma kavramı, belli bir toplum ve zaman kesitinde normdan ayrılık sergileyen davranışa ilişkindir. Kriminoloji bağlamında ise, ceza hukuku kurallarına aykırı

davranış anlamına gelmektedir (Yücel, 2008: 26). Ancak burada söz konusu olan Ceza Hukuku normudur. Zira yalnızca normdan sapma suç da dahil olmak üzere pek çok aykırılık içermektedir. Norm denildiğinde buna Ceza Hukuku normları gibi görgü ve davranış normları, ahlak normları, örf ve adet normları da girmektedir. Bu normlara aykırılıkların hepsi sapmadır, ama hepsi suç değildir.

3.1.3. Suç

Suç, çok boyutlu genel bir kavramdır. Suçun hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönleri vardır. Kanunun ihlal edilmesi açısından hukuki, hangi davranışların suç olduğunun belirlenmesi açısından kriminolojik, topluma zararlı kabul edilmesi açısından sosyolojik, bireysel bir davranış olması açısından psikolojik, dini ve ahlaki kurallara aykırı düşmesi açısından da dini ve ahlaki özelliği olan bir kavramdır. Bu nedenle tüm bu açılardan suçun tanımı yapılmıştır.

Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir. Tarihsel süreç içinde bir hareketin topluma zarar vermekte olduğu veya tehlikeli bulunduğu fikir ve kanaatinde olan kanun koyucular, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kabul edilen davranışları kanunlarla yasaklar veya sözü edilen fiillere karşı ceza yaptırımını uygularlar. Bazı eylemler toplum için gerçekte zararlı oldukları için değil ve fakat kanunları yapanlar veya yorumlayanlar tarafından zarar verici sayıldıkları için suç sayılırlar (Dönmezer, 1984: 48).

Tüm toplumlarda suç sayılan bazı eylemler vardır. Kural olarak yasalar, insanların barış ve güvenlik içinde yaşamalarını sağlamak için konmuştur. Ama yasalarda hangi eylemin suç oluşturacağı konusu, içinde bulunulan tarih dilimine ve toplumun yapısına göre farklılıklar gösterir (İçli, 1993: 7). Örneğin, günümüzde bazı orta doğu ülkelerinde birden çok kadınla evlenmek yasarken, batılı ülkeler ve Türkiye’de suç sayılmaktadır.

Suç olarak kabul edilen eylemler, toplumun sürekliliği için korunması gereken haklara saldırı niteliği taşımaktadır. Batılı toplumlar, başkaları tarafından zarara uğratılmaksızın korkusuzca yaşama hakkı ile mülkiyet hakkı gibi iki hakkın üstünde temellenir. Sonuç olarak çoğu suçlar da iki grup içinde toplanabilir. Bunlar müessir fiil, adam öldürme gibi kişilere karşı işlenen suçlar ile hırsızlık gibi mülkiyete karşı işlenen suçlardır. Ayrıca günümüzün sanayileşmiş toplumlarında, insanların gündelik yaşamlarını uyum içinde sürdürebilmeleri için ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Araçların park edilebileceği yerlerin belirlenmesi, bazı işlerde çalışabilmek için ruhsat alınması gibi düzenlemelere aykırı davranışlar da daha önemsiz olmakla birlikte suç sayılmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’na göre bir fiilin suç sayılması için o fiilin kanunen suç olarak belirtilmiş olması gerekmektedir. Türk Ceza Kanunu’nun 1. maddesinde “Kanunun açık olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği” hükmü konulmuştur. Suçun kanuni olması 1961 anayasası ile kurumsallaşmıştır

Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü* isimli çalışmasında suç olgusunu hem hukuki hem de sosyolojik anlamda tanımlar: “Hukuk kurallarının, toplum için zararlı ve tehlikeli görerek yasakladığı ve cezai yaptırıma bağladığı bir eylem olan suç, sosyolojik anlamda, toplumda gruplar ve kurumlar arasındaki mevcut ilişki ağını bozan, dayanışma bağını koparan böylece toplumsal yapıyı temelden sarsan sosyal bir problem olarak görülür (Kirman, 2004: 214).

Bunlar gibi suçun pek çok tanımı mevcuttur. Nelerin suç olduğu açıklansa da fiile neden suç dendiği açıklanamamıştır. Tüm kriminologların hem fikir olduğu nokta

suçun politik süreçlere dayanan yasal bir kavram olduğudur. Suç bilimsel değil yasaldir (İçli, 2002: 630).

3.1.4. Ceza

Suçla mücadele konusunda akla gelen temel konulardan birisi, ceza veya cezaya ilişkin yaptırımlar olmuştur. Bu nedenle ceza, bir davranışın suç olarak tanımlanıp tanımlanmayacağını belirleyen hukuksal bir terimdir. Diğer bir ifade ile ceza, hangi davranışın suç olduğunu ve belirlenen suç davranışı için öngörülen yaptırımın ne olduğunu belirleyen yasal bir tanımlamadır (Kızmaz, 2005: 211). Buna göre ceza, kanunun topluma zarar verdiğini kabul ettiği fiilleri işleyenlere, fiilin ağırlığı ve failin sorumluluğu ile orantılı olarak yargılama mercilerinin verdiği ve suçluyu bir takım mahrumiyetlere tabi kılıcı ve korkutucu nitelikte bir yaptırım olarak tanımlanmıştır.

Ceza, hala pek çok ülkede geçerli olan tanımıyla suç işleyen kişiye acı çektirilmesi ya da bir şeyden yoksun bırakılmasıdır. Suçlu suçun niteliğine ve ağırlığına göre ceza olarak ölüm cezası yoluyla yaşamını, hapis cezası yoluyla özgürlüğünü yitirebilir.

3.1.5. Cezaevi

Cezaevi ya da hapisane, tutuklanmış veya hüküm giymiş kişilerin cezalarını çekmesi için hapsedildikleri yerlerdir (Özdemir, 2002a: 65). Başka bir anlatımla yargılama sonucu suçlu oldukları kanıtlanan kimselerin cezalandırılmak amacıyla hapsedildikleri bir kurumdur.

İnsanların cezalandırılma amacıyla kapalı bir yere koyulmaları eski bir uygulamadır. Bu yerler, tarihi süreçte hapisane, zindan, kuyu, kalebent, cezire bent, kınlık, tutukevi, esir kampı, açık hapisane gibi isimlerle de anılmıştır. Örneğin, Osmanlı imparatorluğunda sıkıntı ve dehşet verici hapisane anlamına gelen zindan kullanılmıştır (Naskali ve Altun, 2006: 9).

Günümüzde cezaevleri kapalı, yarı açık ve açık cezaevleri olmak üzere niteliklerine göre üçe ayrılır. Kapalı cezaevleri de yapı tipine ve barındırdığı tutuklu ve hükümlü sayısına göre A tipi, B tipi, F tipi gibi birkaç türe ayrılır. Ülkemizde son dönemde hücre sistemine dayanan F tipi cezaevlerine bir yönelme olmuştur.

Suçlular, durumlarına ve cezalarına uygun olarak farklı tipteki cezaevlerine kapatılırlar. Ağır suç işlemiş kişiler çok sıkı güvenlik önlemlerinin bulunduğu cezaevlerine koyulurlar ve ömür boyu hapsedilebilir. Akli durumu cezalandırılmasına uygun olmayan ya da ceza verildikten sonra özel tedavi görmesi gereken suçlular, bir psikiyatri kliniğinde ya da özel bir hastanede yatırılır.

Yaşı küçük olan suçlulara normal olarak hapis cezası verilmez. Küçük suçluların gerektiğinde koyuldukları kurumlara "islahevi" denir. Islahevleri ya ayrı bir kurum ya da cezaevinin bir bölümü olarak kullanılır. Gözetim cezası alanlar da cezaevine koyulmazlar, ama belirli bir süreyi özgürlükleri kısıtlanmış olarak geçirirler. Açık cezaevleri tutuklulara aşırı kısıtlama getirmeyen cezaevleridir.

Genel olarak cezaevlerinde tutuklulara, hapisten çıktıktan sonraki yaşama hazırlayıcı bir eğitim verilir. Bazı cezaevlerinde tutukluların belirli beceriler kazanacağı atölyeler, eğitim olanağı sağlayan kütüphaneler vardır. Ne var ki gerek cezaevlerindeki mahkum sayısının çokluğu, gerekse çağdaş ceza anlayışının yeterince benimsenmemiş olması nedeniyle, bir çok cezaevinde bu tür olanaklardan yararlanılmaz.

3.1.6. Mahkum

Mahpus ya da mahkum: İşlediği suçtan dolayı süreli ya da süresiz olmak üzere hakkında hüküm verilerek cezaevine kapatılan kişilerin konumlarını ifade eder. Cezaevinde tutulan ve tutuklu, hükmen tutuklu (hükümözlü), hükümlü gibi teknik isimlerle anılan kişilerin ortak ismine karşılık gelir. Bu kavramların tanımlanmasına şöyle yapılabilir.

Tutuklu: Hakkında tutuklama kararı verilen kişiye tutuklu denir Tutuklama, Anayasada ve kanunda belirtilen koşullardan birinin varlığı halinde, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan bir kişinin, hükümden önce, ihtiyari ve geçici bir tedbir olarak, yargılamanın güvenli yürütmesine hizmet amacıyla bir tutukevine konulmak üzere hâkimin kararıyla hürriyetinden mahrum edilmesidir. Kısa bir ifadeyle, suç işlediğine dair hakkında kuvvetli delil bulunan sanığın özgürlüğünün hâkim kararıyla sınırlanmasıdır. Tutuklama, ceza değil bir tedbirdir (Akbaş, 2006: 19). Kimi kez ağır bir suçtan yargılanan sanığın yargılama süresince özgür olması sakınca yaratabilir. Bu durumda sanık tutuklanır ve cezaevine gönderilir.

Hükümlü: Yapılan soruşturma ve yargılama sonunda hâkimin uyuşmazlık konusunu esastan halleden ve yargılamayı sona erdiren kararına hüküm, böyle bir mahkûmiyet hükmü alan kimseye de hükümlü denir. Kısaca hakkında kesinleşmiş ceza mahkûmiyeti bulunan kimsedir (Akbaş, 2006: 20). Genel tabir olarak mahpus kavramı da bu durumdaki mahkumları niteler. Bir kimsenin mahpus durumuna girmesi için daha önce yargılanarak suç işlediğinin sabit olması ve bu suç karşılığında hakim tarafından bir ceza verilmesi gereklidir. Kişi ancak kesinleşmiş bir mahkeme kararı sonucu, cezaevine konulduğu zaman mahpus ya da hükümlü adını alır.

Hükümözlü (Hükmen Tutuklu): Yapılan soruşturma ve yargılama neticesi hakkında mahkûmiyet kararı verilen, ancak kararla ilgili temyiz süresi dolmayan veya kararı temyiz edilmekle birlikte onaylanmayan tutuklulara hükümözlü ya da hükmen tutuklu denir (Akbaş, 2006: 20).

3.1.7. Din

Din, kutsala, metafizik değerlere veya doğa-üstü bir güç olarak tanrı fikrine yer veren ve inananlara bir yaşam biçimi öngören inanç sistemi olarak tarif edilmektedir (Kirman, 2004:61).

Din, sözlük anlamı itibariyle; inanılıp bağlanılan düşünce, inanç, ülkü veya insanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, gizemsel nitelikteki güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu ve bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve semboller biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzen olarak ifade edilmektedir (Usta, 2005: 98).

Din insanın başlıca ayırt edici niteliğidir (Yurdaydın ve Dağ, 1978: 12).

Din, insanı disipline eden, iç dünyasına manevi boyutlar kazandıran, bencilliklerini törpüleyen, aşırılıklarını frenleyen, bayağı duygulardan koruyan ve insanın kabalığını gidererek düşünce ve davranışlarını güzelleştiren bir hakikat olarak da tanımlanmaktadır (Kaya, 1991: 6).

Yani din, “az ya da çok örgütlenmiş, transandantal, deney üstü bir gerçeğe göre göreceli, içinde bulunduğu toplumda bütünleşme, kimlik oluşturma, kolektif bilginin açıklanması, yapısal olarak ferdi ve sosyal hayatın açıklanamaz özellikteki sorunlarına cevap gibi, bir ya da bir çok işlevi gören inançlar ve pratikler bütünü olarak ele alınmaktadır (Arabacı, 2000: 22-23). Din, doğru ile yanlış arasında ayırım yapan veya hayatın nihai meselelerine cevap hazırlayan tabiatüstü bir kuvvete olan inançtır.

Din sosyolojisi üzerinde bilimsel çalışmaları ile tanınmış olan E. Durkheim'e göre din: Bir cemaat haline gelmiş olan fertlerin meydana getirdikleri mecburi inanış sistemidir. E. B. Tylor'a göre din: Ruhsal varlıklara olan inançtır. Keza James Frazer'a göre dini düşüncenin esası, insan hayatı ve tabiatüstü kudrete inanmaktadır. Bu iki tanınmış bilim adamına göre dinin özü, "iman fikri" etrafında toplanır. Fakat bu tip tanımlarda Tanrı kavramı önemli olunca o zaman Budizm, Jainizm, Taoizm ve Konfüçyanizm gibi Tanrı ile ilgili olmayan dinlerin açıklanması güçleşir. Bu yüzden bazı düşünürler özellikle Spencer dini, "sırlılık" kavramıyla açıklamıştır. Spencer'e göre din: Her yerde mevcut olan esrarlı bir inançtır. Max Müller ise dini sonsuzluktan sonra da devam eden, algılanan-algılanamayan ifade edilebilen-edilemeyen mücadeleleri olarak tanımlar (Günay, 2006a: 217-223).

Sosyal kurumların en önemlilerinden biri de dini sistemlerdir. Toplum hayatının düzenlenmesinde, fertlerin ahlaki yaşayışında dünya ve ahiret sorunlarının aydınlanmasında din önemli bir fonksiyon icra eder. Din kültürel bir evrenselliğe sahiptir. Yani yeryüzündeki bütün toplumların kültürü, bazı şekiller altında dini özellikler taşır. Dini hayat, toplumun kültürü içinde yayılır ve böylece halkın yaşayış tarzlarına, dünya görüşlerine tesir eder. İnsanların hayatını anlamlandırır. Bunun yanı sıra din, insanın kimliğinin oluşmasında hata ve kusurlarının telafisinde, her türlü suç ve kötü fiillerin önlenmesinde sosyal kontrol rolü olması gibi çok çeşitli fonksiyonları da üstlenmektedir (Kirman, 2006a: 67-79).

Genel olarak dini hayat şehirlere nazaran köylerde daha kuvvetlidir. Bu dünyanın birçok memleketleri için de böyledir. Aynı şekilde, köyde camiye devam eden dindarların sayısı şehre nazaran yıldan yıla artmaktadır. Ayrıca, son yıllarda yaşlı kimseler, gençlere nazaran genel olarak daha fazla camiye devam etmektedir. Bir cami, ortaklaşa bir iman ve bir inanç etrafında bağlılarının toplandığı ve ibadet ettiği yerdir.

Dini inançlar büyük ölçüde "iyilik", "kötülük", "sevap" vb. gibi sembollerle ilgili oldukları için ferdi davranışın nedenlerini araştırmada önemli aydınlatıcı görevler taşırlar. Tabiatüstü aklı gerçeklere dayattırılan bu dini inançlar, aynı zamanda toplumun sosyal düzene has değer yargılarına da tesir ettiklerinden olağanüstü bir sosyal kontrol kuvveti sayılırlar.

Din, sadece ilahiyatçıların iddialarına göre değil fakat aynı zamanda tarihçi, filozof, antropolog, etnolog, psikolog ve sosyologların incelemelerine göre de insanlık kadar eski bir tarihe sahiptir. Üstelik bütün toplumları kuşatan bir vakia olan dinin, insan ve toplum hayatında fitriliğe özelliği bulunmaktadır. Öyle ki, yüzyılımızın sezgici filozoflarından H. Bergson, Ahlak ve Dinin İki Kaynağı adlı meşhur eserinde "Geçmişte ne ilmi ne sanatı ne de felsefesi olan insan toplulukları bulunduğu gibi bu günde bu tür toplumlara rastlanabilir. Fakat dinsiz toplum asla var olamamıştır", derken din olgusunun gerçekliğini ifade etmiştir (Günay, 2006a: 224).

3.2. Toplumsal Bir Kategori Olarak Mahkumlar

Tüm toplumlarda suçun her çeşidini görmek mümkün olmaktadır. Başka bir söyleyişle suç olmayan bir toplum yoktur. Suç olarak anlam kazanan eylemler, toplumların yaşam biçimine, norm ve değer anlayışlarına göre biçim olarak farklılıklar gösterebilir ancak, hep varlığını sürdürmüştür. Durkheim suçun normal bir olgu olduğunu, suçsuz bir toplumun olamayacağını hatta toplumlar için gerekli olduğunu söylemektedir (Giddens, 2005: 207).

İşlenen her suçun ardında birçok nedenle birlikte suçlu ve suçlular da bulunmaktadır. Her birey gibi suçlu veya suçlular da toplumun üyeleridir. Suç işleyen

ve bu yüzden hüküm giyerek cezaevinde tutulan bireylere mahkum denmektedir. Başka bir deyişle mahkum, işledikleri suç veya suçlardan dolayı aleyhinde cezai işlemin yapılarak cezaevinde tutulan bireylerdir. Mahkum, işlediği bir fiile ceza uygulanmış olan bir bireydir. Toplumun sabıkalı bir üyesidir.

Mahkumlar ne doğuştan kötü ne de iyi olan bir varlıktır. Onlar da her canlı varlık gibi değişen, çevresi ile etkileşen ve gelişen bireylerdir. Onların iyi ya da kötü olmasını belirleyen bireyin yakın ve uzak sosyal çevresinin yaşam serüveni, aile, arkadaş ve akrayan gruplarının iyi ya da kötü örnekliğidir. Bu da mahkumların suçluluğunun kökeninin daha çok sosyolojik olduğunu göstermektedir.

Daha çocukluk yıllarında başlayan ele avuca sığmayan asi davranışları, aile ve yakın çevresinde görülebilen küçük başkaldırıları ve küçük hırsızlık girişimlerinin faili olan bireyler, ailelerinin özellikle soğuk, çatışmacı, sert, ilgisiz ve sevgisiz olması, aile içi bağlılık düzeyinin düşük olması nedeniyle sosyalleşememişlerdir. Olumsuz şartların altında süren aile hayatından kopan ve suç işlemek durumunda olan bireyler suçlu ve sabıkalı bireylerden oluşan gruplarla tanışmış ve içerisine dahil olduğu bu grubun normları, değer yargıları suça ortam hazırlamıştır.

Mahkumların işledikleri suç veya sapkın eylemlerin başında; ufak tefek hırsızlıklar, kavgalar, zorbalık veya bazı bireylerden tehdit ile para veya cep telefonu vb. almak gibi eylemler gelmektedir. Özellikle araştırma kapsamındaki mahkumların, en sık işledikleri suçların başında hırsızlık, gasp, adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve adam dövme uyuşturucu kullanma ve satışı gibi suçlar gelmektedir. Suçluların nerdeyse büyük bir oranı, farklı dönemlerde bir veya daha fazla sayıdaki suç türlerinden cezaevine düşmüşlerdir. Bu suçlar bir anlamda, sıklıkla işlenen suç türlerini oluşturmaktadır. Bu suçlar içerisinde özellikle hırsızlık suçları, en çok işlenen suç türü özelliğini taşımaktadır.

Ülkemizde adam öldürme, yaralama ya da öldürme girişiminde bulunma gibi şahsa karşı işlenen suçların, çocuk suçluluğunun başında gelen bir suç türü olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Yavuzer, 2001: 57). Araştırmalar genelde ceza ve ıslahevlerinde yapıldığı için cezası tecil edilen çocuklar değil, hüküm giymiş çocuklar konu olmuştur. Çocukların büyük bölümünün çaldıkları malın değerinin az olması ve yaş küçüklüğü nedeniyle cezaları çifte indirim tabi tutulmakta ve tecil edilmektedir. Ayrıca daha önce hüküm giymemiş, sabıka kaydı temiz olan çocukların bir yıla kadar olan hapis cezalarının ertelenmesi bazı suçlu oranlarındaki sayısal değerlerin düşük seyretmesine de neden olmuştur. Dolayısıyla, polis kayıtları ve tutuklanmalara ilişkin istatistiksel veriler göz önüne alındığında en çok işlenen çocuk suçluluğu türünün hırsızlık olduğu söylenebilir.

Mahkumlar çocukluk dönemlerine ait hatıralarından bahsetmişlerdir. Bu hatıralarda onların yaşlarının artışına paralel olarak işlediği suç türlerinde de basit suçlardan ciddi suçlara doğru bir yönelim sergilendiği görülmektedir. Örneğin ortalama olarak 11 yaş ile birlikte suç işlemeye başlayanların ilk işledikleri suç türlerinin başında, dükkandan mal çalma gelmektedir. Ancak suç işleyenlerin yaşının küçük olması ve çalınan eşyanın değerinin az olması nedeniyle bu suçlar kayıtlara geçirilmemiştir. Hatta hırsızlık yapan çocuklar, hırsızlık yapılan dükkanın ya da evin sahipleri tarafından çokça affedilmişlerdir. Ortalama olarak 14-16 yaşlarına gelindiğinde hırsızlık türünde çeşitlenmelerin ortaya çıktığı görülmüştür. Dükkandan mal çalma yerine, ev ve araç hırsızlığı ağırlık kazanmaktadır. Genel olarak 17-20 yaşları arasında cebir ve şiddet suçları, cinsel istismar ve uyuşturucu kullanımının olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 2001: 57-69).

Araştırma grubunda yer alan mahkumların, ilk işledikleri suç türleri ile en son işledikleri suç türleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında, son işlenen suçlar içerisinde cinayet, gasp ve yaralama gibi giderek şiddet içerikli suçların sayısında artışın gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Bu kapsamdaki mahkumlar ilk tutuklamalarında en çok, hırsızlık gibi şiddet içerikli olmayan suçlardan hüküm giymiş olmalarına karşın, görüşmelerin gerçekleştirildiği dönemde, gasp ve yaralama suçlarının sayısında bir artış olduğu gözlenmiştir.

Araştırma grubundaki mahkumların suçluluk kariyerlerine bakıldığında, mahkumlardan bazılarının genelde benzer suçları işlemelerine karşın bazılarının da farklı suç türlerini işledikleri görülmektedir. Başka bir deyişle mahkumlardan bazılarının, hırsız olarak başladıkları suçluluk kariyerlerine yine hırsızlık yaparak devam ettikleri tespit edilmiştir. Bazı suçlular da hırsızlık suçu ile başlamış olmalarına rağmen, en son cinayet suçundan mahkum edilmişlerdir.

3.3. Sosyolojik Açıdan Suç

Suç, sosyolojide önemli kurumsal tartışmaların gelişmesine neden olmuştur. İnsanların neden suç işlediği değişik bakış açılarını da beraberinde getirmiştir. Ceza hukuku açısından suç, yasanın cezalandırdığı fiiller olarak değerlendirilmesine karşın, sosyolojik olarak toplumun kabul etmiş olduğu davranış kurallarından sapma veya bu kurallara itaatsizlik olarak yorumlanabilmektedir. Başka bir tanımda sosyolojik anlamda suç, toplumda gruplar ve kurumlar arasındaki mevcut ilişkiler ağını bozan, dayanışma bağını koparan, böylece toplumsal yapıyı temelden sarsan sosyal bir problem olarak görülür (Kirman, 2004: 214).

Suç, toplum içerisinde ortaya çıkan toplumsal bir görüngüdür. Örneğin, bir insanın hayatına kasteden, onu öldürmeye teşebbüs eden ve öldüren bir katil, içerisinde yaşadığı kendi toplumunun bir unsurunu yok etmeye, toplumu kırmaya, düzeni bozmaya teşebbüs etmiştir. Suçlu, öldürmeye teşebbüs ettiği, ya da öldürdüğü insanla değişik biçimlerde ilişkili olduğu sosyal çevresiyle mevcut sosyal ağı ve sosyal düzeni bozmuş bulunmaktadır.

Suç problemine sosyolojik yönden yaklaşım uygulaması, 19.yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyoloji bilimsel bir disiplin olarak gelişirken, suçu insan davranışlarının sosyal kökenlerine dayandıran izahlara bağlamaya çalışmıştır. Sykes'in da belirttiği gibi, suçun sebebi konusunda hali hazır sosyolojik teoriler başlıca üç unsura yollama yapmak suretiyle izahlar getirmektedirler, bu unsurlar; sosyal değerler, sosyal yapılar ve sosyal normlardır (Dönmezer, 1994: 342).

Sosyal değerler toplum içinde işleyen ve değerlendirmelerde kullanılan standartlardır. Ayrıca, bireyin gaye ve hedeflerini seçmesi hususunda kullandığı idealler, ölçülerdir. Suç ise, bazı amaç ve hedeflere ulaşmak üzere bilinçli olarak seçilmiş bir davranıştır. Bazı yazarlara göre suç oluşturan davranışın hedefi de kazanç, itibar sağlamak veya duygusal bir gerilimi boşaltmak gibi şeylerdir ve bunlar hukuk içi hedeflerin aynısıdır (Dönmezer, 1994: 342).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin her alanda yaygınlaşması özellikle internet, cep telefonu gibi kitle iletişim araçlarının etkisi, kentleşme, endüstrileşme iç ve dış göçler, hızlı nüfus artışı gibi faktörler sosyal sistemi etkileyerek kurumların yapısında, işleyişlerinde, fonksiyonlarında ve mikro düzeyde bireylerarası ilişkilerde değişimler meydana getirmiştir. Örneğin, daha iyi hayat koşullarına sahip olabilme, eğitimden, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme amacıyla kırsal kesimlerden şehir merkezlerine doğru gerçekleşen göç giderek kentin yapısını daha karmaşık bir hale getirmekte nüfus

kalabalıklaşmakta, birçok hizmet daha güç verilmektedir. Ayrıca şehirlere göç eden insanlar, alıştıkları yüz yüze, samimi ilişkileri kent hayatında bulamadıkları gibi kendileri de hareket ve davranışlarını daha formel ilişkilerle değiştirme ve kent hayatına uyum sağlama çabasıyla problemler yaşamaktadırlar. Birey bu durumda mutsuzdur.

Çağdaş sosyologlar suçun kaynağının incelenmesine yapı ve süreç olmak üzere iki temel perspektiften yaklaşırlar. Kısacası suçun sosyal yapı veya toplumun organizasyonu ile olan ilişkisini incelerler. Suçun sosyal sisteme nasıl bağlı olduğu, içinde suçun cereyan ettiği durum veya yapının özelliklerinin neler olduğu, daha önemlisi bu yapı ve durumlar değiştikçe suç oranları değişir mi? sorularını sorarlar (İçli, 1993: XXII). Her toplum içinde, bireylerin mevkilerinin belirlendiği bir şeması vardır. Mevki şeması belirlenen toplumlar eğer tarım toplumu iseler bunlarda daha az, eğer sanayi toplumu iseler daha çok statü ve bunlara bağlı roller vardır. Birey, bu statüler gereği rollerini oynamak durumundadır. Statülerin fonksiyonu, istikrarlı sistemlerde herkesin normatif kurallara göre hareketini sağlamaktır. Bireyin işgal ettiği statü, sosyal mevki ve bunlara bağlı roller, bireyin amaçlarını gerçekleştirebilecek araçları ona karşılayabilir ya da bu mümkün olmayabilir. Böyle bir gerilimde bireyin hukuki araçlarla amaçlarına ulaşamaması onun suç davranışına başvurmasına sebep olabilir. Böylece suç, amaçlara ulaşmak bakımından bir tür seçenek olmaktadır.

Suç oluşturan davranışın izahında yollama unsuru olarak kullanılan sosyal değer, sosyal yapı ve sosyal normlar kişiler tarafından hedef ve amaçlar, araçlar ve sapma ve uyma hususunda iç ve dış baskılar olarak idrak olunurlar; suç böylece kişinin içinde ve sosyal çevrede faaliyette bulunan kuvvetlerin bir sonucu olmaktadır.

3.4. Suç Oluşumunda Etkili Faktörler

Gerek büyüklerde, gerekse küçüklerde suç sebeplerini matematik bir kesinlikle ortaya koymanın mümkün olmadığı bilinmektedir. İnsan davranışına genel olarak tesir eden bütün faktörlerin, bu davranışı kötü yola sevk etmeleri halinde suç sebepleri arasında sayılması elbette mümkündür. Bu sebeple denilebilir ki suç amili tek değil, bir den fazladır ve bunları suç vakiası çerçevesinde birbirinden ayırmaya imkan yoktur (Gölcüklü, 1962: 23).

Bu konuda çeşitli çalışmalar farklı açılardan yapılmıştır. Suçun sebeplerinin tek nedene bağlı olmadığı birden fazla nedenin karşılıklı ilişkileri sonucu ortaya çıktığı belirtilmiştir. Örneğin Campbell ve Muncer “Suçun Nedenleri” başlıklı makalelerinde kendilerinden önce yapılan çalışmaları da dikkate alarak, bir kolejlin psikolojiye giriş dersinin 29 öğrencisinden kendilerine göre suçun 10 temel nedenini sıralamalarını istemişlerdir. En sık belirtilen nedenler, yoksulluk zihinsel özürlü olmak, eğitim yetersizliği, ilaç kullanımı, parçalanmış aile veya bozuk aile ilişkileri, açgözlülük, işsizlik, arkadaş grubunun baskısı, kötü çevre koşulları, kırgınlık veya intikam duyguları olmuştur. Sonuçta ilaç kullanımı ile parçalanmış veya bozuk aile ilişkileri arasında karşılıklı ilişki olduğu, aile düzeninin kırgınlık ve intikam duygusuna, arkadaş grubunun etkisinin ilaç kullanımına ve bu yolla yoksulluğa, eğitim yetersizliğinin yoksulluk ve işsizliğe neden olduğu ifade edilmiştir (İçli, 1993: 42-43).

Suçun nedenleri ile ilgili bir başka çalışma kişinin suçunun onun geçmişteki suç aktivitesi ile pozitif ilişkili olduğu varsayımından hareket etmiştir. Bu çalışmada suç suçlunun birikimli öğrenme deneyimlerinin, polis suçun önlenmesi ile ilgili harcamalarının ve sosyo ekonomik değişkenlerin bir fonksiyonu olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, “yaparak öğrenme” -birikimli suç deneyimi- suç aktivitesini arttırmakta, polis harcamaları suç üzerinde negatif ve önemli etki yapmakta,

bazı sosyo ekonomik özellikler de (eğitim, işsizlik, gelir gibi) suç üzerinde önemli etki yapmaktadır (İçli, 1993: 43).

Suçla ilgili bir diğer yaklaşım sapkın davranışların insanların birbirleriyle etkileşimleri sonucu öğrenildiğini ileri sürer. Bu yaklaşım sembolik etkileşim modelinden esinlenerek hareket etmiş ve suçluluk nedenini insanların uzun süre içinde yaşadıkları kültüre bağlamışlardır. Bu tür davranışların bir nesilden bir nesile öğrenilerek devam ettiğini ileri sürmüşlerdir. Edwin Sutherland sapkın davranışların belirli bir kişiyle kurulan sosyal etkileşimlerle öğrenildiğini savunmuştur. Birey suç oluşturan örneklerle olan iletişimin ve etkileşimin sıklığı doğrultusunda suç davranışında bulunacaktır. Sutherland'a göre birey suç ve sapkın davranışları özellikle arkadaş gruplarından öğrenmektedir (Özkalp, 2007: 380).

Durkheim ve Merton özellikle anomi üzerinde durarak sapkın davranışların bireyler üzerinde oluşan çeşitli baskılar sonucu oluştuğunu ileri sürmektedirler. Diğer bir deyişle, fakirliğin suçluluğu teşvik ettiğini söylemektedir. Toplumsal yapı içinde fakirlik ve yoksulluk arttığı ölçüde bu durum, insanlar üzerinde çeşitli baskılarla suçluluk oranını etkileyecektir (Dönmezer,1994: 343). Durkheim ve Merton bu yaklaşımlarıyla suçu toplumsal yapı ile açıklama çabasındadırlar.

Günümüzde çok sayıda suç araştırmacıları veya kriminologlar tarafından da aile parçalanması, ebeveynlerin suçluluk durumları veya aile bireyleri arasında suçlu bireylerin varlığı ve çocukların yetişme koşulları başta olmak üzere aileye ilişkin çok sayıda faktörlerin, çocukların suçluluk süreçlerinde son derece etkili olduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde şiddet görüntülerinin kitle iletişim araçlarındaki yaygınlık düzeyi ve anti-sosyal veya suçlu akran grubu ile olan etkileşimin, suçluluğun önemli kaynaklarını oluşturduğu bir gerçektir.

3.5. Sosyalleşme ve Suç

Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen çocuğun, sosyal varlığa dönüşmesi sosyalleşme süreci ile olur. Sosyalleşme, sırf objektif bakımdan dahi oldukça karmaşık bir süreçtir. Çünkü toplum içerisinde insanı etkileyen faktörler o kadar çoktur ve değişiktir ki, bunların hepsini sayıp dökmek hemen hemen imkansız gibidir. Bununla birlikte aile, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık ve meslek grupları, köy, şehir, millet gibi daha geniş toplulukla, kitle haberleşme vasıtaları, din, okul, çeşitli gençlik teşekkülleri ile siyasi ve ekonomik kuruluşların toplumda başlıca sosyalleştirici ajanlar olarak faaliyet gösterdikleri ifade edilebilir (Günay, 1992: 71).

Bireyin sosyalleşmesi, kimlik ve kişilik kazanması, karakterinin oluşması, bakımından etkili olan en önemli sosyal gruplar aile, oyun grubu, komşu ve akraba gruplarıdır. Bu gruplar insan hayatında yüklenedikleri işlev olarak özellikle önemlidir. Çünkü bunlar, bireyin ilk çocukluk döneminin biyolojik, fizyolojik, ruhsal ve duygusal bakımından gelişim, değişim ve etkileşiminin yoğun olarak yaşandığı ilk gruplardır. İnsan, yaşamı boyunca gerekli kavramları bu gruplarda öğrenmeye başlar Kimliğini, karakterini ve kişiliğini bu dönemde elde eder, kendisine ait davranışları, yargıları, tercihleri, iyi veya kötü alışkanlıkları, faydalı veya zararlı bilgileri bu dönemde edinir. Çocuk çevresi ile etkileşim halindedir. Her geçen gün çevresindeki etkileşim içerisinde bulunduğu insanları taklit eder. İnsan, içinde bulunduğu sosyal çevre ve daha birçok etkenin tesirindedir.

Sosyalleşme, bir bireyin ait olduğu toplumun veya grubun kültürünü öğrenmesi, benimsemesi ile ortaya çıkan toplumsal iletişim ve etkileşim sürecidir. Daha geniş anlamda, bireyin içinde yaşadığı gruba, topluma, kültüre ve medeniyete özgü duyuş,

düşünüş, yapış ve inanış biçimlerini alması ve kendi içinde özdeşleştirmek suretiyle şahsiyetine mal etmesi içselleştirmesi ve böylece çevresine uyum sağlamasından ibaret olan bir süreçtir (Kirman, 2004: 209). Bu süreçte bireyin benlik edinmesi, kimlik ve kişilik kazanması, toplumun bir üyesi olması ve hatta bir insan olması ancak sosyalleşme ile mümkün olmaktadır.

Çocuğun sosyalleşmesinde en önemli ve en etkili görevi aile üstlenir. Ailede gerçekleşen sosyalleşme temel olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenir. Ailenin, dolayısıyla ana-babanın sosyalleşme sürecinde önemi, sadece bebeklik ve çocuklukta değil, ergenlik çağında da devam eder. Ailenin herhangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması, ya da aile içi etkileşimin yeterli olmaması, sosyalleşme sürecini önemli ölçüde engelleyerek, çocuğun hatalı ya da yetersiz sosyalleşmesini sağlar (Uluğtekin, 1991: 35). Sosyalleşme süreci tamamlanamayan ya da kesintiye uğrayan bireylerin topluma uyum sağlamaları mümkün olmamakta, toplumun genel kabulü olan norm ve değerlerine karşı da aykırı davranışlar ortaya koymaktadırlar.

Sosyalleşmenin fonksiyonu, kişinin muhtaç olduğu eğilim ve disiplini sağlamak, geliştirmek, toplumun arzularını, değerler sistemini, idealleri ona aktarmak ve özellikle sosyal yaşamda oynayacağı rolleri kişiye öğretmektir.

Yavuzer'e göre, sosyalleşmiş ya da onun ifadesiyle toplumsallaşmış kişi, sosyal gelişmenin şu ölçütlerine uyan insandır (Yavuzer, 2001: 23).

Bu kişi, toplum içinde uygun görülen bir şekilde hareket eder ve toplum tarafından konulmuş olan din, ahlak ve hukuk gibi üst yapı kurallarına uyar.

1. Toplumun bir üyesi olarak, kendisine verilen rolleri ve görevleri yerine getirir.
2. Sosyal faaliyetlere ve kişilere yönelmiş uygun bir takım davranışlara sahiptir.
3. Bireyin sosyalleşmesinin gerçekleştiği kurumlardan en önemlisi, insanın doğumundan önce var olan ve çocuğun ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren aile kurumudur.

Aile kurumu fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir. Gerçekten de en küçük sosyal grup olan ailenin durumu, çocukların davranışları ve bu arada suça yönelmeleri bakımından çok önemlidir. Karşılıklı saygı ve sevgi esasına dayanan ailelerde sorunların çözümü daha kolay olmaktadır.

Buna karşılık yoksulluk geleneksel aile yapısını olumsuz yönde etkilediği gibi, çocuğun suça yönelmesinde uygun bir ortam hazırlamaktadır. Çünkü, bu konuda yapılan araştırmalarda, "ana-babanın sevgisinin olmaması, ailenin gelir düzeyinin düşük olması, ana-babanın işsizliği, eğitim eksikliği, ev ve yaşam şartlarının kötülüğü, aile düzensizliği, şehirleşmenin olumsuz etkileriyle karşılaşma, ailenin çok çocuklu olması, ölüm ya da boşanma nedeniyle ailenin dağılması, çok ya da ilgisiz bir aile disiplini, ana-babanın alkol veya madde bağımlılığı, aile içi kötü ilişkiler, ana-baba tarafından istenmeme ve dışlanma durumlarında çocukların suç işleme ihtimallerinin arttığı anlaşılmaktadır.

Çocukların davranışlarını en fazla etkileyen faktörleri aile içinde yaşanan deneyimleri oluşturmaktadır. Suç ve sapma eğilimlerinin anlaşılmasında dikkatle üzerinde durulması gereken önemli faktörlerden biri, aile yapılarıdır. Aile içi kötü ilişkiler, huzursuz, düzensiz, sevgisiz, ilgisiz, sert ve soğuk bir aile yönetiminde yanlış ve yetersiz sosyalleşen çocuklar, kendilerini kimsesiz, değersiz, başıboş ve dışlanmış, biri olarak görürler. Böyle ailelerde yetersiz ve yanlış sosyalleşme sürecinde büyüyen çocuklar, söz ve hareketlerinde sürekli olarak sınırlandırıldığından, baskı altında

tutulduğundan, ilgi ve sevgi görmediğinden sürekli itilip dışlandığından içine kapanık, kendisini ifade edemeyen, hırçın ve saldırgan kişilik tiplerine namzet olmaktadır.

Oysa sosyalleşmenin olduğu yönlendirici aile tipinde, ödüllendirme ve cezalandırmalarla kendi kişiliğini oluşturmada tercih hakkına sahip, sağlıklı ve kendini rahatlıkla ifade edebilen bireyler yetiştirilir. Yönlendirici ana-babaların, çocuklarının iyi hareketlerini ödüllendirirken, kötü hareketlerini cezalandırırlar. Böylece çocuk, ancak iyi hareketler yaparak dikkat çekebileceğini, sevgi ve şefkat göreceğini öğrenir. Büyüdükçe iyi hareketlerinin aynı zamanla ahlaka uygun, doğru, yapılması gereken hareketler olduğu kanısına varır ve böylece toplumda işgal ettiği pozisyonunun gereği olan rolleri gerçekleştirmiş olur.

Bireyin sosyalleşmesine etki eden diğer bir etmen, oyun grupları ve arkadaşlık ilişkileridir. Arkadaş seçiminde deneyimsiz olan çocuk için grup içindeki hatalı davranış örneklerini model alma ve bunları kabullenme kolay olacaktır. Aynı zamanda çocuk diğer yaşlıları ile etkileşerek suç olan davranışı benimseyip uygulayacaktır. Çocukların 3-5 kişilik gruplar halinde suç işlemeyi tercih ettikleri gözlenen bir husustur.

Aile, arkadaş ve oyun grubu gibi sosyalleştirici ajanların yanı sıra okul faktörü de önemli bir sosyalleştirme kurumudur. Suç davranışının açıklanmasında okul faktörü, arkadaş ve aile faktörü kadar etkili ve önemlidir. Okul faktörü hem sosyalleştirici hem de disipline edici bir kurumdur. Başka bir deyişle, okul da aile kurumu gibi bireylerin sosyalleşme kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. Bu itibarla okuldan kaçan, okuldan atılan veya okulla ilişkisi kesilen bireyler, okula bağlı olarak gerçekleşen denetim mekanizmasının dışında kalmış olmaktadır. Hirschi de, ailenin bir benzeri olarak okul kurumunun da, yetkili bir otoriteyi temsil ettiğini belirterek, aile ile okul kurumu arasındaki fonksiyonel benzerliğe dikkat çekmektedirler (Giddens, 2005: 213).

Birey, bir yandan okul aracılığı ile hukuksal düzene uygun tavır, davranış ve eylemler ortaya koyarken, diğer taraftan sokak hayatından uzak tutulmasıyla suçlu davranışlara karşı kontrol altında bulundurulmuş olmaktadır. Okula gitmeyen veya okulla ilişkisi kesilmiş bazı bireyler, önemli bir kurumsal kontrolden yoksun oldukları için, zamanlarını büyük ölçüde sokaklarda boş gezerek veya serserilik yaparak geçirme yolunu tercih etmektedirler. Bu da onların suçlu gruplar ve kültürlerle ilişkiye girme olasılıklarını arttırmaktadır.

3.6. Türkiye’de Suç ve Suç Araştırmaları

Suç her toplumda ve her dönemde var olmuş ve var olacak bir sosyal olgudur. Suçun niteliğinin ve niceliğinin toplumun yapısına göre farklılık göstermesinin yanında aynı toplum yapısında da zaman içinde değişiklik görülebilir.

Ülkemizde, endüstrileşmiş Batı toplumlarındaki boyutlarda olmasa da suç günümüzde önemli bir problemdir. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında suç oranları nüfus artışına paralel olarak, bazı yıllarda nüfusun artışından daha fazla miktarda artmaktadır.

Biz araştırmamızda sadece hükümlüleri dikkate aldığımızdan Ülkemizde 1991-2000 yılları arasını kapsayan 10 yıllık dönemde cezaevine giren ve çıkan hükümlülerin görünümü üzerinde durmak istiyoruz. Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi 1991-2000 yılları aralığındaki hükümlülerin durumu irdelendiğinde cezaevine giren ve çıkan toplam hükümlü sayısının 1991 yılından itibaren artış göstererek devam ettiği görülmektedir. 1991 yılında 53912 kişi cezaevine girmiş iken bu sayı %83.6’lık artış oranı ile 2000 yılında 98969’a ulaşmıştır. 1991 yılında cezaevinden çıkan kişi sayısı 72885 iken bu sayı %63.0’lık artış oranı ile 2000 yılında 118765’e ulaşmıştır (DİE, 2002: 12).

Çizelge 3.1. Cezaevlerindeki toplam mahkum sayısının görünümü (DİE, 2002: 12).

Yıllara göre toplam hükümlü sayıları										
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Giren	53912	54400	53618	60742	63103	61120	62946	69077	83466	98969
Çıkan	72885	53433	51367	56643	58941	58064	58786	65907	82769	118765

Günümüzde Türkiye’de artan suç oranları, cezaevlerinin kapasitelerinin üzerine çıkmasına neden olmuştur. Yeni gelen mahkumlar için önce koğuşlara ek ranzalar konularak ihtiyaç karşılanmaya çalışılmış, bu da yeterli olamayınca koğuşlarda ranza ve masadan kalan boş alanlara yer yatakları serilmeye başlanmıştır. Hükümlü ve tutuklular gün boyu neredeyse diz dize oturur hale gelmiştir.

Çizelge 3.2’de de görüleceği üzere 2007 yılı Şubat ayı ile birlikte 2005 ve 2006 yılı rakamları birlikte değerlendirildiğinde Türkiye’de bulunan 425 cezaevinde toplam hükümlü ve tutukluların sayısı 2005 yılı itibarıyla 55 bin 864 iken, bu sayı 2006 yılında 70 bin 277’e yükselmiş, Şubat 2007 itibarıyla de 77 bin 425’e ulaşmış bulunmaktadır (Cevher, 2008: 16-19).

Çizelge 3.2. Ceza ve tutukevlerindeki hükümlü-tutuklu görünümü (Cevher, 2008: 17-19).

Yıl	Hükümlü	Tutuklu	Toplam
2005	24.852	31.018	55.870
2006	26.336	43.941	70.277
2007 (Şubat)	29.460	47.965	77.425

Türkiye’deki suç araştırmalarına kısa bir bakış yapıldığında Kriminoloji biliminin tarihinin Türkiye’de eski olmadığı görülür. Kriminoloji, yeni bir bilimdir ve suç ile ilgilenen bir bilimdir. Tıp veya fizik gibi diğer bilimlerin binlerce yıllık tarihine bakıldığında, kriminoloji organize olmuş bir bilim alanı olarak, henüz 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Genel olarak kriminoloji sözcüğünü ilk defa Fransız Paul Topinard’ın 1879’da kullandığı ifade edilir. Şüphesiz kriminoloji kavramı ilk defa 1885 yılında kendini gösterdi. Bu yıl, İtalyan kriminolog Raffaele Garofalo’nun *Criminologia* isimli kitabı yayınlandı.

Ancak, bu suç problemi konusunda kavramın geç bulunmasına rağmen, suç ve suçlulukla açıkça ilgilenme çok eski bir geçmişe sahiptir. Yani bu kavram ya da bu bilim olmadan önce de her toplumda suç olgusu ve suç problemi vardı.

Türkiye’de de suç olgusu, suç profili, suç nedenleri ile ilgili çalışmalara önem verilmektedir. Türkiye’de ilk kez suç ve sapıcı eylemlerin sebep ve etmenlerinin bulunması ve açıklanması için Kriminoloji biliminin de öğretime dahil edilmesi kararlaştırılmıştır (Dönmezer, 1994: IV). Ancak Ülkemizde bağımsız kriminoloji kürsüleri oluşturulamadığından Kriminoloji öğretimi, bu işe meraklı ceza hukukçuları ve sosyologlar yürütülmüştür (Demirbaş, 2005: 11). Bu alandaki çalışmalar 1943 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi bünyesinde kurulan Kriminoloji Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir (Dönmezer, 1994: III). Suç sapma ve sapkınlıkla ilgili davranış kalıpları ancak 1980 yılına gelindiğinde kurumsallaşmasını tamamlamıştır.

Türkiye’de kriminoloji sahasında yapılan çalışmalar ilk kez 1934’de “Hukukçular Cemiyeti” olarak kurulan bir grup tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu grup 1935 yılında "Hukuk İlmini Yayma Kurumu" olarak anılmış, 1939 tarihinde kamu

yararına çalışan dernekler arasına alınarak aynı isimle faaliyetlerine devam etmiştir. 1941 yılına gelindiğinde bu kurumun ismi “Türk Hukuk Kurumu” olarak değiştirilmiştir.

Türk Hukuk Kurumu, suç olgusu ve suç probleminin araştırılması için çalışmalarda bulunmuştur. Bu nedenle kriminolojiye ait derslerin okutulduğu “Kriminoloji Serbest Kürsüsü”nü kurmuşlardır.

Bu dersleri yapanların ilklerinden olan Mehmet Ali Sebük *Kriminoloji* adlı eserinde kriminoloji biliminin temellerinin Avrupa ülkelerinde çok daha önceden atıldığını, 1940’lı yıllara kadar bu hususta pek çok verimli çalışmanın yapıldığını ama çalışma alanının çok geniş olması nedeniyle bu ilmin henüz istikrar bulamadığını belirtmiştir.

Kriminoloji biliminin teorik yönünden çok geniş ve zengin olan uygulama sahasına önem verilmesi gereği üzerinde duran Sebük, kriminolojinin, Türkiye toplumunun şartları da göz önünde bulundurularak, pratik faydanın sağlanabilmesi için kendimize ait meselelerin üzerinde yoğun olarak mesai sarf edileceğini söylemiştir. Bunun gerçekleşmesi için ihtiyaç olunan zaman, kaynak ve sahipsiz rakamlara sahip olamadığını da ifade etmiştir (Sebük, 1942: 4-5).

Dönmezer’in *Kriminoloji* isimli çalışmasına göre, Türkiye’de Kriminolojinin öğretimine 1953 yılında İstanbul Hukuk Fakültesinde başlanmıştır. 1943 yılında o zamanlar üniversitenin bağlı bulunduğu Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine İstanbul Hukuk Fakültesinde bir Kriminoloji Enstitüsü kurulmuştur. Kuruluş hazırlıklarını yapmak üzere Tahir Taner, Fahrettin Kerim Gökay, Fahri Esat Siyavuşgil ve Sulhi Dönmezer’in katılımıyla bir komisyon oluşturulmuştur. Enstitüyü kuranların ve orada çalışanların kriminolog olmaması ve suç olayı alanında herhangi bir araştırmalarının da bulunmaması (Dönmezer, 1994:III-V) bu bilim dalına olan ilginin derecesini göstermektedir.

Görüldüğü gibi ülkemiz dışında, suç problemine bilimsel yönden yaklaşım uygulamaları 19. yüzyılın başlarından itibaren yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Ülkemizde ilk olarak suç olgusuyla ilgili çalışmalar, 1934 tarihinde kurulan ve faaliyetlerini sürdüren “Hukukçular Cemiyeti” tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu tarihlere Lombroso’ya ait *Suç İşlemenin Sebepleri ve Önlenmeleri* isimli çalışma Mahmut Sadi İrmak tarafından 1935 yılında Türkçeye kazandırılmıştır.

1980’lere gelindiğinde suç, sapma ve sapkın davranışlar kurumsallaşmalarını tamamlayarak suç ve sapkınlık sosyolojisi isimleriyle müstakil çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların önceleri yoğun olarak teorik çalışmalar olduğu gözlenmiştir. “Önceki Çalışmalar” başlığı altında da belirtildiği üzere suç olgusu ve suç profili ile ilgili yapılan alan araştırmaları henüz yeni sayılmaktadır.

Ülkemizde yapılan teorik çalışmalara; Mahmut Sadi İrmak tarafından çevirisi yapılan Lombroso’ya ait *Suç İşlemenin Sebepleri ve Önlenmeleri* isimli çalışma, Mehmet Ali Sebük ve Sulhi Dönmezer’in *Kriminoloji* adlı eserleri örnek olarak verilebilir.

Ülkemizde yapılan alan araştırmalarına; Sevda Uluğtekin’in *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma(1991)*, Tülin Günşen İçli’ye ait *Türkiye’de Suçlular Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri(1993)*, Zahir Kızmaz’ın *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular(2006)* adlı eserleri örnek olarak verilebilir.

Türkiye’de kriminoloji, suç ve sapkınlık sosyolojisi ve konuyla ilgili diğer biyo-sosyo-psikolojik bilim dalları incelendiğinde üretilen eserlerde özellikle yabancı araştırmalara ve kaynaklara yer verilmesi, bir yandan bu alanda yapılan çalışmaların

yeni olduğunu ortaya koyduğu gibi bir yandan da yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

3.7. Suç ve Sapkınlık Teorileri

İnsanın suç teşkil eden eylem ve faaliyetlerini açıklamak üzere pek çok teori geliştirilmiştir. Suç bireysel mi yoksa toplumsal nedenlerden dolayı mı işlenmektedir? Aslında yapılan bütün açıklamaların merkezine birey ve sosyal çevre yerleştirilmektedir. Bireysel açıklamalar psikolojik ve biyolojik nedenleri ele alarak açıklamalar getirirken, sosyal çevreye dayalı olarak yapılan açıklamalarda ele alınan nedenler arasında başta ekonomik yoksunluk, siyasal ve sosyal dışlanma, toplumsal dayanışmanın azalması ve olmaması gibi sorunlar yer almaktadır. Bu alandaki görüşleri yazarlar, çeşitli bakımlardan tasniflere tabi tutmuşlardır. Eski ve yeni görüşler, objektif ve sübjektif görüşler, suçu tek sebebe ve birden çok sebeplere bağlayan görüşler (Dönmezer, 1994:69) şeklinde bölümler yapılmaktadır.

Görüldüğü gibi sosyal bilimciler suç ve sapkın davranışların incelenmesinde farklı yaklaşımlar kullanmışlardır. Geçmişten günümüze bu olgunun açıklanmasına yönelik çeşitli çalışmalar olmasına rağmen, suç ve sapkınlık konusunda hala cevaplanamamış sorular bulunmaktadır.

Mevcut suç teorileri, makro ve mikro perspektifi yönüyle de sınıflandırılmıştır. Makro ve mikro terimleri, sosyolojideki analiz düzeylerini ifade eden kavramlardandır. Makro teoriler, sosyal sistemler ve sosyal yapıların analiziyle ilgilenir. Günümüze kadar yapılan sosyolojik çalışmaların pek çoğu, genellikle bu türden olmuştur. Onlar, tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar elde ettikleri sonuçların, bütün toplumlar için geçerli olabileceğini iddia eden yordamalarda (tahmin) bulunmuşlardır. Bu açıklamaya karşıt olarak suçun çok nedenli karmaşık bir olgu olması bu konuda mikro düzeyde araştırmalar yapılması gereğini de ortaya çıkarmıştır. Çünkü mikro yaklaşımda çözümlenmeler, bireyler ya da küçük gruplar düzeyinde gerçekleştirilmektedir.

Biz burada suç ve sapkınlığın doğuş ve sebeplerini makro ve mikro yaklaşımına göre tasnife tabi tuttuk. Suç ve sapkınlık olgusu ile ilgili insanların gündelik davranışları üzerinde çözümlenmeler ve değerlendirmeler yapılırken daha çok yüz yüze ilişkileri ve etkileşimleri önde tutan, insan davranışının anlamlılığı üzerine vurgu yapan mikro sosyolojik yaklaşımlara ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Aslında makro ve mikro sosyolojik analizler birbiriyle çok yakın bir ilişki içindedir ve birbirlerini tamamlar mahiyettedir (Giddens, 2005: 83). Dolayısıyla çok boyutlu bir olgunun sosyolojik analizinin yapılacağı bu çalışmada daha geçerli ve güvenilir sonuçların elde edilmesi için yer yer makro sosyolojik boyutuna da vurgu yapılması gerekmektedir.

3.7.1. Makro Perspektifler ve Suç

Toplumu, kendisini oluşturan elemanlarından biraz daha farklı bir şey olarak gören ve toplumu bir sistem olarak ele alan teorisyenler, makro ölçekli analizlerinde, insan davranışının büyük ölçüde toplumsal sistem tarafından belirlendiği vurgusunu yaparlar. Makro yapısal perspektifin en önemli özelliği, incelenilen faktörün ferdin dışındaki faktörlerden olmasıdır. Davranışı belirleyen bu faktörlerin hepsi de ferdin dışında tezahür etmekte ve onu bir şekilde etkilemektedir. Bu perspektife göre bağımsız değişkenler temelde yapısal karakteristiklerdir, ferdin dışındadır ve ferdi boyuta indirgenemez. Durkheim bu perspektifin manevi babasıdır, sosyal faktörlerin ferdi tutumlardan çok farklı olduğunu düşünmektedir (Birkök, 1998: 40).

Makro yapısal yaklaşım, başlıca toplumun bir statüler dizisi olduğunu, ferdin çevresiyle ilişki içinde bulunduğunu ve normatif bir yapılanmaya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu üç özellikten ilki olan toplumun birbirine bağlı pozisyonlar seti olması, hem toplumsal yapılanmayı hem de sosyal ilişkileri açıklamaktadır. Toplumsal yapı üzerine odaklanan bu kuramlar, özellikle sanayi devrimi sonrasında batılı toplumlarda ortaya çıkan ve son derece etkin olan kentleşme, iç göçler ve işsizlik gibi büyük boy sorunları çözmeye veya en azından açıklamaya yönelik çabalardır (Kirman, 2004: 43). Bu kuramlardan en çok bilinenler fonksiyonalist ve çatışmacı teorilerdir.

3.7.1.1. Fonksiyonalist Teorileri

Fonksiyonalist teorisyenler suç ve sapkın davranışları insan varlığının normal bir parçası olarak görmekte, hatta bu tür davranışların toplumun düzenliliği açısından olumlu sonuçları olduğunu savunmaktadırlar. Suç ve sapkın davranışlar, böylece toplumdaki kişilerin iradeleriyle ortaya çıkan davranışlarının sınırlarının tayin edilmesinde yardımcı olmaktadır. Örneğin, aşırı hız yapan bir kimseye kesilen ceza, müşteriye bağırdığı için işinden atılan bir tezgâhtar için bu tür davranışlar normal tanımlamak için geçerlidir.

Bu kuramın temsilcileri olan Durkheim ve Merton özellikle anomi üzerinde durmuşlardır. Durkheim'in Kriminoloji'ye en büyük katkısı Adler'e göre. "anomi" kavramıdır. Anomi standartların ve değerlerin kaybolması sonucu sosyal düzenin bozulmasıdır. Anominin var olduğu toplumlarda çözülme, bütünleşmenin yerini alır (İçli, 2007: 92).

Anomi, sosyal normların, insan fiil ve hareketlerini düzenlemek ve disipline etmek hususundaki güçlerinin yıkılması veya içinde normların mevcut bulunmadığı yahut çelişkili olduğu ve bu nedenle bireyin tavır ve hareketlerini nasıl sevk ve idare edeceğini bilemediği durum demektir. Böylece anomi insanın normlardan sapan eylemlerinin nedeni olmaktadır (Dönmezer, 1994: 236).

Durkheim'a göre, suç fonksiyoneldir. Suç ve sapkınlık toplum için gereklidir de; sosyal değişme için şarttır. Suç bazen yararlı da olabilir. Hatta toplumun sağlık işaretidir. Suçun varlığı sosyal değişme yolunun açık olduğunu gösterir. Suçun var olmaması toplumda herkesin aynı şekilde davranması, doğru ve yanlış üzerinde aynı fikirde olması demektir. Bu da yaratıcılık ve bağımsız düşünmeyi yok eder. Buna ek olarak, suç sosyal hastalıklara dikkat çekerek de topluma yarar sağlar. Suç oranlarının yükselmesi sosyal değişme ihtiyacının bir işaretidir (İçli, 2007: 91).

Fonksiyonalist yaklaşımın bir başka önemli temsilcisi olan ve gerilim teziyle tanınan Robert K. Merton'dur. Durkheim gibi, suç problemini anomiyeye bağlamış ve anomi kavramını sapkın davranışlara uygulamıştır. Merton'a göre anomi, toplumca benimsenen amaçlarla, bu amaçları gerçekleştirecek yollar arasında bir uyumsuzluk sonucu oluşmaktadır (Dönmezer, 1994:358-9). Merton'a göre suç, ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir gerçeklik değil, daha çok toplumsal yapı fenomeni olduğu için, suçun nedeninin sosyal yapıda aranması gerekmektedir (Kızmaz, 2006a:14). Merton'a göre suç eylemi, kültürel amaçlar ile bu amaçları gerçekleştirecek yollar arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Yani, toplumsal amaçlar ile bu amaçları gerçekleştirecek yollar arasında herhangi bir uyumsuzluğun varlığı, toplumsal bütünleşme üzerinde olumsuz sonuçları netice vermektedir.

Suçluluğu sosyolojik açıdan çözümleyen diğer önemli bir kuram da suçu kültür özellikle de alt-kültür bağlamında çözümleyen alt-kültürel kuramlardır. Alt kültür teorileri suçun alt kültürlerde öğrenilen davranışlar olduğunu öne sürer. Sosyal bir sistem içinde, özellikle iş bölümünün aşırı bir şekilde belirgin olduğu toplumlarda

kültür eşit olarak yaygın değildir. Bundan dolayı sosyologlar, toplumun alt toplumlardan oluştuğunu belirtmektedirler. Alt-kültür kısaca, toplumdaki belirli bir gruba özgü anlamlar, değerler ve davranış biçimleri olarak tanımlanabilir (Sokullu, 2007: 184).

3.7.1.2. Çatışmacı Teorileri

Bu kuram toplumdaki rekabet, değişim ve gerginlik süreçleri üzerinde durmaktadır. Fonksiyonalist yaklaşımın tersine bu yaklaşım dünyada var olan devamlı bir mücadele sürecinden söz etmektedir. Çatışma yaklaşımı, toplumsal davranışların en iyi biçimde rekabet halinde bulunan gruplar arasındaki gerginlik ve mücadele ile anlaşılabilirliğini savunur. Temel görüşlerini Karl Marks'ın kuramından esinlenerek dile getirmektedir. Bilindiği gibi Marx, toplumsal sınıflar arasında olan bir mücadeleden söz etmektedir. Bu mücadelede iktidar ve gücü elinde bulunduranlar uyum için insanları zorlayabilmektedirler. Bu zorlama ise belirli bir direnç ve uyuşmazlıklara yol açmaktadır. Bundan dolayı ortaya çıkan suç ve sapkın davranışlar toplumun tüm kesimlerine yayılabilmektedir.

Görüldüğü gibi çatışmacı kuramda suç ve sapkın davranışlar, genelde, iktidar, güç, sınıf, çıkar, eşitsizlik ve kapitalizm gibi kavramlar aracılığıyla çözümlenmektedir. Marx ile başlayan ve Vold, Quinney, Turk, Dahrendorf, Chambliss, Leidman gibi yazarlar tarafından sürdürülen bu kurama göre suç, maddecilik doktrini ile izah edilmektedir (Dönmezer, 1994: 88-9). Bu çerçevede örneğin; Quinney ve Chambliss gibi kuramcılar suçluluğu kapitalist sınıfın çıkarlarını kollayan kriminal hukukla ilintili olarak ele almaktadırlar. Diğer bir deyişle onlar, suç olgusunu kapitalizmin bir sonucu olarak görmektedirler. Örneğin Chambliss, suçluluğu kapitalizmin bireyde yarattığı veya tetiklediği tüketme arzusu ve bununla ilintili olarak ortaya çıkan tüketim alanındaki eşitsizlik ile açıklamaktadır (Kızmaz, 2006a: 27). *Yeni Kriminoloji* isimli kitabın yazarları Ian Taylor vd. bireylerin etkin bir biçimde kapitalist düzenin eşitsizliklerine bir tepki olarak sapkın davranışlar içine girmeyi isteyerek seçtiklerini ileri sürmüşlerdir (Giddens, 2005: 211). Sonuç olarak çatışma kuramcıları suç olgusunu, kapitalizm-sınıf çatışması ve egemen sınıfın çıkarlarını koruyan ceza hukuku ile ilinti olarak açıklamaktadır.

3.7.2. Mikro Perspektifler ve Suç

Sosyolojide teorik olarak kabul edilen iki ayrı temel perspektiften ikincisidir. Bunlar toplum içinde henüz belli bir hacme ve toplumsallık düzeyine ulaşmamış küçük grupları ve olayları ele alan, bireyin dışında olmakla birlikte bireyi kuşattığı düşünülen, toplum veya toplumsal yapılardan ziyade birey ve onun özelliği üzerine odaklanan yaklaşımlardır. Toplumu bireysel eylemlerin bir ürünü olarak gören ve toplumsal yapı tarafından belirlenme özelliğini göz ardı etmeden insan davranışının anlamlılığı üzerine vurgu yapan bu modeller sosyal aksiyon teorileri olarak da bilinmektedir (Kirman, 2004: 135).

Toplumsal yapıya mikro açıdan yaklaşan bu kuramların, özellikle sembolik etkileşimci okulun hakim olduğu teorik bir yapı çerçevesindeki temel tezi, ferdin davranışlarını iradi olarak geniş bir normlar dizisi içinden seçtiği ve içinde bulunduğu sosyal durumu yorumladığıdır. Makro perspektiflerin aksine mikro ölçülerde breyi esas almaktadır. Bireyin mevcut durum hakkındaki yorumları önemlidir. Birey, içinde bulunduğu durumu kişisel olarak nasıl anlıyorsa davranışlarını da ona göre şekillendirmektedir (Birkök, 1998: 41). Mikro kuramlar arasında sembolik etkileşimcilik, yaftalama (etiketleme), fenomenoloji, etnometedoloji ve yorumcu

kuramlar sayılabilir. Ayrıca, suç olgusu ve sapkın davranışları tek nedenle açıklamaya çalışan biyolojik ve psikolojik teoriler de bu kapsamda görülmektedir.

O halde suç olgusunu açıklamaya çalışan mikro perspektifli teorilerin açıklanması gerekmektedir. Araştırmamızda yer verilen mikro perspektifli teoriler şunlardır: Suçu bireysel temelde açıklamaya çalışan biyolojik ve psikolojik teoriler, sembolik etkileşimcilik, yaftalama, sosyal öğrenme, kontrol ve rasyonel seçim teorileridir.

O halde suç olgusunu açıklamaya çalışan mikro perspektifli teorilerin; suçu tek nedenle açıklamaya çalışan biyolojik ve psikolojik teorilerle birlikte, suçun bir tanım meselesi olduğunu, bireyin kendisi veya başkalarıyla etkileşiminden ortaya çıktığını, öğrenilen bir davranış olduğunu, hatta bireyin toplumla olan bağlarının zayıflaması sonucu ortaya çıktığını savunan sosyal süreç teorilerinin açıklanması gerekmektedir.

3.7.2.1. Suçu Bireysel Temelde Açıklayan Teoriler

Modern Kriminoloji geçmişin bilgi birikimi üzerine inşa edilmiştir. Suça bilimsel yaklaşım, ilk defa 18. yüzyıl ortalarında Faydacı Ekol ile de adlandırılan klasik ekolle olmuştur. Klasik Ekol, 1789 Fransız ihtilalinden önce var olan hukuk sistemine ve ceza adaletine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İsimleri en sık anılan iki temsilcisi Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham'dır. Klasik ekol, bireylerin suç işlemeyi rasyonel olarak seçtiklerini savunur. Bir başka deyişle insanlar kendi özgür iradeleriyle suç işlerler. İnsan zevk veren faaliyetleri seçer, acı verenlerden kaçınır. 19. yüzyılda ise, klasik ekolle aynı temel felsefeyi paylaşan Neo-klasik ekol hakim olmuştur (İçli, 2007: 62-66). Sosyoloji daha kurulma çabalarındayken Enrico Feri, Cesare Lombroso ile Raffaele Garofalo Pozitif Ekolü kurmuşlar, 1876'lardan itibaren de pozitif bir bilim olarak suç bilimini tanımlamışlardır (İçli, 1993: 14).

Pozitivist ekolün önde gelen isimleri Raffaele Garofalo ile Cesare Lombroso'dur.³⁶ Suç ve sapkınlığın kaynakları olarak, bireylerdeki doğuştan gelen nitelikler üzerinde odaklanmışlardır. İtalyan kriminolog Cesare Lombroso, bireylerin suçlu olarak dünyaya geldiklerini, suçlu bireylerin diğer bireylerden fiziksel olarak (kafatası ve alının biçimi, çene büyüklüğü ve kol uzunluğu gibi) bazı atavistik anomalilerle ayırım gösterdiklerini savunmuştur (Lombroso 1963: 45-6).

19. ve 20. yüzyıl başlarında suçun psikolojik açıdan açıklama çabaları ortaya çıkmıştır. Suç hakkındaki psikolojik kuramlar, en iyi olasılıkla suçun yalnızca kimi yönlerini açıklayabilir. Kimi suçluların, çoğunluğun gösterdiğinden farklı kişisel özellikleri olsa da, suçluların çoğunluğunun da aynı özellikleri taşımaları pek olası değildir. Her türden suç bulunmaktadır ve bunları işleyenlerin kimi özgül nitelikleri paylaştıklarını varsaymak pek anlamlı değildir. Suçluluk hakkındaki biyolojik ve ruhbilimsel yaklaşımların ikisi de sapkınlığın toplumda değil, bireyde “yanlış” olan bir şeylerden kaynaklandığını varsaymaktadır (Giddens, 2005: 206).

3.7.2.2. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimcilik (Symbolic Interactionism) tarihinde her ne kadar sosyolog Cooley ve çağdaşı William Isaac Thomas önemli bir yer tutuyor olsalar da yirminci yüzyıl başlarında yaşamış Amerikalı çağdaşları felsefeci George Herbert Mead, bu perspektifin kaynağı olarak görülür (Poloma, 1993:222; Kirman, 2004: 197-8). Ancak “sembolik etkileşimcilik” adı Mead'ın öğrencisi ve izleyicisi Blumer tarafından verilmiştir. Mead'ın en önemli çalışması ölümünden üç yıl sonra öğrencilerinin ders notlarından derlenerek yayınlanan *Zihin, Benlik ve Toplum*'dur. Zihin ve benlik, kişinin belirli bir eylemi yapmadan önce, ilgili eylemin hangi yönde

gelişebileceğini ve muhtemel sonuçlarını düşünmesini sağlar. İnsanlar toplumsal uyaranlara, örneğin bir soru karşısında, mekanik tepkiler vermez, aksine durumun gelişmesini bekler ve böylece bu beklenen ilişkiler durumunu en iyi yansıtan ve kendi amaçları ve niyetlerine uygun bir tepkiyi seçerler. Kişinin verdiği tepki veya cevap kesinlikle ilgili bireylerin içinde buldukları duruma bağlı olacaktır (Layder, 2006: 80). Örneğin acil bir durum, rutin bir toplantı, aile kavgası, vb. Ayrıca verilecek cevap ilgili insanların birbirleriyle olan ilişki düzeylerine de bağlıdır. Örneğin, cevap verilecek ilgili insanlar arkadaş, ebeveyn, herhangi bir ortamdaki yabancılar olabilir.

Mead'çı geleneğin ismini koyan ve bu geleneği ayakta tutmayı başaran George Herbert Blumer anlamın etkileşimle ilgili üç temel kabule dayanır.

1. İnsanlar şeylere onlar hakkında sahip oldukları anlamlara göre tepki verirler.
2. Bu şeylerin anlamı birinin bir tanıdığı ile etkileşiminden çıkar.
3. Bu anlamlar bir kişinin karşılaştığı şeylerle başa çıkarken kullandığı yorumlayıcı süreç tarafından ele alınır ve değiştirilirler.

Sembolik etkileşimci görüşe göre, suç bir tanım meselesidir. İkinci olarak bu verilen anlamlar kişinin kendisi veya başkalarıyla etkileşiminden ortaya çıkar. Böylece doğrudan sosyal etkileşim sürecinde kişiler bir diğerinin davranışını suçlu olarak tanımlayabilir. Aynı şekilde kendisiyle etkileşim sürecinde de kişi başkalarının noktasından bu etkileşime bakıp onu suçlu olarak belirleyebilir. Üçüncü kabulde bir eylemin nasıl yorumlandığı o etkileşim sürecinin veya durumun katılanlar tarafından nasıl yorumlandığına bağlıdır. Bu kabullere bağlı olarak sembolik etkileşimciler suç çalışmalarında sosyal etkileşimci süreçlerin incelenmesine odaklanırlar. Buna göre, bazı davranışlar ceza yasaları tarafından yasaklanırlar, yani suç süreci yasa koyucu tarafından tanımlanır. Belirli eylemlere göre kişilere yasa uygulanır, yani suç süreci polis tarafından seçilir. Belirli eylemler ve kişiler suçlu etiketine uyarlar, yani suç süreci mahkemeler tarafından yorumlanır. Suçlu kimliği gelişir, devam eder ve şekil değiştirir.

3.7.2.3. Yaftalama

Bu teori, damgalanma, yaftalama veya tanımlama (labeling) kuramı olarak da bilinmektedir. Yaftalama teorisinin entelektüel kökeni, suç mikro düzeyde ele alan sembolik etkileşimcilere dayanmaktadır. George Herbert Mead ve Charles Horton Cooley'in yazıları pek çok yazarı etkilemiştir (Kirman, 2004: 246). Bunlardan en ünlüleri Becker, Lemert, Short ve Nye'dir.

Bu teoriyi savunanlar, suçun nasıl sosyal etkileşimin bir ürünü olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Yani, birtakım insanlar bir diğer grubu suçlu veya cürüm işleyen kimse olarak tanımlamaktadırlar. Bunlara göre insanlar, öğretmenler, polis, komşuları, ebeveynleri ve arkadaşları tarafından bu şekilde etiketlendikleri için sapmış veya suçlu olurlar (İçli, 2002: 658).

Yaftalama teorisi önceki teorilerden farklı olarak, bireylerin niçin suç işledikleri sorusuna odaklanmaktan çok, niçin belirli davranışların sapma veya suçlu olarak tanımlandığı sorusuna yanıt aramaya çalışmaktadır. Yaftalama yaklaşımının öncülerinden olan Becker'e göre suç olgusu, toplumda egemen sınıf veya güçlü konumda olanların çıkarsal öngörülen çerçevesinde inşa edilen bir tanımlama biçimi ile ilintilidir. Bu yaklaşım, suçun bir davranışsal özellik olmaktan çok hukuksal tanımlamayla alakalı bir olgu olduğuna gönderme yapmaktadır (Kızmaz, 2006a: 25).

1930'lu yıllarda Yaftalama teorisini tanımlayan Tannenbaum, toplum ve genç suçlu arasındaki çatışma durumunu izah ederken yaftalama sürecinin kişi açısından sonuçları ile ilgilenmiştir. Tannenbaum'a göre, toplum ve suçlu birey arasındaki çatışma durumunun iki izahı vardır. Suçlu olan birey, kendi tavır ve davranışlarını,

başlangıçta çeşitli faaliyetleri içeren bir oyun olarak görmektedir. Toplum ise aynı faaliyetleri; kötülük, baş belası, kontrol edilmesi ve cezalandırılması gereken suç olarak değerlendirir (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 165). Burada bireyin tavır ve davranışları toplum tarafından kötü olarak tanımlanmıştır. Ama bireye inanılmadığından, birey kötü olarak tanımlandığından dolayı suçlu olmuştur.

Bu teoriyi geliştiren Becker'e göre, ilk defa suç işleyen bir kişi tüm kişiliği ve sosyal yaşamı bakımından olumsuz olarak değerlendirilmekte, yani etiketlenmekte ve buna tepki olarak da tekrar suç işlemektedir (Demirbaş, 2005: 140-1). O halde ilk mahkumiyet suçluyu lekelemekte ve bu onun sosyal statüsüne, mesleğine, ailesine ve esaslı olarak da topluma etki etmektedir. Bunun suçlunun kişiliği üzerinde de önemli etkileri olmaktadır. Örneğin toplumda suçlu olarak etiketlenen kişiler daima potansiyel suçlu olarak gözetim altında tutulacaklardır.

R. Stark (1975)'in yaftalama sürecinin sonuçlarıyla ilgili yorumuna göre, etiketlenen birey, kendisi gibi etiketlenmiş insanlarla arkadaşlık etmeye zorlanabilir, bireyin dahil olduğu suç grubu içindekiler bireye rehberlik edecektir. Bu durum etiketlenen birey üzerinde nezareti artırabilir. Yaftalanan bireyler kendilerini suçlu veya kötü olarak görmeye ve etiketlerini kabul etmeye başlayabilir. Bu ise bireyi psikolojik olarak daha çok suç faaliyetine yöneltebilir. Son olarak etiketlenme yabancılaşmayı yaratabilir. Yaftalama süreci, bireyin içinde yaşadığı toplumdan beklentilerinin kalmamasına ve yaşama arzusunun kırılmasına yol açarak kişiyi topluma yabancılaştırabilir (Korkmaz ve Kocadaş, 2006:170-1).

3.7.2.4. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisi geniş bir perspektifte sapsmış ve suçlu davranışa uygulanır. Sosyal öğrenme teorileri, suçun suçlu faaliyetle ilgili normların değerlerin ve davranışların öğrenilmesinin bir ürünü olduğunu kabul eder. Sosyal öğrenme, suç teknikleri yanında suçluluğun nasıl rasyonalize edileceği utanç duygusunu nötrleştirmesi gibi suçun psikolojik yönlerini öğrenmeyi içerebilir (İçli, 2007: 115).

Öğrenme teorisinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Sutherland (1947), suçluluğun ne bireysel özelliklerle ne de sosyo-ekonomik pozisyonların etkisiyle oluştuğunu; suçluluğun önemli ölçüde bireylerin kriminal değer ve normlar ile temasları sonucunda diğer bir deyişle suçlu akranlarla olan sosyal etkileşim süreci içerisinde öğrenilen bir davranış olduğunu ileri sürmektedir. Bu kurama göre suç, öğrenilen bir davranıştır. Kriminolog Albert Bandura insanların şiddete eğilimli yetenekte doğmadıklarını, yaşamları süreci içerisinde saldırgan davranmayı öğrendiklerini tartışmıştır (İçli, 2002:652).

Suçlu davranış öğrenilir; yani bir kişi suçlu davranışı icat etmez. Nasıl ki kişi mekanik konusunda eğitilmedikçe mekanik icatlar yapamaz. Suçlu davranış kalıtımla geçmez. Suçlu davranış iletişim süreci içinde diğer bireylerle etkileşime geçildiği anda öğrenilir. Öğrenilen suçlu davranış samimi kişisel gruplar içerisinde cereyan eder. İlişkinin sıklığı süresi, önceliği ve yoğunluk düzeyine göre de devam eder.

Öğrenme sürecine daha yeterli açıklamalar getirebilmek için, Robert L. Burgess ve Ronald L. Akers "Ayrıcı Güçlendirme Teorisi" adını verdikleri teoriyi geliştirdiler. Akers'e göre insanlar, kendileri için önemli olan başkalarından belirli davranışları iyi veya kötü olarak tanımlayan normları, tutumları ve uyum biçimlerini öğrenirler. İnsanlar bu tanımları arkadaş grubundan, aileden öğrenebilecekleri gibi okuldan, dini kuruluşlardan veya diğer gruplardan da öğrenebilirler. Suçla ilgili olumlu veya nötr tanımlar olumsuz tanımlardan daha baskın olursa tanımlar suça yönelir. Kişiler bir kez suça ilişkin faaliyetlere başlarsa davranışları çeşitli faktörlerden etkilenir, Sapsmış

davranış taklitten kaynaklanır ve sosyal destekle devam eder. Diğer öğrenme teorisyenleri gibi suçlu davranışın öğrenildiğini kabul eden bir başka kriminolog da Conklin'dir. Ona göre suçlu, yasaları ihlal etme yollarını çeşitli kaynaklardan öğrenir. Bunlardan bazıları cemaat, arkadaş grubu, genel kültür, kamuoyu, spor, pornografi ve islaheleridir (İçli 2007: 122).

3.7.2.5. Kontrol Teorileri

Sosyal kontrol teorisi, insan davranışının denetimi ve bu denetimle ilintili kurumsal süreç ve unsurlar üzerinde odaklaşmaktadır. Bu bağlamda bu teori; insan davranışını büyük ölçüde oluşturan ve biçimlendiren aile kurumunu, akran grubu ilişkilerini, okul ve eğitim faktörlerini, inanç ve değersel yapı gibi unsurları merkezi düzlemde ele almaktadır. Bu nedenle, sosyal kontrol teorisi bireyin toplum veya grup içindeki uyumcu yapısını zayıflatan veya ortadan kaldıran faktörlerin ve ilişkilerin tanımlanmasına odaklanmaktadır (Kızmaz, 2005c: 190). Bu bağlamda; bireyin aile, din, okul, aile ve arkadaşlık gibi geleneksel kurumlara olan bağlılığı ne kadar fazla veya güçlü olursa, onun suça yönelme olasılığı da o denli az olur. Kısacası bu kuram, suçluluğu bireyin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığın azalması veya gevşemesi ile açıklamaktadır.

Ronald L. Akers'e göre "insanların neden kurallara uydukları sorusuna kontrol teorileri şu cevabı verir: Kurallara uyuyoruz çünkü sosyal kontrol bizim suç işlememizi önüyor. Bu kontrol zayıfladığında veya ortadan kalktığında bireysel ve toplumsal düzeyde sapma olasılığı artar. Kontrol teorilerine göre, insanlar sosyal kontrol ile uyuma güdülenmişlerdir. Fakat yasa ihlali için, özel bir güdüye gereksinim yoktur. Bu, kontrol yokluğunda doğal olarak ortaya çıkar. Sapma, "doğal güdü", suça doğuştan eğilim anlamına gelmez, aksine suç işleme için bireysel güdü farklılığı yoktur. Suça karşı dürtü evrenseldir veya topluma eşit olarak yayılmıştır. Suça karşı bu evrensel güdü nedeniyle kontrol edilmezsek toplumun kurallarına başkaldırır ve onları bozmaya çalışırız. Kontrol teorilerinin hedefleri suçu açıklamak değildir. Onlara göre herkes bunun yanına kalacağını bilse kuralları ihlal edebilir (İçli, 2002: 656).

Kontrol teorileri bazı kaynaklarda "Sosyal Bağlantı" teorileri olarak gruplandırılır. Bu teorilerle ilgili ilk çalışma, 1958'de Nye'nin çalışmasıdır. Nye çocuk suçluluğunun öğrenme süreci sonucu ortaya çıktığını ifade etmekle birlikte, bunun kontrol eksikliğinden de kaynaklanabileceğini ileri sürer (İçli, 2007: 125).

Nye'den sonra bu teorinin en tanınmış teorisyeni Travis Hirschi'dir. Hirschi, *Causes of Delinquency (1969)* adlı kitapta, insanları topluma bağlayan ve yasaya uymaya yönlendiren bağlanma, adama, içerilme ve inanç olarak belirlediği dört tür bağın olduğunu ileri sürmüştür: Bu bileşenler yeterince güçlü olduklarında, insanların toplumun beklentilerine uygun davranması, kurallara uyması olasılığı artar. Ancak, eğer toplumla olan bu bağlar zayıfsa, suçluluk ve sapkınlık ortaya çıkabilir. Hirschi'nin yaklaşımı suçluların genellikle, kendi kendilerini kontrol düzeyleri düşük olan, bunun da ev ya da okuldaki toplumsallaşmanın yetersizliğinden kaynaklandığı bireyler olduğunu düşündürmektedir (Giddens, 2005: 213).

3.7.2.6. Rasyonel Seçim Teorisi

Rasyonel seçim teorisi çağdaş sosyolojide ilk olarak alışveriş kuramı bağlamında tanınmaya başlamıştır. Alışveriş kuramı, insanlar arasındaki etkileşimin ödül ve cezalara dayalı olarak gerçekleşen karşılıklı değişim ile oluştuğunu ileri süren mikro sosyolojik bir yaklaşımdır. "Toplumsal alışveriş kuramı" olarak da bilinen bu kuramın

iki değişik biçiminden biri, “rasyonel seçim kuramı”, diğeri “antropolojik alışveriş kuramı”dır (Kirman, 2004a:159-160; 2006b: 3).

Rasyonel seçim teorisinin en temel kabulü, insanlar rasyoneldir ve hareketlerini, amaçlarına erişmekte etkili gördükleri araçlara dayandırırılar Rasyonel seçim kuramı sosyolojik ve sosyal bilimsel kuramlar oluşturulmasında görece formel bir yaklaşım olup, toplumsal hayatı açıklarken bireylerin rasyonel seçimlerine dayanmaktadır. Rasyonel seçim teorisini özetleyen en iyi ifadenin “insanlar bir tercih yapmak durumunda kaldıklarında genellikle en iyi davranış tarzı olduğuna inandıkları şeyi seçerler” cümlesi olduğu söylenebilir. Bir anlamda, rasyonel tercih kuramı bireyin rasyonel bir temelde kendisine acı ve zarar veren eylemlerden kaçtığı, zevk ve mutluluk veren eylemlere de yöneldiği şeklinde bireyin doğal yapısına gönderme yapmaktadır (Kirman, 2006b: 3).

Bu bağlamda rasyonel tercih teorisine göre, bireyin işlediği suç ve suç türüne karşılık olarak öngörülen cezanın, onun suç eyleminden sağlayacağı kazançtan ve deneyimleyeceği zevk düzeyinden yüksek olması gerekmektedir. Çünkü cezanın ağır olması, suça yönelmeyi karlı veya rasyonel bir eylem olmaktan çıkarıp suç işlemede caydırıcı bir işlevi yerine getireceği varsayılmaktadır. Bu kuram açısından bakıldığında, bireyin nasıl suç işler hale geldiği veya suçun ortaya çıkma koşulu ile ilgili soruların yanıtı yoktur. Rasyonel tercih kuramı; ekonomik unsurların (işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik), bireyin biyolojik ve psikolojik özelliklerinin, sosyo-kültürel faktörlerin, sosyalleşme sürecinin, aile yapısının, akran ilişkileri gibi faktörlerin suçluluktaki etkisi ile ilgili yaklaşımları içermemektedir. Bu teorisinin en belirgin özelliği, suç için ağır bir cezayı öngörmesidir. Kısacası bu kuramın temel öngörüsü, suçun sağlayacağı çıkarsal kazanç ve tatminsel düzeyi baskılayacak şekilde cezanın ağır bir nitelik sergilemesinin, suçlulukta caydırıcı bir fonksiyonu yerine getirmekte olduğudur (Kızmaz, 2005c: 198).

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI ve DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Kahramanmaraş İlinin Genel Özellikleri

Kahramanmaraş, 14.346 km²'lik bir alana sahiptir. Merkez ilçesi başta olmak üzere 10 ilçesi bulunmaktadır.

Kahramanmaraş, 1980'li yılların başından itibaren sanayileşme ve çağdaş ticaret sürecine girmiştir. Daha önce idari ve adli işlerin yoğunluğuyla idare merkezi görünümünde olan Kahramanmaraş, sanayileşmeyle birlikte cazibe merkezi haline dönüşmüştür. Kahramanmaraş merkez, Afşin ve Elbistan toplumlarında belirgin bir biçimde değişim ve dönüşüm süreci yaşanmıştır ve bu süreç yaşanmaya devam etmektedir. Kahramanmaraş, Afşin ve Elbistan'ın nüfus çeken iş imkanları artmıştır.

Kahramanmaraş 2000 yılı nüfus sayımlarına göre, şehir merkezi nüfusu: 326.198, ilçe merkezleri nüfusu 209.809 olmak üzere il geneli toplam nüfus 1.002.384 kişidir. Genel nüfus içerisinde merkez ve ilçelere bağlı bucak ve köylerin nüfusu ise 466.377'dir. Nüfusun %47'si köy ve kasabalarda, geriye kalan %53'ü de şehirde yaşamaktadır. Bu sayımda toplam nüfusun, 510.662'si erkeklerden, 491.722'si ise kadınlardan oluşmaktadır (DİE, 2002: 62).

2000 yılı sayımlarına göre Kahramanmaraş il nüfusunun %93'ünü bu ilde doğmuş olanlar oluşturmakta ve cinsiyetler arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Kahramanmaraş doğumlu olmayan nüfus içinde ilk sırayı Gaziantep, ikinci sırayı Adana doğumlular almaktadır (DİE, 2002: 72).

Kahramanmaraş eğitimde; 2000 sayımlarına göre il genelinde okuma yazma bilenlerin oranı %83'tür. Okur-yazar oranı 2000 yılında erkeklerde %91,7'ye, kadınlarda %74,9'a yükselmiştir. Kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı arttığı tespit edilmiştir. 1975 yılında 25 ve daha yukarı yaştaki erkeklerin %40,8'i, kadınların %13,2'si ilkökul mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %49,9'u, kadınların ise %37,7'si ilkökul mezunudur (DİE, 2002: 31-32).

Kahramanmaraş'ın ekonomik yapısı Cumhuriyet'in kuruluşundan 1980'li yıllara kadar tarım, hayvancılık ve küçük el sanatlarına dayalı olarak gelişmiştir. Ancak bu tarihe kadar Kahramanmaraş'ın özellikle kırsal kesiminin büyük bir yoksulluk içerisinde yaşamını sürdürdüğü çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Özbaş, 1980: 19-22; Göl, 2006: 2-51; Karababa, 2007: 33-50; Terzi, 2007: 16-22). 1980'li yılların başından itibaren Kahramanmaraş, sanayileşme ve çağdaş ticaret sürecine girmiştir. Kahramanmaraş, ekonomisinin en gelişmiş sektörü olan tekstilde önemli aşamalar kaydetmiş Dünya tekstil pazarlarıyla rekabet edebilecek seviyeye ulaşmıştır (İl Valiliği Brifing Dosyası, 2006: 9).

Kahramanmaraş'ta işsizlik oranı %7,8'dir. Bu oran, işgücündeki her 100 kişiden yaklaşık 8'inin işsiz olduğunu göstermektedir. Erkek nüfusta işsizlik oranı %10,3 iken, kadın nüfusta %4,1'dir. İşsiz nüfusun %64'ünü 30 yaşın altındaki genç nüfus oluşturmaktadır. İşgücüne dâhil olmayan nüfusun, çalışabilir yaştaki nüfus içindeki oranı her geçen gün artmaktadır (DİE, 2002: 40-41).

4.2. Kahramanmaraş İlinde Suç Görünümü ve Oranları

4.2.1. Polis Bölgesi Suç Görünümü

Kahramanmaraş genelinde suç oranlarını ve artış düzeyini görebilmek için Kahramanmaraş Asayiş Şube Müdürlüğü tarafından tutulan 2004, 2005 ve 2006 yılına ait “Asayiş Olayları İstatistik Formu”ndan yararlanılmıştır (Terzi, 2007: 39-41).

Çizelge 4.1. Kahramanmaraş ili polis bölgesi suç görünümü (Terzi, 2007: 39-41).

Yıllar	Mala Karşı İşlenen Suçlar	Şahsa Karşı İşlenen Suçlar	Toplam
2004	942	2213	3155
2005	2082	2959	5041
2006	3681	4358	8039

Görüldüğü gibi 2004 yılında 942'si mala karşı, 2 bin 213'ü şahsa karşı olmak üzere toplam 3 bin 155 suç olayı yaşanırken, 2005 yılında 2 bin 82'si mala karşı, 2 bin 959'u şahsa karşı olmak üzere toplam 5 bin 41 suç olayı yaşanmıştır. Bu sayı 2006 yılında 3 bin 681'i mala karşı, 4 bin 358'si şahsa karşı olmak üzere toplam 8 bin 39'a ulaşmıştır. Buna göre, Kahramanmaraş polis bölgesinde suç davranışlarının yıldan yıla arttığı, hatta 2006 yılında kayıt altına alınan suç olaylarının, 2004 yılının verilerinin iki katından fazla olduğu görülmüştür. Bu durum Kahramanmaraş ilinde suç olaylarının azımsanmayacak kadar yüksek bir oranda olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Cezaevi ve Suç Görünümü

Çizelge 4.2'de de görüldüğü gibi Kahramanmaraş cezaevinde yatan toplam tutuklu ve hükümlü sayısının yönünün yukarı doğru olduğu görülmüştür. Cezaevinin kapasitesinin 450 olduğu göz önünde bulundurulduğunda 2009 yılı şubat ayındaki mahkum sayısı kapasitenin iki katını da aşmış bulunmaktadır. Koşullarda kapasite üstü bir yerleştirme söz konusudur. 2006 yılında 16 kişilik olarak tespit edilen bir koğuşta şubat 2009 yılı itibariyle 33 mahkum kalmaktadır. 2006 yılında hükümlü sayısı 160 iken şubat 2009 itibariyle 347'ye ulaşmış bulunmaktadır.

Çizelge 4.2. Kahramanmaraş cezaevi tutuklu ve hükümlü görünümü

Yıllar	2006	2007	2008	2009 (Şubat)
Tutuklu ve hükümlü sayısı	350	630	880	922

4.3. Mahkumların Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri

Kahramanmaraş cezaevinde yatan mahkumların %72'sinin doğum yerleri Kahramanmaraş ve ilçeleridir. Geriye kalan %28'inin doğum yerleri Adana, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Şanlı Urfa, Zonguldak ve Osmaniye illeri ve bunlara bağlı bazı ilçelerdir.

Araştırmanın başladığı Nisan 2006 yılında Kahramanmaraş cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı, cezaevi kapasitesi olan 450 sayısının 4/5'ünün bazen biraz üstünde bazen de biraz altına seyrediyordu.

Nisan 2007 tarihine gelindiğinde Kahramanmaraş cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı 560' a ulaşmıştır. Bu tarihten sonra mahkum sayısında azalma olmamış sürekli artma eğilimi gözlenmiştir.

Şubat 2009 tarihi itibarıyla tutuklu ve hükümlü sayısı 917'e ulaşmıştır. Zaman zaman bu sayı 890'lara düşse de, çevre vilayetlerden yapılan sevklerle bu sayı yine 900 rakamının üzerine çıkmaktadır.

Araştırma grubunda bulunan hükümlüler, doğum yeri Kahramanmaraş merkez ve il sınırları içerisine kayıtlı olanlardan seçilen ve yargılaması yerel mahkeme tarafından yapıldıktan sonra Yargıtay'ca da işlediği suçu onanan hükümlülerdir. Nisan 2007 tarihi itibarıyla 60 hükümlü seçilmiştir.

Çizelge 4.3. Hükümlülerin ikametlerine göre dağılımı

	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Kasaba-Köy	
	n	%	n	%	n	%
60 hükümlü	38	63.33	9	15.0	13	21.66

Çizelge 4.3'de görüldüğü gibi araştırma grubunda yer alan 60 hükümlüden 38 kişi (%63.33) Kahramanmaraş kent merkezinde, 9 kişi (%15.0) ilçe merkezlerinde, geriye kalan 13 hükümlü (%21.66) de, Kahramanmaraş ve ilçelerine bağlı kasaba ya da köylerde ikamet etmektedirler. İl merkezinde ikamet ettikleri tespit edilen hükümlülerin büyük çoğunluğu, aslında Kahramanmaraş merkeze bağlı kasaba ve köylerde yaşadıklarını, kasaba ve köylerdeki yaşam şartlarının ağırlaşması nedeniyle İl merkezine göç ettiklerini ayrıca belirtmişlerdir.

Örnekleme dahil olan 60 hükümlünün tamamı erkektir. Genel olarak cezaevinde %95.48 oranında erkek mahkum bulunmaktadır. Sınırlılıklar kısmında da açıklandığı gibi cezaevinde %4.52 'lik oranla oldukça düşük düzeyde yer tutan kadınların suçları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Cezaevinde kadın hükümlülerin çok az olması, erkek koşullarıyla bayan koşullarının birbirlerinden ayrı bloklarda konuşlanması, erkek mahkumlara erkek vaizlerin, kadın mahkumlara kadın vaizlerin görevlendirilmeleri, görevlendirilme süresince kadın mahkumlarla görüşülme olanağının olmaması sonucunda araştırmanın oryantasyonu erkek mahkumlar üzerinde gerçekleşmiştir.

Grubun en genç üyesi 1988, en yaşlısı da 1944 doğumludur. Grubun %65'i 40 yaş ve onun altında bulunmaktadır. Hükümlülerin medeni hal durumu irdelendiğinde %20 oranında hiç evlenmemiş olduğu, diğerlerinin evli oldukları görülmüştür. Evli olanların tamamı çocuk sahibidirler. %16.66 oranında bir 10 hükümlü torun sahibidirler. Hükümlülerden kan bağından dolayı akraba olanların oranı %20'dir. Bunlar arasında baba-oğul-yeğen üçlüsünden bir grup, baba-oğul ikilisinden üç grup ve üç kardeşten oluşan bir grup yer almıştır.

4.3.1. Mahkumların Cinsiyete Göre Dağılımı

Bu çalışmada sadece hükümlü erkekler üzerinde durulmuştur. Sınırlılıklar kısmında da belirtildiği gibi cezaevinde herhangi bir kadın suçluyla görüşülmemiştir.

Çizelge 4.4. Tutuklu ve hükümlülerin cinsiyete göre dağılımı

	Erkek		Kadın	
	N	%	n	%
Tutuklu	229	42.72	12	50.0
Hükümözlü (Hükmen tutuklu)	150	27.98	7	29.16
Hükümlü	157	29.29	5	20.83
Toplam	536	100.0	24	100.0

Ancak cezaeviyle ilgili genel bilgiler içerisinde değerlendirildiğinde kadın mahkumların sayısının Nisan 2007 tarihi itibarıyla 24 olduğu görülmektedir (bkz. Çizelge: 4.4). Cezaevinde kalan erkek tutuklu ve hükümlülerin sayısal olarak karşılığı 536 olduğuna göre, %4.28 olan kadın suçluluk oranının, %95.71 olan erkek suçluluk oranına kıyasla oldukça düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir.

4.3.2. Mahkumların Yaşa Göre Dağılımı

İnsan, doğumdan ölüme kadar, bedeninde değişim ve gelişmesinde olduğu gibi birbirini izleyen gelişme aşamalarından geçmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan suç ve sapma davranışlarının yaşla da ilgili olduğu söylenebilir. Bu nedenle suç ile ilişkili sosyolojik araştırmaların hemen hepsinde yaş faktörü bir değişken olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Bu itibarla araştırma grubunda görüşülen 60 hükümlünün kişisel dosyaları esas alınarak doğum tarihleri üzerinde bir çalışma yapılmış olup çizelge 4.3’ de gösterilmiştir.

Çizelge 4.5’te Nisan 2007 tarihi itibarıyla seçilen 60 hükümlünün doğum tarihleri çıkartılmıştır. Çizelgeye ilk bakışta hükümlülerden en genç olanın 1988 doğumlu, en yaşlı olanın ise 1944 doğumlu olduğu görülmektedir. Doğum tarihlerinin yazılı olduğu sütunun yanındaki “YAŞ” sütunu 2007 yılına göre hesaplanmıştır. Buna göre araştırmanın başladığı tarihte cezaevi kayıtlarındaki en küçük yaşta sahip hükümlü 19 yaşındadır. En büyük doğumlu ise 63 yaşında bulunmaktadır. Suç türü gözetilmeden hükümlülerin yoğun olduğu yaş grubu 21-32’dir Bu aralıkta bulunan hükümlü sayısı 32’dir. Bu sayı ise örneklem grubunun yarısından fazladır.

Sulhi Dönmezer, 1959-62 yılları arasında hükümlü olanların yaş dağılımını incelemiş ve suçlunun 22-29 yaş grubunda yoğunlaştığını görmüştür. Ayrıca adam öldürmeler hakkında yapılan çalışmalarda da adam öldürme suçlarındaki yoğunluğun 21-30 yaş gruplarında toplandığı, fakat bu yaş grubu ile 30-40 yaş grubu oranlarında önemli bir farklılığın bulunmadığı da tespit edilmiştir. Amerika’da yayınlanan istatistiklere göre ise adam öldürme suçları 20-29 yaşları arasındaki grupta yoğunlaşmaktadır (Dönmezer, 1994: 120-121).

Çizelge 4.5. Cezaevindeki hükümlülerin yaşa göre dağılımı

Sıra No	D.Tarihi	Yaş	Kişi Sayısı
1	1988	19	1
2	1986	21	1
3	1985	22	4
4	1984	23	4
5	1983	24	3
6	1982	25	4
7	1981	26	3
8	1980	27	6
9	1976	31	5
10	1975	32	2
11	1974	33	1
12	1972	35	1
13	1970	37	2
14	1968	39	2
15	1967	40	2
16	1966	41	1
17	1965	42	1
18	1964	43	1
19	1963	44	2
20	1962	45	1
21	1960	47	1
22	1959	48	3
23	1958	49	1
24	1954	53	1
25	1953	54	3
26	1952	55	1
27	1950	57	1
28	1948	59	1
29	1944	63	1
Toplam			60

Nisan 2007 tarihi itibariyle çizelge 4.6'da suç türüne bakılmaksızın hüküm giymiş olan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiği zaman 16-20 ve 61-65 yaş gruplarının oranlarının diğer gruplara göre çok düşük olduğu görülmektedir. Bu iki grup arasında da 16-20 ve 61-65 yaşlarda hükümlü sayısı sadece birer tanedir. 21-25 yaş grubunda suç oranları en yüksek değerini almaktadır. 40 yaşının öncesinde ve sonrasında oluşturulan yaş gruplarının sayısal değerlerinde açık farklılıklar göze çarpmaktadır. 40 yaşın öncesinde oluşturulmuş olan gruplarda yoğunlaşan hükümlü sayısının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.6. Cezaevindeki hükümlülerin yaş gruplarına göre dağılımı

YAŞ GURUPLARI VE HÜKÜMLÜ SAYISI									
16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65
1	16	9	9	9	6	5	5	2	1

40 yaşın sonrasında oluşturulmuş olan yaş gruplarında ilerledikçe hükümlü sayısının azaldığı ve ileri yaşlarda hemen hemen ortadan kalktığını görülmektedir. Bu çizelgedeki 21-40 yaş aralığındaki hükümlü sayısı 43 iken, 41-55 yaş grubu 16, 56 ve üzeri yaşlardaki toplam hükümlü sayısı sadece 3'tür.

Çizelge 4.6'daki değerlere bakıldığında 18 yaşında bir hükümlüye rastlanılmamıştır. Öyle ki, Dönmezer, *Kriminoloji* isimli eserinde, insanın ilk 15 yıllık yaşamı içerisinde çok az miktarda suç işlediğini yazmıştır. O, çocukların bu dönemde ebeveynlerinin sıkı denetimi altında olduğunu ve bu dönemde çocukların davranışlarını kontrol eden bir takım pekiştirenlerin bulunduğundan söz eder (bkz. Dönmezer, 1994: 360-364).

Gençlik çağı insan hayatının maceralı zamanıdır. Bu çağ genç insan için hayallerle dolu bir çağdır. Bir yandan tatmin edilmemiş duygular, diğer yandan işsizlik ve imkânsızlık genç insanı her an kullanılabilir hale getirebilir, tehlike içerisine itebilir. Denilebilir ki, daha çok aktif olan, hareket ve şiddet gerektiren suçlar gençler tarafından işlenmektedir. Cebir ve şiddet suçlarından hüküm giyen mahkûmlardan %26.31'i 21-25 yaş grubunda bulunan genç suçlulardan oluşmaktadır (bkz. Çizelge 4.7). Bu grupta bulunan hükümlüler, yaralama, adam öldürme, yaşamı tehlikeye sokan yaralama, silahla yaralama vb suçlardan dolayı ceza almışlardır.

Çizelge 4.7. Hükümlülerin yaş grupları-ve suç türü

YAŞ GURUPLARI	SUÇ TÜRLERİ				TOPLAM%
	EKONOMİK S.	CİNSEL S.	CEBİR ŞİDDET S.	DİĞER	
16-20	0	0	1	0	1
21-25	5	2	5	4	16
26-30	5	2	1	1	9
31-35	2	3	3	1	9
36-40	2	0	3	1	6
41-45	2	0	1	3	6
46-50	3	0	2	0	5
51-55	1	1	2	1	5
56-60	1	1	0	0	2
61-65	0	0	1	0	1
Toplam	21	9	19	11	60

4.3.3. Mahkumların Eğitime Göre Dağılımı

Öğrenim durumları açısından araştırma grubunda yer alan hükümlülerin çoğunluğunun öğrenim düzeylerinin düşük olmasına rağmen %100 oranında okullu olduğu görülmüştür. Yüksek okul veya üniversite mezunu bulunmayan 60 hükümlüden sadece altı (%10) suçlunun liseden mezun olduğu tespit edilmiştir. Diğer suçluların çoğunluğunu ilkökul mezunu-ilköğretimin birinci kademesi-(%75) veya ortaokuldan(%15) mezun olanlar oluşturmaktadır.

Hükümlülerin doğum yılları da dikkate alındığında, onların, 18 Ağustos 1997 tarihinde 4306 sayılı yasa ile beş yıldan sekiz yıla çıkarılan, zorunlu ve kesintisiz hale getirilen ilköğretim okuluna ulaşamadıkları anlaşılmaktadır (bkz. Çizelge 4.5).

Çizelge 4.8. Hükümlülerin eğitim durumlarına göre dağılımı

Eğitim Durumları	n	%
İlkokul	45	75.0
Ortaokul	9	15.0
Lise	6	10.0
Üniversite/Y.Okul	-	
Toplam	60	100.0

Her ne kadar, hükümlülerin %78.33'ü il ve ilçe merkezlerinde ikamet ettikleri görülmüş olsa da (bkz. Çizelge 4.3), bunların köyden kent merkezlerine göç etmiş oldukları göz ardı edilmemelidir. Hükümlülerin yaşları da göz önünde bulundurulduğunda pek çok köyün ilkokulsuz, öğretmensiz bulunduğu, okul ve öğretmeni olan köylerde de birleştirilmiş sınıfların oluşturulduğu ve bütün öğrencilerin tek sınıfa doldurulduğu hesaba katılmalıdır. Ayrıca grubun öğrenim düzeyi düşük olmakla birlikte kısa öğrenim yaşamı boyunca hem okuyup hem de çalıştığını ifade edenlerin oranı da %75'tir.

Hükümlülerin anne ve babaların öğrenim durumları, kendi öğrenim durumlarından daha iyi değildir. Annelerin %20'si okur-yazar ama ilkokul mezunu değil, %13.33 ilkokul mezunudur. Babaların öğrenim düzeyleri de benzerdir. Babalar annelerden farklı olarak okur-yazarlık imkânını askerlik dönemlerinde bulabilmişlerdir. Yine de annelerin %66.66'sı, babaların da %41.66'sı okuma yazma bilmemektedir.

4.3.4. Mahkumların Mesleklerine Göre Dağılımı

Çizelge 4.9. Hükümlülerin meslek durumlarına göre dağılımı

Meslek	n	%
İşsiz	3	5.0
Çiftçi	9	15.0
İşçi	10	16.7
Esnaf	7	11.7
Serbest meslek	16	26.7
Zanaatkarlık	8	13.3
Şoför	6	10.0
Müzişyen	1	1.7
Toplam	60	100.0

Meslek dağılımları açısından bakıldığında suçluların nitelikli ve süreklilik arz eden bir işe ya da mesleğe sahip olmadıkları görülmüştür. Suçluların, devamlı olmayan ama imkan bulduklarında ya da ihtiyaç duyduklarında yaptıklarını belirttikleri iş çeşitleri şunlardır: İnşaat işçiliği, badanacılık, boyacılık, lokanta ve gazinoda garson, hamal, simitçi, ayakkabı tamirciliği, ayakkabı boyacılığı, makine tamirciliği, oto tamirciliği, elektrikçilik, cam işçiliği, kaynakçılık, marangoz, demirci, berber, şoför, muavin, pazarlamacı, konfeksiyonculuk ve çiftçilik vb. Ayrıca herhangi bir mesleğe sahip olamayanların ve iş yapamayanların olduğu da vurgulanmıştır.

Çizelge 4.9’da görüldüğü gibi hükümlülerin meslek durumlarında oransal yığılmanın en çok (%26,7) oranla “serbest meslek” başlığı altında toplanan “serbest meslek, badanacı, hamal, ve pazarlamacı olduğu; (%25) oranla “esnaf/zanaatkar” başlığı altında toplanan “elektrikçi, kaynakçı, motor tamircisi, cam işçisi, marangoz, ayakkabıcılar olduğu; (%16,7) oranla “işçi” başlığı altında toplanan “inşaat işçisi, gazino işçisi, lokanta işçisi, ve muavin olduğu; (%15) oranla “çiftçi” olduğu; (%10) oranla “şoför” olduğu; (%1.7) oranla “müzisyen” olduğu tespit edilmiştir. Sadece 3 kişi işsiz olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.10. Sosyo ekonomik seviye ve suç türü

Sosyal Ve Ekonomik Seviye	Suç Türleri				Toplam
	Ekonomik S.	Cinsel S.	Cebir Şiddet S	Diğer	
Alt	0	1	2	0	3
Altorta	15	2	7	7	31
Orta	6	6	8	4	24
Orta üst	0	0	2	0	2
Toplam	21	9	19	11	60

Bu bulgular araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin ve bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin daha çok ortaalt ve orta sınıfa mensup olduklarını göstermektedir (bkz. Çizelge 4.10). Böyle bir görünüm mahkumların içerisinde yetiştiği veya geçimlerinden sorumlu olduğu ailelerin gelir düzeylerinin her gün değişebilir olmaları yönüyle, ailelerin sosyo ekonomik koşulları bu aileler için endişe verici olarak görülmektedir.

Ailenin sosyoekonomik şartları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de etkilemektedir. Açlık ve kötü hayat şartlarıyla karşı karşıya kalan çocuk ya da yetişkinler içerisinde buldukları konuma göre tepki geliştirmek zorunda olurlar. Örneğin babanın ekmek getiremediği evde, çocuk ekmeksizlik nedeniyle sürekli ağladığında, çoğunlukla baba hem kendine hem çocuğa hem de çocuğun annesine şiddet uygulama yolunu seçmektedir. Anne ve çocuk ise ayrı ayrı olarak hem kendilerine hem birbirlerine hem de babaya karşı tavır içerisinde bulunmaktadır.

4.4. Mahkumların İşlediği Suç Türleri

Suç homojen bir davranış tipi olmadığı için suçu sınıflama çabaları da eskilere dayanmaktadır. Toplumun refah ve düzeni ile ters düşen, toplum ve birey için ciddi tehlike arz eden suçlara cürüm, diğerlerine kabahat denilmiştir. Yani ölçü topluma verilen zarardır. Suçlar için yapılan bu sınıflamalar suçlular için de yapılmıştır. Örneğin, cinayet işleyene katil, hırsızlık yapana hırsız denilmiştir.

Suçlar, suç işleyenlerin amaçlarına, suçların meydana gelmesine sebep olan etkenlere, toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin niteliğine ve şiddetine göre sınıflara ayrılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Suç işleyenlerin amaçlarına göre tasnif edenlere Kriminolog William A. Bonger’i örnek olarak verebiliriz. Bonger suçları, ekonomik suçlar, cinsel suçlar, politik suçlar ve diğer tür suçlar olarak sınıflamıştır. Bu suç türlerinin hepsinde ana motif intikamdır (İçli, 2007: 143). Hiçbir suç tek nedenle açıklanamaz. Örneğin cinsel bir suç, şehevî arzu yerine sırf intikam hırsının etkisiyle de işlenmiş olabilir (Dönmezer, 1994: 53).

Aynı konuda farklı bir tasnif Gillin tarafından ortaya konmuştur. Gillin, çeşitli suç şekillerinin işlenmesine hangi sebeplerin etki yaptığı konusunu incelerken özellikle, çeşitli tipteki suçların işlenmesine etki eden sebeplerin aynı olup olmadığını, her tipteki suçlara ait nedensellik sürecinin farklı mı gerçekleştiği sorularının cevaplarını bulmaya çalışmıştır. Bu çalışması sonucunda Gillin suçları 1. Ekonomik suçlar: Serserilik, dilencilik, hırsızlık vb. suçlar, yağma, kazanç için adam öldürme, hileli iflas, gıda maddelerinde hileler, zimmete para geçirmek, zimmet ve irtikap suçları bu kapsama sokulmaktadır. 2. Cinsel suçlar: Bu gruba fuhuş, zina, ırza geçme sarkıntılık vb. suçlar dahildir. 3. Cebir ve şiddet suçları: Bu gruba yaralama, adam öldürme vb. suçlar girmektedir (Dönmezer, 1994: 53-54).

Bunların yanında suçlar: Adi suçlar(yaralama, adam öldürme vb.), yüz kızartıcı suçlar (hırsızlık dilencilik, ırza geçme vb.) ve siyasi suçlar şeklinde; ya da: Şahsa karşı işlenen suçlar(adam öldürme, yaralama vb.), cinsel suçlar(ırza geçme, kız kaçırma vb.), mala karşı işlenen suçlar (hırsızlık, gasp vb.) ve Devlete karşı işlenen suçlar, şeklinde sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır.

Çizelge 4.11. Hükümlülerin işlediği suça göre dağılımı

Suç Türü	n	%
Ekonomik suçlar	21	35.0
Cinsel suçlar	9	15.0
Cebir ve şiddet suçları	19	31.7
Diğer	11	18.3
Toplam	60	100.0

Bu araştırmada Bonger'le benzer görüşler ortaya koyan Gillin'in suç tasnifi göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre çizelge 4.11'de görüldüğü gibi araştırma grubunda bulunan mahkumların işlediği suçlar; ekonomik suçlar, cinsel suçlar, cebir ve şiddet suçları ve diğer suçlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

4.4.1. Ekonomik Suçlar

Gillin'e göre, serserilik, dilencilik, hırsızlık vb. suçlar, yağma, kazanç için adam öldürme, hileli iflas, gıda maddelerinde hileler, zimmete para geçirmek, zimmet ve irtikap suçları bu kapsama sokulmaktadır. Araştırma grubunda yer alan hükümlülerin bu başlık altında işledikleri suçlara bakıldığında yöntem değişiklikleriyle beraber 12 kişinin hırsızlık suçundan, 6 kişinin uyuşturucu ticareti yapmaktan, 2 kişinin de mal beyanında bulunmaktan hüküm giydikleri görülmüştür.

Hırsızlık suçları genel olarak şehir merkezlerinin suçlarıdır. İl'e yakın kasaba ve köylerde yaşayanlar bu işi il'de gerçekleştirmektedir. Hırsızlık suçlarının işlendiği yere göre isimleri değişmektedir. Evden hırsızlık, iş yerinden hırsızlık, oto hırsızlığı vb. Hırsızlık, mala yönelik işlenen suçların başında gelmektedir. Mala yönelik geleneksel soygun, araba hırsızlığı gibi diğer suçlar, faillerine para sağlamak ve heyecan sunmaktadır. Soyguncu ve hırsızların bu işi yapmalarındaki temel nedenler uyuşturucu, alkol ve yiyecek parası elde etmekten araba hırsızlarının çeşitli nedenlerden dolayı bu suçu işledikleri görülmektedir.

Uyuşturucu suçları ise bu maddeyi kullanmak, imal etmek, satmak, temin etmek, uygulamadaki farklılıklara rağmen tüm ülkelerde suç teşkil etmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, insan sağlığına zarar vermesi, diğeri ise uyuşturucu kullanmanın diğer bazı adi suçların işlenmesinde ilk basamağı oluşturması olasılığıdır. Uyuşturucu maddelerin değişik tanımları yapılmıştır. Bunlardan dünya sağlık teşkilatının tanımına

göre, “önüne geçilmez gereksinme yahut arzu, kullanıldığı miktarı arttırma eğilimi, ruhsal, fiziksel, bağımlılık hali yaratan maddeler uyuşturucu madde kavramı içine girmektedir” (İçli 2007: 203).

Araştırma grubunda hırsızlık ve uyuşturucu ticareti ile ilgili suçlardan dolayı cezası kesinleşen hükümlülerin yaşları, eğitim durumları, iş, meslek ve sosyo-ekonomik seviyeleri, işledikleri suçlarla birlikte değerlendirilmiştir. Bu grupta yer alan 21 hükümlünün (%35) işlediği suçların tasnifi incelendiğinde 16 hükümlü (%76.19) hırsızlık, gasp, soygun, dolandırıcılık suçlarından, 6 hükümlü (%28.57) uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan hüküm giymişlerdir. 21 hükümlüden 12’si (%57.14) 21-35 yaş grubunda yer almaktadır. Bu gruptan geriye kalan 9 hükümlü (%42.85) 36 yaşın üzerinde bulunmaktadır. Bu kapsamda 19 yaşın altında cezası kesinleşmiş bir hükümlü tespit edilmemiştir.

Ekonomik suçlar başlığı altında değerlendirilen bu suçlardan hüküm giymiş olanların öğrenim düzeyleri irdelendiğinde 21 hükümlüden 16’sı (%76.19) ilkökul, 4’ü (%19.04) ortaokul, sadece bir tanesi (%4.76) de lise mezunu olarak tespit edilmiştir. İş ve meslek durumları incelendiğinde işsiz olduğunu söyleyen hükümlü çıkmamıştır. Sürekli ve nitelikli bir işten bahsedilmese de çiftçilik (2) yaptığını, lokanta ya da gazinoda garsonluk, badanacılık, boyacılık, inşaat işçiliği gibi işlerde (14) çalıştığını söyleyenlerle, şoför (4) olduğunu ifade edenler olmuştur.

Bu gruptaki hükümlülerin sosyo-ekonomik seviyeleri SPSS programıyla irdelenmeye çalışılmıştır. Bu programda her bir hükümlünün yaptığı iş ve gelir düzeyine göre alt, orta alt, orta, orta üst şeklinde dört ayrı kodlama yapılmıştır. Buna göre ekonomik suçlardan hüküm giyen 21 hükümlüden 15’inin (%71.42) orta alt, geriye kalan 6’sı (%28.57) orta seviyede olduğu tespit edilmiştir.

4.4.2. Cinsel Suçlar

Cinsel suçlar, insana yönelik suçlar içerisinde en ağır suçlardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Cinsel suçlar insanlık var olduğundan beri bütün toplumlarda, bireyin mahremiyetine, kişiliğine, fiziksel ve ruhsal varlığına ve çevresine karşı işlenen, cinayetten sonra en ağır suç olarak süregelen bir şiddet biçimidir. Cinsel suçlar, cinsel amaçlı ve hedeflenen kişinin isteği dışında yapılan hareketleri kapsamaktadır. Bunlar söz atma ile başlayan elle sarkıntılık, cinsel haz almaya yönelik hareketler ve en uç noktada ırza geçmeyi içine alır.

Araştırma grubunda cinsel suçlardan hükümlü olanların işlediği suçların çeşitleri; “ırz ve namusa tasaddide bulunma, ırza geçme, zorla ırza geçme, reşit olmayan kimseyi rızası ile kaçırma, nitelikli cinsel saldırı, çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve bir kimseyi fuhşa teşvik etmek veya yaptırmak veya aracılık ettirmek” olarak görülmektedir. Cinsel suçlar diğer suç türleriyle iç içe durumdadır. Bu suç türünü işleyenler bir başka suçu da işleyebilmektedirler.

Cinsel suç türlerinden olan ırza tecavüz; genel olarak kadının isteği dışında onunla zorla cinsel ilişkiye girmek olarak tanımlanır. Tecavüzün tehditle ve zor kullanarak olmak üzere değişik şekilleri bulunmaktadır. (Geniş bilgi, Bkz. İçli 2007:189-196) Araştırma grubumuz içerisinde cinsel suçları işleyen hükümlülerin yaşlarına, öğrenim durumlarına, mesleklerine ve sosyo-ekonomik seviyelerine göre dağılımı şöyledir:

Çizelge 4.10’da görüleceği üzere bu grupta 9 hükümlü bulunmaktadır. Bu hükümlüler araştırma grubu içerisinde oransal olarak %15’lik bir alanı ifade etmektedirler. Bu kapsamda işlenen suçlar kendi içinde tasnife tabi tutulacak olursa; ırz ve namusa tasaddide bulunma ve zorla ırza geçme suçu ile 5 kişi (%55.55), bir kimseyi

fuhuşa teşvik etmek veya yaptırmak veya aracılık ettirmek suçu ile bir kişi (%11.11), reşit olmayan kimseyi rızası ile kaçırma suçu ile bir kişi (%11.11), çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçu ile 2 kişi (%22.22) hüküm giymişlerdir.

9 hükümlüden 7'si(%77.77) 21-35 yaş grubunda yer almaktadır. Bu gruptan geriye kalan 2 hükümlü(%22.22) 51-60 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu kapsamda hüküm giyen kişiler içerisinde en genç yaştan 25 olduğu görülmüştür.

Cinsel suçlar başlığı altında değerlendirilen bu suçlardan hüküm giymiş olanların öğrenim düzeyleri irdelendiğinde 9 hükümlüden 8'i (%88.88) ilkokul, biri (%11.11) ortaokul mezunu olarak tespit edilmiştir.

İş ve meslek durumları incelendiğinde biri dışında işsiz olduğunu söyleyen hükümlü çıkmamıştır. Diğer sekiz hükümlü de sekiz farklı iş veya meslek bildirmişlerdir. Bunlar ayakkabı tamirciliği, çiftçi, badanacı, inşaat işçisi, kaynakçı, şoför, pazarlamacı ve müzisyen. Bu bağlamda hükümlülerin sosyo-ekonomik seviyeleri SPSS programı ölçütünde irdelendiğinde 9 hükümlünün sosyo-ekonomik seviyeleri çoğunlukla orta düzeyde olduğu görülmüştür. Sadece bir tanesi alt, iki tanesi orta seviyede oldukları tespit edilmiştir.

4.4.3. Cebir ve Şiddet suçları

Cebir ve şiddet, gerçekleştirilmiş bir direnmeyi kırmak veya daha sonra gerçekleştirilecek direnmeyi engellemek amacıyla yapılan kişiye yönelik her türlü fiziki zorlama anlamına gelir. Gillin'in suç tasnifine göre cebir ve şiddet suçları kapsamında, adam öldürme ve müessir fiillerle, yeni doğan çocuğu öldürme suçları sokulmaktadır.

Adam öldürmenin kişisel çatışmayı çözme metodu olarak kullanılması ülkeden ülkeye, ülke içinde bölgeden bölgeye ve zaman içinde büyük değişiklik göstermektedir. Uygulamadaki farklılıklara rağmen günümüzde adam öldürme gibi bir suç hemen her toplumda birbirine benzer şiddette ceza tepkisiyle karşılaşır. Çünkü adam öldürme, suçlar arasında en dramatik olanıdır denilebilir. Adam öldürme en genel anlamda, insanın bilerek ve isteyerek ya da planlamadan kaza sonucu bir başka insanın hayatına son vermesi olayıdır. Adam öldürme genellikle yakın sosyal ilişkiler içinde ortaya çıkar. Fail ve mağdurun yakın ve sürekli ilişki içinde olması sıklıkla görülür.

Adam öldürme her şeyden önce sapmış bir davranıştır. Bu davranışın yaygın olarak görüldüğü, mevcut kültürün bir unsuru haline geldiği toplumlar büyük bir sosyal problemle karşı karşıyadırlar. Çatışmaları çözmek için hemen her toplumda çeşitli yöntemlerle başvuru olan adam öldürme olayının, şüphesiz sadece sosyolojik boyutlarının incelenmesi yeterli olmaz. Genel olarak, suçluların bir kısmında bazı psikolojik ve fizyolojik bozuklukların olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. Bunun yanında, muhtevası sosyal olan adam öldürme olayında sosyal değişkenlerin çok etkili olduğunu ve suçluların da ortak bazı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip kişiler oldukları kabul edilmelidir. Genelde, insanların neden suç işledikleri sorusu açıklığa kavuşturulursa, neden adam öldürdükleri sorusu da büyük ölçüde cevaplanmış olacaktır (bkz. İçli, 2007: 143-150).

Adam öldürme gibi suçların failleri, ilişki içerisinde olduğu sosyal çevresinden etkilenmektedir. Bu kapsamdaki suçluların yaşlarına, öğrenim durumlarına, mesleklerine, sosyo-ekonomik seviyeleri ve bu suçta kullandıkları suç aletlerine göre dağılımı şöyledir.

Çizelge 4.10'da görüleceği üzere bu grupta 19 hükümlü bulunmaktadır. Bu hükümlüler araştırma grubu içerisinde oransal olarak %31.66'lık bir alanı ifade etmektedirler. Bu kapsamda işlenen suç çeşitliliği açısından tasnife tabi tutulduğunda; %52.63 kasten öldürme, %15.78 taammüden öldürme, %10.52 tasarlayarak öldürme

%5.26) usul veya fürudan birini öldürme, %5.26 ihmali davranışla kasten yaralama ve kasten öldürme, %5.26 tehlikeye sokan silahla yaralama, %5.26 yaralama suçundan hüküm giymiştir.

Bu suç türü kapsamında bulunan hükümlülerin %63.15'i 21-40 yaş grubunda bulunmaktadır. En çok öldürme suçunun failleri %47.36'lık oranla 21-35 yaş grubunda bulunmaktadır.

Adam öldürme ya da yaralama suçlarından hüküm giyenlerin öğrenim durumlarının dağılımı yapıldığında bu suç grubunda bulunan hükümlülerin % 78.94'ü ilkokul, %5.26'ı ortaokul ve %15.78'i liseden mezun olmuşlardır.

Bu suç türünü işleyenlerin mesleklerine göre dağılımı yapıldığında aşağıdaki çizelgede görüldüğü gibi %26.31'i çiftçi, % 21.05'i zanaatkar grubu içerisinde topladığımız oto tamircisi, ametal eşya işçisi, elektrikçi, marangoz meslekleri icra edenler, %21.05 serbest meslekle meşgul olanlar bulunmaktadır Bu grupta birer tane şoför ve gazino işçisi varken %10.52 oranında işsiz de olduğu görülmüştür.

Öldürme ve yaralama olaylarından hükümlü grubun yarısından fazlası (% 63.15) ateşli silah kullanmıştır. Kesici alet kullanma sıklığı % 31.57'lik oranla ikinci sırayı almıştır.

Kahramanmaraş'ın bazı köylerinde geçimini demircilikten elde edenlerin olduğu bilinmektedir. Özellikle Hartlap ismi verilen bir köyde demir işlemeciliği yaygındır. Burada çiftçilerin işlerinde ihtiyaç duyduğu kasma, saban, tahra, balta ve orak gibi aletler yanında bıçak yapımı da gerçekleşmektedir. Hartlap köyü yerlileri ve bu köyde irili ufaklı atölyelerde çalışan başka köyden gelenler bıçak yapımına daha çok ağırlık vermişler bıçakçılık bir sektör haline gelmiştir. Kahramanmaraş'taki bıçak üretimi insanların hediyeleşmesine de etki etmiştir. İnsanlar dondurma ikram eder gibi birbirlerine bıçak hediye etmektedirler. Kahramanmaraş'lı olan ve bu şehir bölgesinde yaşayan insanların daha çok okul öncesi çağından başlamak üzere gençlik çağına varıncaya kadar çoğunlukla üzerlerinde bir bıçak bulundurdukları görülmüştür. Bu durumun sonuçlarından biri olarak daha çok kırsal bölgelerde sözlü tartışmalar, çoğu zaman kavgaya dönüşmektedir. Üzerinde bıçak olan taraflar, ya yaralama ya da öldürmeyle sonuçlanan olayları geride bırakmaktadırlar.

Hükümlü gruba öldürme ya da yaralama suçlarını işlemelerinin nedeni sorulduğunda verilen cevaplar arasında kıskançlık, hırs, kızgınlık, intikam, sarhoşluk ve hakaret sonucu çıkan kavgalar, arazi ve su anlaşmazlıkları gibi nedenler dillendirilmiştir. Adam öldürme olaylarından hükümlü olanların çoğu ekonomik güçlüklerinin olmadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki mahkumların ailelerinin çoğu, Kahramanmaraş merkez ya da ilçelerine bağlı köylerde ikamet etmektedirler. Kırsal kesimde silah ya da kesici aletlerden bıçak taşıma geleneğinin adam yaralama ya da öldürmeyi etkilediği bulunmuştur. Silah ya da bıçak taşımak çatışma durumunda olayın daha ciddi boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır

4.4.4. Diğer Suç Türleri

Araştırma grubunda yer alan 11 hükümlü “Şartlı salıverme, askeri ceza kanununa muhalefet, hizmete ilişkin emirleri yerine getirmemek, trafik güvenliğini tehlikeye sokma” suçlarından hüküm giymişlerdir.”

Bu kapsamda bulunan 11 hükümlü, aştırma grubu içerisinde %18.33 oranında bir alana karşılık gelmektedir. Bu hükümlülerden %54.54'ü 21-35 yaş grubunda yer almaktadır. Bu gruptan geriye kalan %22.22 oranındaki hükümlüler 40 yaşın üzerinde olanlardır.

Öğrenim düzeyleri irdelendiğinde %54.54 ilkokul, %27.27) ortaokul, %18.18 lise mezunu oldukları tespit edilmiştir.

İş ve meslek durumları incelendiğinde 4 hükümlünün nitelsiz işçi olduğu, 3 hükümlünün esnaf olduğu, diğerlerinin kaynakçı ve serbest çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu bağlamda hükümlülerin sosyo-ekonomik seviyeleri çoğunlukla alt orta düzeyde olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik derecelendirmede alt kategorisinde hükümlüye rastlanılmamıştır. Ancak 4 hükümlünün orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4.5. Mahkumları Suça Yönelten Faktörler

İnsanın tavır, davranış ve eylemleri, görünen ve görünmeyen birbiri içine girmiş, karmaşık birçok sebeple izah edilmektedir. Her suç ve sapma davranışı da birçok sebebin ortak sonucundan başka bir şey değildir. Bu nedenle insana ait her davranışta olduğu gibi suç, suçluluk ve sapma davranışlarında da hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönler bulunmaktadır.

Bu itibarla suç, suçluluk ve sapma davranışlarının ortaya çıkışını açıklamak için bahsi geçen hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönlerin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Bütün bilimlerin amacı, insanın hayat standardını iyileştirmektir. Bütün bilimler, insana değer vermektedirler; insanın hayatını kolaylaştırmak, yaşam standardını yükseltmek ve onun sağlığını, huzur ve mutluluğunu en üst seviyelere çıkartmak için her geçen gün, yeni buluşlarla gündeme gelmektedirler. Suç ve sapkın davranışlar, insanın toplumda ötekileşmesine, yalnızlaşmasına, insanın kendisinin ve yakın çevresinin rahat ve huzurunun tehlikeye girmesine neden olan problemlerdir. Bu problemler, insanı evi, ailesi, çocukları ve özgürlüğünden alarak yalnızlaştırmaktadır; toplumun dışına itmektir. Belki de insanın ömür boyu dört duvar arasında kalmasına, kendisinden başka eşinin ve çocuklarının da toplum tarafından dışlanmasına neden olmaktadır. Bütün bu olumsuzluklar, insanın ruh sağlığını bozduğu gibi, huzur ve mutluluğunu da yok eder.

Bu nedenle insanı, evinden, ailesinden, çocuklarından ve özgürlüğünden alarak yalnızlaştıran, toplumun dışına iten, ömür boyu, kendisi gibi dışlanmış ve damgalanmış suçlu kişilerle dört duvar arasında kalmasına neden olan faktör acaba tek sebebe indirgenebilir mi?

Araştırma kapsamında bulunan kişilerin cezalandırıldığı suçların nedenleri irdelendiğinde, hükümlülerin kendi durumlarını anlatırken birçok noktaya dikkat çektikleri görülmüştür. Bunların başında aile, arkadaş grubu, ekonomik sorunlar, eğitim sistemi, köyden kente göç, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı önemli bir yer işgal etmektedir.

Hükümlülerin içinde doğduğu ailenin asli fonksiyonlarını yerine getirmesinden uzak görünümü, çeşitli nedenlerle çocuklukta pozitif sosyalleşmesinin gerçekleşmemesi, onun ilk çocukluk döneminin iyi izlenememesi, anne-babanın sorumluluklarının bilincinde olmayışı aile ile ilgili olan etkenlerdir. Suçlu yetişkinin ya da onun çocukluk döneminin, içinde yaşadığı arkadaş grubu ve çevre ile temas sonucu suç ve sapma davranışlarını öğrenmesi ve zamanla bunları alışkanlık haline getirmesi de suçluluğunun arkadaş ve çevresel etkenleri olarak görülmektedir. İşsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlikler nedeniyle ihtiyaçların doyuma ulaşamamasının anne-baba ve çocuklar üzerinde ayrı ayrı sonuçlar doğurması, suçluluğun başka bir yönden sebebini ortaya çıkarmaktadır. Böyle nedenlerden sonra suç işleyen ve cezaevine düşen

kişinin yakın çevresi, toplum ve yasal otoriteler tarafından damgalanması, dolayısıyla hükümlülerin toplumda kendisine yer bulamaması sonucu kendisini kabul eden suçlu çevresinde kalma isteği, yeni suçların işlenmesine zemin hazırlaması yönüyle bir diğer etkidir. İnsanın içinde bulunduğu duruma anlam veren ve insanın başkalarına zarar verici davranışlarını günah sayan, böylece suçlara karşı dirençli olmayı öğreten din kurumunun günlük hayattaki yerinin zayıflaması, adeta yok sayılması da suçun doğuş ve sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Bütün bu görüşlerin esası, suçluluğun hükümlüler arasında var olan “örnek suçların” öğrenilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Bu açıklamalardan sonra araştırma grubundaki hükümlülerin suç işleme nedenleri şu başlıklar altında irdelenmeye çalışılacaktır. Bu başlıklar araştırma kapsamındaki hükümlülerin açıklamaları doğrultusunda “örnek suçlar” a göre belirlenmiştir. Hükümlülerin ilk çocukluk dönemlerinden oldukça fazla bahsetmeleri iyi yetiştirilmediklerini söylemeleri, adeta yakın çevre tarafından suç davranışın teşvik edildiğini belirtmeleri “Mahkumların ilk çocukluk dönemine ilişkin karakteristiklerinin izlenememesi” başlığının irdelenmesini gerekli kılmıştır. “Mahkumların sosyal çevresi ve dışlanması”, “Mahkumların aile geçmişleri”, “Arkadaş grubunun etkisi”, “Mahkumların sosyo-ekonomik arka planı”, “İşsizlik ve yoksulluk”, “Alkol, uyuşturucu ve madde kullanımı”, “Önceki suçluluğun etkisi”, Dine bağlılığın etkisi”, “Cezaevi ortamı” gibi konular kendi içinde izah edilmesi gerekli olan başlıklardır.

4.5.1. Mahkumların İlk Çocukluk Dönemi ve Sosyalleşme

Bireylerin ilk çocukluk dönemlerine ilişkin karakteristiklerinin izlenememesi ya da ihmal edilmesi, onların ilk çocukluk dönemlerindeki davranışlarını olumsuz olarak etkilemektedir. Araştırma kapsamında bulunan mahkumlardan çoğunluğunun çocukluk dönemlerinde ebeveyn ile anlaşmazlıklar yaşadıklarını, ikamet ettikleri mahalle ya da sokaklarda ufak çapta hırsızlık yaptıklarını, kavga ettiklerini, bazı yaralama olaylarına karıştıklarını, yalan söylediklerini, şiddet veya saldırgan davranışlar gerçekleştirdiklerini kendileri dile getirmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi araştırma grubundaki suçluların önemli bir oranı, çocukluk dönemlerinde anti-sosyal davranış sergilemişlerdir. Bu da suçluluk ile çocukluk dönemindeki anti-sosyal yapı arasında bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır. Hükümlülerin, çocukluk dönemlerine ilişkin olarak yukarıda belirtilen bazı anti-sosyal davranış sergiledikleri yönündeki açıklamaları, suçluluğun gelişiminde çocukluk döneminin önemini ortaya koymaktadır. Bu sebeple, çocukluk döneminde deneyimlenen yaşam biçimi ve bazı bireysel karakteristikler, suçluluğun önemli belirleyicileri olarak dikkat çekmektedir.

İnsanların dünyaya gözlerini açtığı ilk anlardan başlayarak yakın çevresiyle ilişkiler kurduğuna tanık oluruz. Kendisiyle ilgilenmek isteyene teşekkür etme anlamında gözlerini kullanır, gözleriyle gülümser ve diyalog kurar. İhtiyaçlarını kendi lisanıyla annesine bildirir. Annesinin sıcak kucağında yer bulana kadar ağlamaya devam eder. Ama günler günleri kovalar ve gün güne davranışlarda değişimler oluşur. Bu yaşlarda anne hep onun yanında olur. Onu gözler, takip eder çocuğunun yanında olduğunu hissettirir. Anne ve çocuk karşılıklı olarak birbirinin dikkatini çekmeye çalışır. Anne çocuğu için tehlikeli olan, ona zarar verebilecek objeleri çocuğunun ulaşamayacağı yerlere koyar. Onu soğuktan, sıcaktan, acıdan, böcekten, köpekten vb. tehlikelerden korur. Zamanla çocuk, sakındırıldığı her objeyi tanıyarak onlara karşı savunma geliştirir. Onlardan uzak durur. Onlara mesafeli yaklaşır.

İnsan sevgi ile büyür, sevgi ile yetişir. Sevgiye muhtaç olduğu gibi ilgiye, bilgiye, bakıma ve korunmaya da muhtaçtır. İnsan bu ihtiyaçların karşılanmasıyla hayatına devam edebilir, kişiliği ve karakteri oluşmaya ve olgunlaşmaya başlar. Bu

ortamı sağlayanlar da başta anne baba olmak üzere yakın çevresidir. Aile yuvası şahsiyetin ilk oluştuğu ortamdır. İlk davranış kalıplarını çocuk kendi ailesinden alır. Sabırla dinlemek, çocuk için mantıklı sistemler kurmak, akla yakın, doğru açıklamalar yapmak ve “çocuk her zaman sorar bu doğaldır” zihniyeti ile ona yaklaşmak analık ve babalık duygusudur. Çocuğa sosyal hayatın yolunu açmak analık ve babalık duygularının uygulanması ile mümkün olacaktır. Çocuk korunduğunu, kendisine şefkat ile yaklaşıldığını duyarsa, ailesine güveni artar. Disiplin yaratmak gayesiyle çocuk üzerinde baskı yapmak onun şahsiyet gelişimini engeller. Anne yaşanan kültürün öğretmenidir. Baba ise yaşanan toplumun öğretmenidir. Birincisi çocukta ruha, ikincisi bedene ve sosyal davranışa seslenir. Sabır, hoşgörü ve sevgi birbirinden ayrılamayan bir şahsiyet bütünüdür. Aile ile yakın çevre ve akıl şahsiyetin temel taşlarıdır. Zeka ise beyin gücüdür. Dış faktörler zekâyı geliştirir. 0-6 yaşlar gelişimin en önemli dönemidir. Çocuğun şahsiyeti bu dönemde biçimlendirilir. Sonraki dönemler şahsiyet ve karakter dönemleridir. Genç insan, bağımsız davranışlarını sergilerken, kendisinin karakter ve şahsiyetini belirlemiş olur. Çocuk ve genç insan kendine özgü bir varlık olduklarından ailenin onlara yapacağı en büyük hizmet onlarda var olan “Benlik” duygusunu yaşatmak ve güçlendirmektir ve onlara kendi dünyalarına sahip çıkmalarını öğretmektir. Onlara kendi yeteneklerini keşfetmekte yardımcı olmak ailenin ilk görevidir (Nirun, 1994: 157).

Örneğin, çocuk bebeklik çağında iyi ve kötü kavramlarına sahip olmadığından ahlaki davranışa da sahip değildir. İki yaşından itibaren çocuk, bazı davranışlarının ana-babasınca beğenilmediği ve istenmediği için yapılmaması gerektiğini, bazılarının ise beğenildiği ve istendiği için yapılması gerektiğini öğrenmeye başlar. İstek ve ihtiyaçlarının karşılanması için ya da ana-baba ve evdeki diğer bireylerce takdir edilme ve beğenilme duygusu için, onlar tarafından iyi olarak karşılanan davranışları yapar. Aynı şekilde cezalandırılmaktan korktuğu için de kötü olarak karşılanan davranışlardan sakınır. Böylece etkileşim yolu ile iyi ve kötü davranışların neler olduğunu öğrenmeye başlar. Ancak bunların neden iyi ya da neden kötü olduğunu anlayacak düzeye henüz ulaşmamıştır. Diğer taraftan yapılması kendisinden istenenlerden daha çok anne-babasının ve ailedeki diğer bireylerin davranışlarını dikkate alarak onlar gibi davranmaya çalışır ve birçok davranışları taklitle öğrenir. Zekasının da gelişmesiyle, kendisinden yapılması ya da yapılmaması istenen davranışların nedenlerini anlamaya başlar. Bunların sonuçları üzerinde düşünür. Böylece ilköl kulu bitirip ergenlik dönemine girmesiyle (12-14 yaş) artık ahlaki özellikler belirginlik kazanmış ve çocuğun karakteri büyük oranda şekillenmiş olur.

Çocukların duygusal ve bedensel gelişimin sağlıklı olması sevgiye bağlıdır. Sevginin olmaması ya da yetersiz olması çocukta güvensizlik duygusunun oluşmasına ve ileriki yaşlarda saldırgan ve uyumsuz davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bebek bakımını yük olarak gören bazı anneler bebekle gülüşmeyi, konuşmayı gereksiz bulurlar. Bebeğin kusmasından, altını pislemesinden tiksiniyorlar. Bebeğin ağlamasına aldırış etmezler ya da kızarlar. İşte bu tür annelerin çocuklarında oluşacak ruhsal boşluk, onların kişiliğini ve sosyalleşmesini olumsuz yönde etkileyecek ve çevreyle uyumlu ilişkiler kurmalarını güçleştirecektir. Bazı anne ve babalar çocuğa karşı nefret duyduklarını açıkça dile getirirler. Çocuğu acımasızca döverler. Küçük bir hareketinde hırpalar, azarlarlar. Çocuk ise annenin gözüne girebilmek, onun ilgisini çekebilmek için ayağına dolanır, bir şeyler yapmaya çalışır. Fakat anne sanki kör gibidir, daha da itici olur. Çocuğun olumlu davranışlarını hiç görmez olumsuz küçük bir davranışını ise hiç kaçırmaz, abartarak çocuğu azarlar. Aslında bu tür anne ya da baba, kendi huzursuzluklarını, olumsuz duygularını çocuğuna yansıtmakta ve suçlu olarak

onu görmektedirler. Huzursuzluklarının acısını adeta çocuktan çıkarmaktadırlar. Bu tür anne ve babaların geldikleri aileler incelendiğinde kendilerinin de yeterli sevgi görmedikleri ya da annesiz büyüdükleri anlaşılır. İlgisiz, sevgisiz, denetimsiz büyüyen çocuklar aşağılık duygusuna sahip olur. Kendine güveni olmaz. Başkalarının yönlendirmesiyle hareket eder. Arkadaşlarının ve çevresindeki kişilerin sevgisini ve ilgisini kazanabilmek için suç da olsa her davranışı yapmaya hazırdır.

Araştırma kapsamındaki hükümlülerin çocukluk dönemleri, öne aldığımız bu geniş açıklama çerçevesinde değerlendirildiğinde onların içinde doğduğu aileleri, daha çok ekonomik yetersizlikler nedeniyle bir arada bulunma fırsatını dahi elde edememişlerdir. Bir kısmı sevginin ve ilginin yetersizliğinden bahsederken, başka bir kısım baskı ve sürekli dövmeye dayanan bir disiplin uygulamasını dillendirmiştir. Bazıları anne-baba arasındaki geçimsizlikten, anne ya da baba yoksunluğundan, üvey anne ya da üvey baba yanında kalmadan bahsetmişlerdir.

Kırsal kesimde geçimini tarımdan sağlayan bir babanın oğlu olan Y.A. (1965 Ortaokul, alt gelir grubu) 11 yaşına kadar şefkatli bir baba elinin başını okşamadığını, baba sevgisini tatmadığını, babasının sürekli başka şehirlerde çalışmak zorunda kaldığını, kendisinin ise annesinin ve küçük kardeşlerinin zaman zaman çektiği zorluklara tahammül edemeyerek geçim sıkıntılarını ortak olduğunu bu nedenle ilk kez dedesinin ahırında sakladığı yumurtaları çaldığında 8 yaşında olduğunu çocukluk günlerindeki uzun hikayesinde anlatmıştır.

Y.A., (44 yaş, ortaokul, alt gelir grubu), ilk çalmalarından bahisle şunları söylemiştir:

“Sekiz çocuklu bir ailenin en büyük oğluyum. Babam çalışmak amacıyla sürekli Aydın, Manisa gibi uzak şehirlere giderek aylarca köye gelmezdi. Bizi babasının evine bırakmıştı. O sıralarda beş kardeşlik. Ben sekiz yaşındaydım. Her şeyimizden annem sorumluydu. Annem çok sıkıntı çekerdi. Annem, hasta olan küçük kardeşimin ihtiyacı olan yumurtayı dedemin, ve nenemin korkusundan alamadığında ne zaman lazım olsa gidip alırdım. İlk deneyimim dedemin ahırından yumurta çalmak oldu. Aradan zaman geçti. Dedemin bakkalından küçük şeyler almaya başladım. Hatta dedem uyurken cüzdanından parasını da almıştım.”

Yukarıdaki örnek olayda da görüldüğü gibi, mahkumların önemli bir oranı çocukluk dönemlerinde suç işlemişlerdir. Yine suçluların önemli bir kısmının burada olduğu gibi ufak tefek hırsızlık olaylarıyla küçük yaşta suça başladıkları görülmüştür. Mahkumların bu türden açıklamaları suçluluğun gelişiminde çocukluk döneminin önemini ortaya koymaktadır. Bu sebeple, suçluluk açısından en riskli dönem hiç kuşkusuz çocukluk dönemidir. Başka bir deyişle, çocukluk döneminde ortaya çıkan yaşam biçimi ve bazı bireysel karakteristikler, suçluluğun önemli belirleyicileri olarak dikkat çekmektedir.

4.5.2. Mahkumların Sosyal Çevresi ve Dışlanma

Mahkumların yakın ve uzak sosyal çevresini ele almadan önce mahkum olarak adlandırılmış olan bireyin toplumda yer edindiği konumunun gözden geçirilmesi konunun açıklanmasına katkı sağlamaktadır. Buna göre bireyin mahkum olmadan önceki ve sonraki durumu sosyal çevresi ile olan ilişkileri bakımından farklılıklar ortaya koyacaktır.

Mahkumlar, işledikleri suç veya suçlardan dolayı isimlerinin önüne mahkum ya da hükümlü sıfatının yazılmasını sağlayan, aleyhinde cezai işlemin yapıldığı ve toplum vicdanı tarafından da cezalandırılan bireylerdir. Mahkum, işlediği bir fiile ceza uygulanmış olan bir bireydir. Toplumun sabıkalı bir üyesidir. Mahkumiyetten önce

sosyal çevresi ile olan geniş ve sıcak ilişkilerinin, mahkumiyetten sonra daraldığı ve küçüldüğü gözlemlenmektedir.

Çevrenin ilk basamağını oluşturan ailenin yanında okul, iş ve akranlar arası ilişkilerin çocuk üzerindeki yoğun etkisi, çocuk suçluluğu ile başlayan ve ardından yetişkin suçluluğunun kökenlerini oluşturan bir sürecin başlangıcını ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar, bireyin yetiştiği aile yapısının tipi, oluşturulan kontrol mekanizmaları, sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları, değer yargıları suça ortam hazırlayan faktörlerdir.

Toplumda yaşayan birey toplumun norm ve değerlerine uymak zorundadır. İnsanlar boyun eğme, ikna olma, özdeşleşme süreçleriyle gruba uyum sağlamaya çalışırlar. Grup yapısının ve işleyişinin değer ve normlarına uyum sağlayan bireyler, içerisinde buldukları grubun yapısına, amacına ve ideallerine göre davranış sergilemeyi kabullenmiş olurlar. Bir araya gelen insanların ortak nitelikleri arasında sapkın davranışlar ve şiddet eylemlerinin ortak değerler olarak kabullenilmesi, beğenilmesi, desteklenmesi ve övülmesi söz konusu ise bu grupta yer alan bireyler grubun amacına uygun davranmak zorundadırlar. Böylece çeşitli nedenlerle ev, okul veya iş yeri ile düzenli ilişki içerisinde bulunma niteliğini sağlayamayan bireyler, bir arada bulunurlar ve kendilerine yeni bir sosyal çevre oluştururlar.

İnsanlar için doğadaki nesnelere sınıflandırmak ve kategorilere ayırmak ne kadar rasyonel ise, insanları hakikaten uzak bir şekilde tiplendirmek o derece irrasyoneeldir. Bu süreç ön yargı tiplendirmelerinin oluşmasına neden olmaktadır. Çoğumuz için yaşamda edindiğimiz deneyimle ön yargıyı tanınamamak hiçte zor olmadığı gibi bunlara kapılmamak da elde değildir. Sembolik etkileşimciler, takılan etiketlerin insanların algılamasını nasıl etkileyip ön yargı yarattığını incelerler. Onlar öğrendiğimiz etiketlerin insanları nasıl gördüğümüzü etiketlediğine vurgu yaparlar. Etiketler bizleri algılamamızda seçici olmaya yönelterek, bazı nesnelere görmemizi sağlarken ötekilere karşı bizleri körleştirmekte ve ters düşen kanıtları da dışlatmaktadır (Yücel, 2008: 48).

Tarihte dini, yasal veya sosyal normların ihlali karşısında hükmedilen en eski yaptırım kirlilik damgasıdır. Kirlilik bulaşıcı görüldüğünden etiketlenen suçlu toplumdan soyutlanmaktadır. İnsanın tavır, davranış ve eylemleri yasal normları ihlal ediyorsa, toplum bu tavır, davranış ve eylemleri niteleyen hırsız, katil, hain, sahtekâr, dolandırıcı gibi sıfatlarla insanı etiketler. Artık insan adeta sırtında taşıdığı bu etiketle toplumda kendisine kolaylıkla yer bulamaz.

Cezaevine giren ya da cezaevi hayatını deneyimleyen mahkumlar, yeni bir çevreye sahip olmuşlardır. Bu insanlar cezaevi döneminde kendileri gibi suç işleyen ve hüküm giyen insanlarla etkileşim içerisinde bulunurlar. Cezaevinde hangi sebepten olursa olsun kendisi gibi başka insanlar da kalmaktadır. Beraber aynı koşullarda yaşamak zorunda kaldığı insanlar, kendileri gibi herhangi bir suçtan dolayı hüküm giymiş olan insanlardır. Ancak bu kurumda suçlulardan başka suçluların güvenliği, sağlığı, eğitimi ve moral değerleriyle ilgilenen cezaevi personeli, doktor, psikolog, sosyal çalışmacı ve dini danışmanlar da bulunmaktadır.

Mahkumlar, cezaevinde kaldığı dönemde ceza infaz kurumunun güvenlik ve iyileştirme programlarına tam bir uyum göstermekle yükümlüdürler. Her ne amaçla olursa olsun, mahkumların bilerek kendi yaşamını ve bedensel bütünlüğünü tehlikeye düşürecek eylemlerine karşı kurum yönetimi tarafından önlemler alınmaktadır. Cezaevinde mahkumlara yönelik önemli bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmektedir. Cezaevinde bulunduğu dönemde cezaevi yönetimiyle sürekli diyalog halinde olmaları imkanı oluşturulmuştur.

Örneğin burada, sağlığın korunması ve salgın hastalıkların önlenmesi için gerekli ve alınmış tedbirlere uyulması, kişi sağlığı için tehlike doğuran durumların kurum yönetimine bildirilmesi, mahkumların hem bireysel hem de içinde yaşadığı ortamın temizliğine uygun davranışlar göstermesi barındırıldığı koğuşun, idarece kullanıma bırakılan eşyaların düzenli bir biçimde kullanılması öğretilmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlere okuma yazma kursları, meslek sahibi olmayanlara kurum imkânları ölçüsünde bir meslek öğretilmesi için kurslar oluşturulmaktadır. Kurumda görevli tüm personel ile hükümlü ve tutuklulara karşı saygılı davranılmasına, kılık ve kıyafetlerin toplum içinde alışılmış halin dışında olmamasına, kişisel temizliğe, kalınan koğuşun, özellikle tuvalet, banyo gibi ortak kullanım alanlarının temizliğine özen gösterilmesine dair iyileştirici programlar uygulanmaktadır.

Çoğunlukla mahkumların kurallara uygun davrandıkları, aynı koğuşu paylaştığı kimselerle kendilerince zamanı değerlendirdikleri gözlenmiştir. Mahkumlardan bazıları cezaevi kurumunun organize ettiği iyileştirme programlarıyla okuma yazma, meslek öğrenme gibi kurslarından faydalandıkları gibi, bazıları da birbirlerinden daha iyi karmaşık suçlar işlemeyi öğrenmektedirler. Mahkumlar cezaevi sisteminin kültürünü öğrenip içselleştirdikleri bir süreç yaşamaktadırlar. Ayrıca günümüzde cezaevleri suç okulu olarak görülmektedir. Özellikle ilk kez suç işleyen mahkumlar cezaevinden suça daha fazla eğilimli olarak çıkmaktadırlar. Bu suçlular, cezaevi kurumunda ve koğuşlarda birlikte kaldıkları diğer mahkumları, geride bıraktıkları ailelerin ve sosyal çevrelerinin yerine koymuşlardır. Artık onlar, ortak bir alanı paylaşmaktadırlar; koğuşlarında bulunan yatak odaları, mutfakları, banyoları, tuvaletleri oyun ya da yürüme alanları hepsi de küçük bir alan içerisinde her şey göz önünde ve ortada. İki kişinin diğerlerinden ayrı ve gizli bir şey konuşmaları mümkün olmamaktadır. Ne konuşuluyorsa herkes eteğindeki defalarca dökmüş ve konusu suç olan konuşana ait yaşanmış suçlu davranışlar ve hukuki karşılıkları diğerleri tarafından bazen hayretle, bazen imrenilerek, bazen de ders çıkartılarak defalarca dinlenmiştir. İşte bu ortamda mahkumlar, yaşadıkları her olayı biraz da kurgulandırarak birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Bu konuşmalardan dolayı kimi mahkumlar, karmaşık yeni suç işleme yollarını öğrenirken, kimileri de daha büyük imkanlara kavuşmak için suç işlemek için örgüt kurma çalışmalarına yönelmektedirler. Cezaevinden çıkmayı ve öğrendikleri suçlu davranışları uygulamanın hesaplarını yapmaktadırlar.

Örneğin; Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan hüküm giyen Y.D. (48 yaş, İlkokul mezunu ve şoför) *“Buradan çıktıktan sonra hem beni ihbar edenin cezasını vereceğim hem de aynı işimi daha iyi şartlarda yapacağım.”* şeklinde konuşmuştur.

Cezası biten veya şartlı salıvermeden dolayı tahliye olan mahkumlar yeniden topluma karışmaktadırlar. Mahkumlar önce aileleri ve akrabalarıyla temasa geçmektedirler. Buralarda kendisine uygun yer bulabilmesi çok kolay olmayacaktır. Vaktiyle işlemiş olduğu suçun türü, sosyal çevresiyle ilişki kurmasının önünde büyük bir engel olarak görülmektedir. Örneğin, cezaevinde cezasını çeken kişi, namus davasıyla ilgili olarak “adam öldürme” suçundan hüküm giyen ve bu nedenle cezaevine düşen birisiyse, bu kişi ailesi ve toplum tarafından kahramanlar gibi karşılanmaktadır. Öte yandan başkasının namusuna göz diken daha çocuk yaşta kızların ırzına tasaddide bulunan, tecavüz eden birisiyse ne ailesi ne de toplum bu kişiye kendi içinde yer vermemektedir.

Toplumun vicdanında masum kabul edilen mahkumlar, kısa zamanda kendilerine iş, aş ve eş bulurlar. Kendi başına iş yapabilecek meslek kabiliyeti bulunanlara yakın çevresi sermaye temin ederken, onun geçmişte kaybettiği gücüne

kavuşması için çaba sarf ederler. Toplumun her bir üyesi onun eski bir hükümlü olduğunu yüzüne vurmaz. Konuşulacaksa insanların ibret almaları için onun hikayesine başvurulabilir. Ancak işlediği suçtan dolayı toplumda infiale neden olmuş, toplumun vicdanını rahatsız eden, insanların malında, canında, ırz ve namusunda gözü olan ve bu nedenle hüküm giyen diğer mahkumlar aynı güzel karşılığı bulamamaktadırlar. Bunlar, cezaevinden çıktıktan sonra işlediği suçun türüyle isimlendirilirler. Adam öldürmüşse “katil”, birisinin ya da devletin malına kastetmişse “hırsız” olarak isimlendirilirler. Böyle anılan mahkumlar toplum tarafından dışlanmaktadır. Bu insanlar iş, aş ve eşlerini kaybederler. Bunlar artık kendileri gibi sabıkalı, toplum tarafından dışlanan kişilerle bir araya gelirler. Sosyal çevrelerinin bu kadar daralması ve küçülmesi, onların suçluluk kariyerlerinin devam etmesinde ve inatçı suçlular haline gelmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bütün arkadaşlarının suçlu ve sabıkalı olduğunu belirten A.G. içerisinde bulunduğu çevreyi terk etmesinin kendi inisiyatiflerinde gerçekleşecek bir eylem olduğunun hatırlatılması üzerine; A.G. (34 yaş ilkökul mezunu, serbest meslek) şunları söyledi:

“Ben daha önce işlediğim bir suçtan dolayı cezamı çektim ve çıktım. Cezaevinden çıkarken suçlu ve sabıkalı olan yakın çevremden uzak kalmaya karar vermiştim. Ancak benim karar vermemle her iş bitmiyormuş. Çünkü zaman içerisinde yalnızlaştım. Çarşıda, pazarda kendime bir iş edinemedim. İnsanların bana güvenmediğini gördüm. Bu nedenle beni her zaman kabul ettiğini bildiğim, aynı kaderi paylaştığım, hatırımı sayan benim gibi sabıkalı dostlarıma döndüm” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Uzak sosyal çevre içerisinde değerlendirmeye alınan arkadaş grubunda A.T. (34 yaş, ilkökul, serbest meslek) isimli mahkum *“...suç işlemeyen bir arkadaşım yok. Çünkü artık biz bu çevrenin dışına çıkamıyoruz. Başka insanlarla biz yaşayamayız. Biz toplum tarafından dışlandık.”*

Toplumda kendilerine yer bulamadıklarını söyleyen mahkumlardan Ç.Ö.(26 yaş, ilkökul, serbest meslek) *“Bir cinayet işlemiştim. Nasıl olduğunu sonradan fark ettim. Pişman oldum. Şartlı tahliyeden yararlandım ve tahliye oldum. Cezaevinden çıktığımda ailem çevrenin de etkisinde kalarak bana soğuk durdu. Beni kabullenmediler. İş bulamadım. Yaşadığım yerdeki insanlarda beni dışladılar. Cezaevi arkadaşlarımla yeniden buluştum. Tabi ki yeniden buluşmam demek, suç işlemeye başlamam demektir. Arkadaşlarım, ben cezaevine girdiğim zamanlar bile ziyaretime gelip bana para verirlerdi. Arkadaşlarımla aramda güçlü bir dayanışma vardı. Yediğimiz, içtiğimiz birdi. Birbirimizi sever sayar sahip çıkardık.”*

Bu anlatılanlarda mahkumlar, sosyal çevre içerisinde sadece arkadaş grubunun kendilerine olan sıcak ve yakın ilişkilerini dile getirmektedir. Diğer bazı suçlular tarafından da dile getirilen bu anlatımlar örtük bir biçimde, ailede ve toplumda görmedikleri bir yardımlaşma ve ilişki düzeyinin, arkadaş grupları içerisinde deneyimlendiğinin varlığını kanıtlamaktadır. Toplumda yer bulamadıklarını, dışlandıklarını dillendiren mahkumlar, kendileri gibi aynı vasıfları üzerinde taşıyan arkadaşlarıyla birlikte olmak istediklerini açıklamışlardır.

Araştırma kapsamında bulunan mahkumlar aileleri tarafından sürekli ziyaret edilmektedirler. Aileler iyi günde kötü günde ellerinden geldiğince destek oluyorlar. Onlar mahkumları ziyaret ederken, cezaevinde canlarından bir parçanın kaldığını, onların yalnız bırakılmaması gerektiğini, cezasını çektikten sonra yeniden aralarına dönmelerini istediklerini dillendiriyorlar. Tamamen terk edilmesi durumunda mahkumun kendisini dışlanmış kabul edeceğini, böylece işlenmesi muhtemel yeni

suçlara direnme gücünün olmayacağını söylemişlerdir. Öte yandan ziyaret edilmeyen, harçlık verilmeyen mahkumlar da bulunmaktadır. Ama cezaevinde yatan mahkumların çoğunluğu aileleri tarafından ziyaret edilmekte ve kendilerine verilmek üzere cezaevi idaresine para yatırmaktadırlar.

4.5.3. Mahkumların Aile Geçmişleri

Bilindiği gibi aile, kan bağılılığı, evlilik ve yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, toplumsal uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir (Kirman, 2005a: 93). Aile her toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir kurumdur. Ailenin toplumda çok çeşitli fonksiyonlar üstlendiği görülür. Aile, beslenme, barınma ve korunma, sağlıklı yaşama gibi fizyolojik ihtiyaçlara ek olarak bireyi eğitme, yetiştirme ve haklara sahip kılma şeklinde psiko-sosyal ihtiyaçlar ile manevi duygu ve düşüncelerle donatılmış insani ihtiyaçları karşılamakla görevlidir.

Anne ve baba çocuk için bir modeldir. Bu sebeple anne ve baba, sadece soyut düzeyde uyarı yerine, somut düzeyde davranışlarla örnek olmalıdır. Anne babanın aile içerisinde ve dışındaki tutum ve davranışları, ilgi alanları, sevdiği ya da uzak durduğu objeler çocukları tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Anne babaya hoş görünme ve onlara kendini sevdirmeye istek içinde olan çocuklar, anne babalarının ilgi duyduğu nesnelere karşı ilgi duymakta; onların sevmediği ve istemediği davranış ve eylemleri yapmaktan kaçınılmaktadırlar. Çünkü çocuk annesinin ve babasının hoşuna gitmeyi arzulamaktadır. Dolayısıyla çocuk, anne ve babasının söylediklerini yapar, onların yaptıkları şeyleri takip eder ve aynısını yapmaya çalışır. Örneğin, anne baba dini motifli nesnelere ilgi duyuyorsa, gezi planları bu çerçevede organize ediliyorsa, çocuk da önerilerini aynı çerçevede yapmaktadır. Yine anne baba dinin gereği olarak ibadetlerini yerine getirdiğinde, çocukları da aynı eylem ve davranışları yerine getirmektedir. Çocuklar anne ve babasının ilgisiyle kendilerine güven duymaktadır. Böylece çocuk aile içindeki yerini belirlemektedir. Belli yaş dönemleri geride kalırken çocuğun kişiliği ve karakteri yerleşmektedir.

Aile dağılıp çözülmemişse, anne ya da babadan her biri herhangi bir sebeple ayrı kalmamışlarsa, anne ya da baba her ikisi de aile içindeki rollerine uygun davranışlar sergiliyorlarsa, çevrenin ya da başka sebeplerin ayartıcı etkisine karşın aile bireyleri daha dirençli olurlar ve yoldan sapmayabilirler. Ancak kimilerinin ailesi, boşanma, ölüm ve iş tutma gibi nedenlerle anne ve babadan yoksun kalmışlardır. Ailedeki anne ya da babanın olmaması ya da var iken yok sayılması çocukların gelişimini, kişiliğini ve karakter oluşumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Babanın evden uzakta olduğu durumda ya da ayrılık, boşanma, ölüm gibi nedenlerle babasız büyüyen çocuklarda suç eğilimi artmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan mahkumların çocukluk dönemleri çoğunlukla babadan yoksun, dağılmış ya da ayrılmış görünümlü ailelerden gelmiş kimselerdir.

Yapılan bu açıklamalardan sonra suçun sosyolojik açıdan kökenini tespit etme işini de ilk olarak, bireyin ilk sosyalleşme deneyiminin gerçekleştiği bu aile kurumu ile başlatmak gerekmektedir. Çünkü suç ve suçluluk üzerine odaklanan araştırmacıların neredeyse tamamı suçluların, suçlu olmayanlardan özellikle aile yapıları açısından farklılaştıklarını belirtmektedirler. Konuya ilişkin araştırmalar genelde suçluların ailelerinin özellikle soğuk, çatışmacı, sert, ilgisiz, bağılılık düzeyi düşük ve suçlu bireylerden oluştuğu yönünde bulgular saptadıkları görülmektedir. Aile kurumunun suç

açısından taşıdığı önem ailenin çocuğun ilk sosyalleştiği kurum olması özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Alfred Blumstein v.d. (1986), David P. Farrington (1995), McCord (1996) gibi birçok araştırmacı, kriminal davranışın başlangıcının, gelişimsel bir süreç içerisinde çocukluk dönemindeki yetiştirme koşullarına kadar izlenebileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmacılar özellikle yetişkin suçluluğunu, aile sevgisi ve denetimi gibi unsurları da içeren çocuk-yetiştirme pratikleri veya çocuğun yetiştiği çevresel koşullarla açıklanabileceğini ifade etmişlerdir. Patterson ve meslektaşları da gerçekleştirdikleri araştırmalarında, ebeveynlerin aile yönetimi konusundaki beceri yetersizliğinin ve bozulmuş aile pratiklerinin suçluluğun ortaya çıkmasında etkili olan anti-sosyal davranışın gelişiminde doğrudan etkide bulunduğunu göstermişlerdir. Ayrıca onlar çalışmalarında 15 yaşından önce polisle karşı karşıya gelmiş veya polis ile temas etmiş olan çocukların suçlu olma ve suçu meslek edinme riskinin yüksek olduğunu saptamışlardır (Kızmaz, 2006a: 106-107). Bu konudaki araştırmalar çok belirgin bir biçimde, ebeveynlerin aile yönetimi yetisi, kapasitesi ve becerilerinin düzeyi suçlulukta önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Bu konuda ilk araştırma yapanlardan biri olan Robins (1966) özellikle, çocukluğun erken dönemlerinde (8 yaşından önce) başlayan saldırganlık ile ergenlik ve yetişkinlik döneminde ortaya çıkan anti-sosyal davranış biçiminin şiddeti arasında bir ilişkinin varlığını saptamıştır. Ayrıca, başka bir çalışmada Robins (1979), yetişkin anti-sosyal davranışına, çocukluk anti-sosyal davranışının yol açtığını ileri sürerek, anti-sosyal kişiliğin kökeninin çocukluk döneminde aranması gerektiğini ileri sürmektedir. Benzer biçimde, Farrington (1998) ve Hawkins v.d. (1998) de yaptıkları araştırmalarda, çocukluk döneminde suç davranışını sergileyen bireylerin, adolesan ve erişkin dönemlerinde de sapma ve suç davranışını gerçekleştirme olasılıklarının yüksek olduğu yönünde bulgular saptamışlardır. Bu nedenle, çocukluğun ilk dönemindeki saldırganlık ve anti-sosyal davranış ile yetişkin suç davranışı arasında bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu saptamalar şiddet olgusunun büyük ölçüde, okul hayatından önce gelişen bir niteliğe sahip olduğunu, diğer bir deyişle suç davranışının çocukluğun ilk dönemlerindeki bazı bireysel ve/veya ailesel etkenlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir (Kızmaz, 2006b: 52). Bu çerçevede çocukluk döneminde kendini gösteren bazı suç davranışının kökeni, ergenlerin çocukluk dönemlerinde aile içerisindeki sosyalleşme biçimine kadar uzanabilmektedir. Çünkü bireylerin kişilik oluşumları, ilk çocukluk dönemindeki sosyalleşme süreci ile alakalıdır. Çocuğun okul öncesi dönemde, aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, suç veya suçluluk açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Çocuğun aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan sorunların önemli bir oranı; ebeveynlerin sosyo-ekonomik yetersizliklerinden ve ebeveynlerin kendi aralarında yaşadıkları bazı sorunlardan kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki 60 hükümlüden 3 hükümlünün babası, 4 hükümlünün annesi, 3 hükümlünün hem annesi hem de babasının çocukluk dönemlerinde öldüğü; 7 hükümlünün ebeveyninin boşandığı, 3 hükümlünün babasının ve 2 hükümlünün de annesinin evi terk ettiği tespit edilmiştir.

Genel olarak hükümlüler çocukluk dönemlerinde annenin, boşanma, ölüm ve evden uzaklaşması ya da uzaklaştırılması hallerinde babaannenin yanında büyüdüklerini, babaannenin olmadığı durumlarda ise hala ve amcalarının evlerinde dönüşümlü olarak kaldıklarını söylemişlerdir. Aynı durum baba için söz konusu olduğunda çocukların bakımı, gözetimi anneleri tarafından üstlenilmiştir. Bu durumdaki

denetimden ve birincil derecedeki modelden yoksun çocukların suç ve sapkın davranışa eğilimleri daha yaygın görülmektedir.

F.K. (37 yaş, ilkokul mezunu, şoför) ilk kez polis karakoluna götürüldüğünde yaşının 8 olduğunu söyleyerek şunları anlatıyor:

“Sekiz yaşında karakola götürülmemin nedeni bana küfür eden arkadaşımın kaba etine bıçakla vurmam oldu. Arkadaşıma bir şey olmamıştı ama polisler beni karakolda çok dövmüşlerdi. Babam yoktu. Kendimi çok yalnız hissettim. Sonraki yıllarda kendim giymek için ayakkabı ve giysi çalmak suretiyle küçük çapta hırsızlıklar yaptım. 27 yaşlarındayken bir gün trafik yoğunluğunda yol kapalıydı, muavinliğini yaptığım kamyonetten yolu açın diye bağırdım. Araçlardan birinden bana küfür edildiğini duydum. Küfür edene doğru yöneldim. O bana bıçak çekti ben de bıçağımı çektim ve salladım. Onu öldürme niyetim yoktu ama zaten o kan kaybından ölmüştü.”

Bu olayı yaşayan F.K. daha küçük yaşta babasının da yokluğunu belirterek karakola nasıl düştüğünü ve nelerle karşılaştığını anlatmaktadır. F.K.’nın sürekli arkadaşlarıyla buluşması, arkadaşlarıyla birlikte gezmesi, birbirleriyle ortak işler planlamaları ve bunları gerçekleştirmeleri sonucu F.K. da bıçak taşıma ve bıçağı yeri geldiğinde kullanma eğilimine girmiştir. Bu durum mikro sosyolojik teorilerden sembolik etkileşimciliğe göre güzel bir örnek oluşturmaktadır. Anlatılanlar irdelendiğinde sekiz yaşında yaşadıklarını anlatan F.K. üzerinde bir bıçak taşımaktadır. Baba denetiminin olmadığı ailede F.K. baba rolünü de üstlenmiştir. Yaşadığı mahalde genel olarak arkadaşlarının bıçak taşıması F.K.’nin de bıçak taşımasına neden olmuştur. Böylece F.K. ilk fırsatta karşılaştığı olumsuz bir davranışta arkadaşına doğru bıçağını çekerek suç davranışını işlemekten çekinmemiştir.

Araştırma kapsamında bulunan mahkumların çocukluk dönemlerine ilişkin anlattıkları irdelendiğinde, aile geçmişlerinde, ileride nedenlerine yer verilecek olan ebeveynlerinin kendi aralarında sürekli tartıştıkları, kavga ettikleri, çoğunlukla babanın anneye karşı şiddet uyguladığı, annenin babayı sözleriyle tahrik ettiği, bu ortamı görmek, duymak ve yaşamak zorunda kalan çocukların ev içerisinde yalnız kaldıkları, çocukluklarının kötü muameleleri seyrederek geçtiği ortaya çıkmaktadır. Hatta ebeveynlerin bu kızgınlık içerisinde öfkelerini tutamadıkları, tavır, davranış ve eylemlerini denetim altına alamadıkları, sonuçta çocuklarına ölçüsüz sertlikte buldukları, onları sıklıkla dövdükleri böylece çocukların ebeveynlerine karşı duygusal yönden bağılıklarının zayıfladığı, evden kaçmaların baş gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki mahkumların hüküm giymelerine neden olan suç ve sapma davranışları, daha çok çocukluk dönemlerinde yaşantılan aileye bağlı problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili elde edilen birçok örnek olaydan dikkat çekici olduğunu düşündüğümüz vakılardan bazıları şunlardır:

Z.A. (31 yaş, ilkokul mezunu, lokanta işçisi): *“11 yaşındaydım. Aile olarak fakirdik. Annem bu durumdan hep şikayet ederdi. Annem evlenmeden önce zengin aile kızımıymış. Babam çalışıyordu ama düzenli bir işi yoktu. Onların okuma yazması da yoktu. Her fırsatta kavga ederlerdi. Babam annemi çok döverdi. Annemi karşısında konuşun istemezdi. Babam annemi ne zaman dövse beni de bir bahaneyle döverdi. Her zaman evden kaçma planları yapıyordum. Kendimi biraz büyümüş hissedince evden kaçtım.”*

B.Y.(34 yaş, ilkokul mezunu, serbest meslek): *“12 yaşındaydım. Ailem normal ihtiyaçlarımı dahi karşılayamıyordu. Başkalarının eski elbiselerini giyiyordum. Çok küçükken de giymişim ama o zamanlar sorun olmamıştı. Ben de yeni elbiseler giymek istiyordum. Hırsızlık yapmaya başladım. Bu durumda babam beni fena döveceği*

belliydi. Bu nedenle babamdan korktuğum için eve gidemiyordun. Sokaklara takıldım. Benim gibi arkadaşlarla bir aile olduk.”

H.S. (33 yaş ilkökul, lokanta işçisi/garson): *“Ben 15-16 yaşlarındayken arkadaşlarımla beraber araba teybi çalardık. Aslında babamın durumu iyiydi. Hırsızlık yapmaya gerek bir ihtiyacım da yoktu. Fakat babam çocuklarıyla ilgilenmezdi. Ben babamı hiç görmezdim. Babam eve geldiğinde ben uyumuş olurdum. Sabah uyandığımda babam uyanmamış olurdu. Yıllar böyle geçti. Ben daha çok vaktimi arkadaşlarımla geçirirdim. Onların yaptığı işlere ister istemez ortak olurdum. Daha sonra araba hırsızlığı, ve akabinde de cinayet işledim.”*

24 yaşındaki, ilkökul mezunu, serbest meslek sahibi D.T. ile birlikte cezaevinde bulunduğu diğer kardeşi B.T. (22 yaş, ilkökul mezunu, serbest meslek) suçlu olmalarında etkili olduklarına inandıkları ebeveynlerinin özellikle babalarının kendilerine yönelik tutumlarının, bilinçsizce gerçekleştirilen davranışlar olduğunu belirtmişlerdir.

Mahkumların anlatımlarından yapılan değerlendirmelere göre çocuklar ile ebeveynler arasındaki ilişkilerin sorunlu olması veya ilişkilerin güçlükle yürütülmesi, çocukların aileye olan bağlılık düzeyini de olumsuz etkileyebilmektedir. Daha önceden de belirtildiği gibi, düşük ebeveyn bağlılığı da, suçlulukta önemli bir göstergedir. Ancak, suçluluğun mu düşük ebeveyn bağlılığına yol açtığı yoksa düşük ebeveyn bağlılığının mı suçluluğa neden olduğu konusu da kriminologlar arasında tartışma konuları arasındadır. Ancak bu konuya ilişkin tüm tartışmalar bir yana, düşük düzeydeki ebeveynsel bağlılık suçu incelemektedir. Bireylerin aileye olan bağlılık düzeyi yetersiz ya da düşük olması durumunda birey bir yandan suç davranışı işlerken diğer yandan suçlu akran grubu ile birlikte olma eğilimi göstermektedir.

4.5.4. Arkadaş Grubunun Etkisi

Suçlu açıklamak için geliştirilen çok sayıda teoriler, arkadaş faktörü üzerinde yoğunluklu olarak durmaktadır. Bu teoriler bireylerin genelde suç eylemini bir arkadaş grubu içinde veya onlarla birlikte gerçekleştirdiklerini kabul etmektedirler. Suç davranışının veya suça ilişkin kalıpların genelde bir arkadaş grubu içerisinde öğrenildiği bir gerçektir. Bu yönüyle arkadaş grubu, suç davranışının önde gelen bir sosyal kaynağını oluşturmaktadır. Buradaki arkadaş grubu, suç işleyen ve sabıkalı olan bireyler için kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin yaşam hikayelerinde anlattıkları, ilk olarak suç işlemeye nasıl başladıkları, suç işlemeyi kimden öğrendikleri, arkadaş gruplarının kimlerden oluştuğu gibi konuların irdelenmesi sonucu elde edilen bilgiler, arkadaş grubunun, suç ve sapkın davranışın önemli bir sosyal kaynağını oluşturduğu tespit edilmiştir. Çünkü görüşülen hükümlülerin %70'i (42 kişi), arkadaşlarının da kendileri gibi suç işleyen ve cezaevine girip çıkan bireyler olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde %15'i (9 kişi) de işledikleri suçtan dolayı arkadaşlarıyla yardımlaşmalarını ifade etmişlerdir. Mahkumların büyük çoğunluğu (%75), arkadaş çevrelerinin toplumdaki norm ve değerlere uyan insanlardan oluşmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgular ışığında, suç ve arkadaş grubu arasında yakın bir ilişkinin var olduğunu ileri sürmek mümkün gözükmemektedir.

Mahkumların birlikte oldukları veya arkadaş edindikleri bireylerin de önemli bir oranının, kendileri gibi suçlu bireylerden oluşmuş olduğu yönündeki bu araştırmanın bulgusu, yapılmış çok sayıda araştırma sonucu ile de örtüşmektedir. Örneğin konuya ilişkin yapılmış olan araştırmalara bakıldığında (bkz. Kızmaz, 2006a: 132) suç davranışının genel olarak bir arkadaş grubu içerisinde deneyimlendiği ve aynı şekilde

suçluların, diğer suçlu bireylerle birlikte suçları işledikleri yönünde bulgular saptadıkları görülmektedir.

Elliott, Huizinga ve Ageton (1985) suçlu arkadaşların, suçluluğun en önemli nedensel faktörlerinden biri olduğunu ileri sürmektedirler. West ve Farrington (1973), suçlu arkadaş gruplarının terk edilmesinin, suçluluğun sonlandırılmasına katkı yaptığını ileri sürmektedirler. Özetle çok sayıda araştırmacı, arkadaş gruplarının ve bu gruplardan gerçekleşen sosyal etkileşimlerin, suçluluğun en etkili ve güçlü göstergeleri olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle de Hartup, ergenler ile gençler arasındaki sapkınlığın temelinde ilk akran ilişkilerinin yönelimlerinden kestirilebileceğini ileri sürmektedir (Kızmaz, 2006a: 133).

Mahkumların anlatımlarında arkadaş gruplarıyla ilgili bilgilere de yer vermişlerdir. Verilen bu bilgiler, arkadaş ve akran etkisinin suçun önemli bir belirleyeni olduğunu gözler önüne sermektedir:

A.G. (34 yaş ilkokul mezunu, serbest meslek):

“Ben daha önce işlediğim bir suçtan dolayı cezama çektim ve çıktım. Cezaevinden çıkarken suçlu ve sabıkalı olan yakın çevremden uzak kalmaya karar vermiştim. Ancak benim karar vermemle her iş bitmiyormuş. Çünkü zaman içerisinde yalnızlaştım. Çarşıda, pazarda kendime bir iş edinemedim. İnsanların bana güvenmediğini gördüm. Bu nedenle beni her zaman kabul ettiğini bildiğim, aynı kaderi paylaştığım, hatırımı sayan benim gibi sabıkalı dostlarıma döndüm”

H.S. (33 yaş ilkokul, lokanta işçisi/garson): *“Ben 15-16 yaşlarındayken arkadaşlarımla beraber araba teybi çalardık. Aslında babamın durumu iyiydi. Hırsızlık yapmaya gerek bir ihtiyacım da yoktu. Fakat babam çocuklarıyla ilgilenmezdi. Ben babamı hiç görmezdim. Babam eve geldiğinde ben uyumuş olurdum. Sabah uyandığımda babam uyanmamış olurdu. Yıllar böyle geçti. Ben daha çok vaktimi arkadaşlarımla geçirirdim. Onların yaptığı işlere ister istemez ortak olurdum. Daha sonra araba hırsızlığı, ve akabinde de cinayet işledim.”*

F.B. (29 yaş, ilkokul mezunu, serbest meslek): *“Benim bütün arkadaşlarım sabıkalı. Bir insanın en önemli çevresi ailesi sonra arkadaş çevresi gelir. Arkadaşlarım hep suçlu olduğundan ister istemez ben de onlara katıldım. Ama yapacak başka bir şey yok. Bundan sonra böyle.”*

G.S. (31 yaş ortaokul mezunu, elektrikçi): *“Temiz olan, suça buluşmayan bir arkadaşım yok. Arkadaşlarımla hepsi sabıkalı. Buradan çıktıktan sonra yeni bir çevre oluşturamıyorum. Öyle olunca da sabıkalı arkadaş çevrem ile yeniden buluşuyorum. Arkadaş çevrem ile yeniden buluşmam demek suç işlemeye başlamam demektir. Çünkü benim çevrem onlar. Diğerleri bizi dışlıyor. Arkadaşlarım, ben cezaevine girdiğim zamanlar bile ziyaretime gelip bana para vermişlerdir.”*

B.Ç. (32 yaş, ilkokul mezunu, garson): *“Arkadaş çevrem ailemden ötedir. Ben cezaevinde kalırken ailem bana yeterince harçlık vermez. Koşu arkadaşım kendisine gelen paralarla benim ihtiyaçlarımı da karşılar. Arkadaşım tahliye olduktan sonra beni ziyarete geldi. Bana ailemin yapmadığını arkadaşlarım yapıyor. Ben de böyle arkadaşlık için ölürüm. Biz fakir aile çocuğuyuz. Çoğumuz da öyle. Bizim aramızda sevgi saygı muhabbet hepsi var. Düşünüyorum da acaba dışarı çıksam ben dışarıda ne yaparım”. Şeklinde açıklamalarda bulunmuş olması çok manidardır.”*

Mahkumların bu anlatımları açıkça ve belirgin bir biçimde arkadaş ve suç ilişkisini ortaya koymaktadır. G.S.’nin anlattıkları, arkadaş grubunun kendisine olan sıcak ve yakın ilişkisini dile getirmektedir. Diğer bazı suçlular tarafından da dile getirilen bu anlatımlar örtük bir biçimde, ailede görmedikleri bir yardımlaşma ve ilişki düzeyinin, arkadaş grupları içerisinde deneyimlendiğinin varlığını kanıtlamaktadır.

A.G.'de de görüldüğü gibi, suçlu arkadaş grupları, çeteye katılan bir birey için bazen gerçek bir aile ortamı hissini vermektedir. Bir anlamda, oluşturulan bazı grupsal bağlılıkların, aile bağlılıklarının yerini alabildiği durumlar olabilmektedir. Sapkın akran veya arkadaş grubu ile olan güçlü bağlılıklarının devam etmesi ile paralel olarak, bireylerin suçluluk yapıları giderek daha da pekişmektedir. Bu oluşumlar, aynı zamanda düşük bir benlik ve güven sorunu yaşayan bireyler açısından bir kimlikleşme işlevini görmektedir. Arkadaşlar arasında gerçekleşen bu güçlü dayanışma örneği onları birbirlerine daha çok bağlı hale getirmektedir. Bu bağlılığın diğer bir anlatımı B.Ç.'nin "...böyle arkadaşlık için ölürüm." ifadelerinde görülmektedir. B.Ç. isimli hükümlü suçlu arkadaş çevresi ile oluşturulan birlikteliğin kaçınılmazlığını veya gerekliliğini açıkça vurgulamaktadır. Toplum tarafından dışlandığını belirten hükümlüler bir anlamda, kendileri gibi toplumdaki dışlanmış arkadaşları ile ancak yaşayabileceklerini ve dolayısıyla bu birlikteliğin kendileri için kaçınılmaz olduğunu dile getirmiş olmaktadır.

Bu tür anlayış içerisinde bulunan bazı mahkumlar belirli dönemlerden sonra aile ile olan ilişkilerini azaltma yoluna gitmektedirler. Böylesi bir anlayışla da, onların ailelerine olan bağlılıklarının giderek daha çok zayıflamasına ve kopma noktasına gelmesine yol açmaktadır. Eve gitme sıklığı yerini, arkadaşları ile birlikte olma sıklığına terk etmektedir. Eve gitmeyi terk eden veya eve nadiren uğrayan suçlu bireyler bekar olan arkadaşlarına ait müstakil evlerde veya terk edilmiş boş alanlarda kalmaktadırlar. Suçlu bireylerin zamanlarının önemli bir kısmını aile bireyleri arasında değil de arkadaşları ile geçirmelerinin önemli başka nedenleri de bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi yakalanmaya karşı bir tedbirdir. Mahkumlar, suç davranışı sonrası, polis ilk olarak ailesinin evinde arama yapma eğiliminde olduklarını bilmektedirler. Bu nedenle polis tarafından kolaylıkla bulunamayacağını umduğu arkadaş evlerini tercih etmektedirler. Çünkü görüşme esnasında bazı hükümlüler, ister kendileri isterse başkaları tarafından herhangi bir suç işlendiğinde polislerin ilk uğrak yerlerinin başında kendi ailelerin kaldıkları evler olduğunu dile getirmişlerdir. Bu sebeple emniyet güçleri tarafından yakalanmamak ve ailelerinin rahatsız edilmemeleri için genelde eve gitmediklerini ve bu nedenle de evden ve aileden koptuklarını dile getirmişlerdir.

Böylece mahkumlar kendileri gibi mahkum olan suçlu ve sabıkalı diğer mahkumlarla etkileşime girmektedirler. Aynı nitelikleri taşıyan suçlu bireylerin bu oluşumlar içerisinde suç işleme cesareti kazandıklarını söyleyebiliriz. Birey tek başına suç işleme cesareti gösteremediği durumlarda, katıldığı arkadaş gruplarında bu çekinceyi yenebilmektedir. Suçun işlenmemesi yönündeki toplumsal dayatma, gruplar içerisinde üretilen suç kültürünün deneyimleşmesi ile aşılabilmektedir. Bu anlamda suçlu gruplar veya arkadaşlar içerisinde üretilen suç kültürü, suç işlemeyi meşrulaştırmakta ve rasyonalize etmektedir. Bu durum da, bireyleri suç işlemek için cesaretlendirebilmektedir. Bu çerçevede suçun sonlandırılmasında suçlu arkadaşlarla olan ilişkinin de sonlandırılmasının son derece önem arz ettiğini söylemek mümkündür.

4.5.5. Mahkumların Sosyo-Ekonomik Arka Planı

Ekonomik sorunlar yaşamın her alanını etkilemektedir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde yapılan araştırmalar, bireyi suça yönelten etkenler arasında sosyo-ekonomik ve yakın çevre koşullarının rolünü ve önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bir yandan parasızlık öte yandan yaşam pahalılığı ve psikolojik baskı aile içinde eşler ve çocukların ilişkilerine yansımaktadır. Ailenin gelirinin düşük olması, barınma koşullarının yetersiz olması, nüfusun kalabalık olması, cehalet, düşük sosyal statü gibi etkenler suçluluğun öngörücü unsurları arasında zikredilmektedir.

Kriminoloji alanındaki çalışmalar arasında suçluluğun nedeni olarak sosyo-ekonomik etkenlere öncelik tanıyan görüşlerin günümüzde giderek ağırlık kazandığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik varsayımlardan hareket eden araştırmacılar, sanayileşme, kentleşme gibi hızlı değişim süreçlerinin, ekonomik bunalımlar, işsizlik, göçler ve savaşlar gibi toplumsal sarsıntı dönemlerinin suçluluğun artmasına yol açtığını da ileri sürmektedirler. Buna göre yoksulluk, suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Bu ekonomik sitem bazen büyük bunalımlara neden olmakta ve bunun sonucunda en büyük suç nedenlerinden biri olan işsizlik ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2001: 209-10).

İşsizlik çalışma çağında olduğu halde, kendisine bu imkan sunulamayan kişinin durumudur. İşsizlik, Türkiye gibi, nüfus artış hızı yüksek ve dolayısıyla genç bir nüfus yapısına sahip olmasına rağmen, yatırım ve eğitim olanakları sınırlı olan gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir sorundur (Demirbaş, 2005: 184).

İşsizlik, yoksulluğu doğurmaktadır. Her ikisi birden, bireylerin gelişim süreçleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler sadece ekonomik sonuçlar ile sınırlı değildir. Suç ve sapkın davranışlar, davranış bozukluğu, dağılmış aileler, babasız evler, yüksek oranda işsizlik ve içki alışkanlığı hep yoksulluk ortamında filiz verir. Bazen, bireyin, babadan korkması ve ondan sürekli kaçması, evi terk etmesi veya ana babaya karşı çıkması, onlara şiddet uygulaması, okul başarısızlığı, okulu terk etme veya okuldan kaçma, okul başarısızlığı, arkadaş ve akranlarıyla çete kurması, bazı zihinsel, psikolojik sıkıntılar gibi ekonomik olmayan sonuçlar da ekonomik problemlerle ilintili olarak ortaya çıkabilmektedir. Hatta bazı insanlar, yoksulluktan kurtulmak için, mensup olduğu dinin büyük günah olarak kabul ettiği bir eylemi, büyüü yaptırmaktan geri durmamıştır (Çiftçi, 2007: 2).

Sürekli çatışma ve tartışmanın olduğu yoksul bir aile ortamında büyüdüğünü söyleyen M.K. (45 yaş, ilkokul, işsiz) ise şunları anlatıyor: *“Babam ölmüştü. Annem ben küçükken tekrar evlenmişti. Üvey babam çalışmazdı. Küçük yaşında diğer insanlar gibi okulda olmam gerekirken ben sırtıma yüklediğim boya sandığı ile ayakkabı boyayarak ara kazanıyordum. Ben okumak istiyordum. Annem ve üvey babam eve para getirmesem dövüyorlardı. Bende günün bir kısmında ayakkabı boyarken okula da gidiyordum. Ama daha fazla bunu sürdüremedim. Evden kaçtım. Sonra bireysel olarak yaptığım hırsızlıkları arkadaşlarımla yaptım. Hırsızlık esnasında bir kişinin ölümüne sebep oldum.”*

Görüldüğü gibi yoksulluk ve işsizlik sadece ekonomik sonuçlar ile sınırlı değildir. Bazen, bireyin okula devamsızlığına neden olduğu gibi, bazen de bireyin evinden ailesinden kaçmasına da neden olabilmektedir. Hem okuldan uzaklaşmak hem de insanların evinden kopması onu suç dünyasının itilmesine en büyük etken olmaktadır.

Kriminal kariyer ve gelişimsel suç kuramcıları bu sebeple yoksulluk ve işsizlik etkenlerini; suçun temel kaynakları olarak ele almaktadırlar. Söz konusu faktörlerin; bireylerin suç işlemelerinde ve suç davranışını devam ettirmelerinde etkili olabileceği tahmin edilmektedir. Toplumsal sınıf sıralamasında en alt sırada yer alan ve gelir dağılımından, eğitimden, sağlıktan ve genellikle imkanlardan en az pay alan yoksul aileler olduğu bilinmektedir.

Böyle ailelerin ikamet ettiği mahalle ve konut tipleri varlıklı ailelerden ayrılmaktadır. Bu aileler açlıktan ölmezler ama sürekli darlık çekerler, sağlık hizmetlerinden, eğitimden en alt düzeyde yararlanırlar. Yaptıkları iş niteliksiz ve geçicidir. İş bulsalar bile gündelikçi olarak ancak karın tokluğuna çalışabilirler. İş güvenceleri olmadığı gibi hastalandıklarında dayanacak kimseleri olmadığından

hastalıklarını umursamazlar. Evlere et, süt, yumurta girmez. Tek odada oturur, yer ve yatarlar. Bir yatakta birkaç kişi yatar, çocuklar ayakaltında dolaşır, analarıyla ve birbiriyle didişirler. Evde kargaşa, gürültü, düzensizlik sürer gider. Baba, genellikle yüzü gülmeyen, az konuşan, ev geçindirme sorumluluğunda bulunan bir insandır. Eve yorgun ve öfkeli döner. Eve döndüğünde çocuk gürültüsü çekemez, karısının yakınmalarına katlanamaz. Karısından ve çocuklarından tam baş eğme bekler. Anne ağır hasta olsa da evin işlerini kocasının yardımı olmadan yürütmek zorundadır. Evin kızı çocuk yaşta olsa bile kardeşlerine bakmak ve evin işlerini paylaşmakla yükümlüdür. Çoğunlukla evin büyük kızı öğrencilik ile ikinci anneliği bir arada yürütmek durumundadır. Yoksul evde çocuğun savunması alınmaz, dinlenmez, niyetine bakılmaz. Örneğin: Bir bardağı kazayla düşürüp kırsa da dayak yer, bilerek kırsa da (Yörüköğlü, 2000: 185-86).

Araştırma grubundaki hükümlülerin ailelerinin sosyo-ekonomik geçmişleriyle ilgili anlatımları irdelendiğinde gruptaki hükümlülerin önemli bir oranının düşük sosyo-ekonomik bir profile sahip oldukları belirlenmiştir. Genellikle, bir ailenin sınıfsal konumu veya sosyo-ekonomik statüsü, ailenin geçimini sağlayan kişinin gelir düzeyi, eğitimi, ikamet ettiği mahalle ve konut tipi ile açıklanabilmektedir.

Araştırma grubundaki hükümlülerin ailelerinin sürekli ve düzenli gelir getiren bir işe sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Cezaevinde kalmakta olan ve araştırma grubunda yer alan hükümlülerin tamamı 20 yaşın üzerinde bulunmaktadır. Hükümlülerin tamamı evli olmakla birlikte, bunlardan 12 kişi (%20) ölüm, ayrılık ve boşanma sebepleriyle ayrı yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunların %90'ı çocuk sahibi olan, eş ve çocuklarının ihtiyaçları için çalışmak, geçim sağlamak zorunda olan bireylerdir.

Hükümlülerin en küçüğü ile en büyüklerinin doğum yılları (bkz. Çizelge 4.5) incelendiğinde 1948 yılının Kahramanmaraş'ındaki sosyo-ekonomik yapı ile 1988 yılının Kahramanmaraş'ındaki sosyo-ekonomik yapı birbirinden çok farklıdır (Özbaş, 1980: 19-22; Göl, 2006: 2-51; Karababa, 2007: 33-50; Terzi, 2007: 16-22). Daha önce de belirtildiği gibi Kahramanmaraş'ın sosyo-ekonomik yapısından doğan yoksulluk, sosyo-ekonomik göstergelerin düşük bulunduğu mekanlar ve buralarda yaşayan aileler, neredeyse suçlu davranışın doğuş ve yetiştirildiği alanlar haline gelmiştir.

Hükümlülerin çizelge 4.9'daki meslek durumlarına bakıldığında oransal yığılmanın en çok (%26,7) oranla "serbest meslek" başlığı altında toplanan "serbest meslek, badanacı, hamal, ve pazarlamacı olduğu; (%25) oranla "esnaf/zanaatkar" başlığı altında toplanan "elektrikçi, kaynakçı, motor tamircisi, cam işçisi, marangoz, ayakkabıcılar olduğu; (%16,7) oranla "işçi" başlığı altında toplanan "inşaat işçisi, gazino işçisi, lokanta işçisi, ve muavin olduğu; (%15) oranla "çiftçi" olduğu; (%10) oranla "şoför" olduğu; (%1.7) oranla "müzişyen" olduğu tespit edilmiştir. Sadece 3 kişi işsiz olduğunu belirtmiştir.

Bu bulgular araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin ve bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin daha çok orta alt ve orta sınıfa mensup olduklarını göstermektedir. Ayrıca sosyo-ekonomik kategoride de görüleceği üzere 3 hükümlünün en düşük seviyeye mensup olduğu görülmektedir. Daha önce hikayesine yer verilen, çok sayıda hırsızlık ve bazı gasp-yaralama suçundan sabıkalı olan Y.A.'nın yaşam sürecinde ekonomik durumlarına ilişkin aşağıda anlattıkları, yoksulluk ile suç arasındaki ilişkiyi belirtmesi açısından dikkat çekicidir.

Y.A.,1965 ortaokul, alt gelir grubu, İlk çalmalarından bahisle şunları söylemiştir: "*Sekiz çocuklu bir ailenin en büyük oğluyum. Babam çalışmak amacıyla sürekli Aydın, Manisa gibi uzak şehirlere giderek aylarca köye gelmezdi. Bizi babasının*

evine bırakmıştı. O sıralarda beş kardeşlik. Ben sekiz yaşındaydım. Her şeyimizden annem sorumluydu. Annem çok sıkıntı çekerti. Annem, hasta olan küçük kardeşimin ihtiyacı olan yumurtayı dedemin, ve nenemin korkusundan alamadığında ne zaman lazım olsa gidip ahırdan izinsiz alırdım. İlk deneyimim dedemin ahırından yumurta çalmak oldu. Aradan zaman geçti. Dedemin bakkalından küçük şeyler almaya başladım. Hatta dedem uyurken cüzdanından parasını da almıştım. Yaşım ilerledikçe ilk zamanlar kendi yakınlarımla evlerinden altın ve para gibi eşyaları çaldım. Daha sonra tanımadığım insanların para eden eşyalarını çaldım. Bazen yakalandım. Kavga ettim. Bıçakla yaraladım, yaralandım. Ama 8 yaşındayken kardeşime yumurta alacak imkanımız yoktu. Yoksulluk her şeyi yaptırıyor.”

Araştırma grubundaki mahkumların anlattıklarından anlaşıldığına göre mahkumların genellikle insan hayatı için birincil derecede gerekli olan ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadıkları ortaya çıkmıştır. Ailesinin geçimini karşılamakla kendisinin sorumlu olduğunu söyleyen mahkumlardan K.Y. (29 yaş, ilkököl, işçi) isimli kişi çocuklarının açlığını dindirebilmek için maddi imkandan yoksun olduğu bir gün krize girdiğini, cınnet hali yaşadığını söyleyerek yaşadığı anı şöyle hikaye etmektedir.

“Ben Fabrikada çalışan bir işçiydim. Fabrikadan işçi çıkarılması gerekiyormuş. Çıkarılanlar arasında benim de ismim vardı. Fabrikada çok kazanmıyordum ama verilen askeri ücret yaralarımıza merhem oluyordu. İşten çıkartıldıktan sonra kendimi birden boşlukta buldum. Yeni bir iş bulamadım. Bir hafta, on gün geçtikten sonra mutfak ihtiyaçlarını karşılayamadım. Yemekler için babamların evine gitmeye başladık. Bu durumdan eşim rahatsız oldu. Benimde rahatsız olacağım sözler söylemeye başladı. Bir yandan evin ihtiyaçlarını karşılayamamaktan, bir yandan aciz bir konumda baba evinde sığıntı olarak bulunmaktan öte yanda hanımın aşığılayıcı konuşmalarından ne yapacağımı bilemez hale gelmişim. Bu esnada hanımın hamile oluşu da bu sıkıntılardan üstüne eklenince üzerime sanki ağır bir yük bindi . Bundan sonrasını ben hatırlamıyorum. Elime aldığımı söyledikleri bir bıçakla büyük bir katliama neden olmuşum.” Bu anlatımda iki çocuğunu ve hanımını öldüren ayrıca bu olayları engellemeye çalışan annesini yaralayan mahkum, bütün bu olanları “bir katliama neden olmuşum” sözüyle ifadelendirmiştir.

Yukarıdaki anlatımda da görüldüğü gibi çeşitli yollarla ortaya çıkan ekonomik zorluklar, suçluluğun artmasında ve onu teşvik etmekte rol oynayabilmektedir. Bunlarda da en önemli olan aile bireylerinin açlıkla karşı karşıya kalmasıdır. Açlıkla karşı karşıya kalan aile bireylerinin bu en birincil ihtiyaçlarından birinci derecede sorumlu olan ebeveynler, karşılarında gördükleri zorlukları olduğundan daha da büyük görebiliyorlar. Bu zorlukları kolay yollar deneyerek çözmeye çabasında bulunuyorlar. Bu tür hikayelerin neticeleri sahibini cezaevine götüren bir suçla sonlanmaktadır.

Yoksulluğa ilişkin olarak, sosyologlar ve araştırmacılar tarafından benimsenen iki farklı yaklaşım vardır: Mutlak yoksulluk ile görelî yoksulluk. Mutlak yoksulluk kavramı geçimlik-fiziksel bakımdan sağlıklı bir varoluşu sürdürebilmek için karşılanması gereken temel koşullar- düşüncesine dayanmaktadır. İnsan varoluşu için bu temel gerekliliklerden -yeterli yiyecek, barınma ve giyim- yoksun olanlara, yoksulluk içinde yaşıyor denir (Giddens, 2005: 207). Görelî yoksulluk toplumdaki topluma hatta bireyden bireye farklılıklar gösteren, insan gereksinimlerinin aynı olmayacağı görüşünü kabul eden bir yaklaşımdır. Yoksulluk genel olarak bir halkın ya da onun belirli bir kesiminin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmek için gıda, giyim ve barınak gibi sadece en basit ihtiyaç maddelerini karşılayabilmesi olgusudur (Uzun, 2003: 156). Yoksul kelimesi daha çok belirli bir gelir seviyesinin altında kalanlar için kullanılmaktadır.

Mahkumların tamamının ailelerinin sosyo ekonomik durumunun yoksulluk sınırında olduğu söylenemez. Ancak mahkumların yoksul ve işsiz bir ailede yaşamasının yarattığı dezavantajlar, onların yaşam seyrinde olumsuzluklara, ruhi çöküntülere neden olabilmektedir. İşlediği ilk suçun bakkaldan para çalmak olduğunu söyleyen ve şimdi hırsızlıktan mahkum olan A.N. (32 yaş, ilkokul, işsiz) arkadaşlarıyla katılmak istediği sosyal bir etkinliğe giriş parası olmadığından kendince ürettiği çözümü şöyle anlatıyor:

“12-13 yaşlarındaydım. Arkadaşlarım kendi aralarında anlaşmışlar sinemaya gideceklerdi bana da söylediler. Babamdan para isteyemiyordum. Annemden istedim vermedi. Mahallemizdeki bakkalda bakkal sahibi gider yerini kızına bırakırdı. O sıralarda elimdeki değeri küçük bozuk parayı bakkalın içine doğru rastgele attım. Bakkalı bekleyen kıza da paramın kasaya düştüğünü söyleyerek kasadan o gün bana yetecek kadar para aldım.”

Son olarak burada bir konunun aydınlatılması gerekir. Çocuğu suça iten bir faktör olarak ekonomik seviyenin düşüklüğünün doğurabileceği sorunların, zor yaşam koşullarının, ailelerde çocuğa gösterilen yakın sevgi şefkatle ortadan kaldırılabilmesi ve çocukların sağlıklı birer birey olarak toplumda kendilerine bir yer edinebileceği de söylenebilmektedir.

4.5.6. Alkol, Uyuşturucu ve Madde Kullanımı

Suç ve sapkın davranışların ortaya çıkmasında etkili unsurlardan biri, alkol, uyuşturucu ve madde istismarı veya bunların aşırı kullanımınıdır. Sözü edilen alkol ve diğer maddelerin kullanılmasının her türlü kötülöklere zemin hazırladığı ile ilgili dini ve bilimsel görüşler bulunmaktadır. İslam Peygamberinin *“İçki bütün kötülöklere anasıdır”* (Canan, 1989: 8/159) sözü ile Lombroso'nun *“alkol, suçun nedenlerinin açıklanmasında, hemen hemen tamamında hak iddia edecek kadar çok önemlidir”* (Demirbaş, 2005: 275) sözü, alkol ve benzeri maddelerin her dönemde kullanıldığını ve muhtemel suçlara kaynaklık ettiğini vurgulamıştır.

Alkolün diğer uyuşturucu ve uyarıcı maddeler gibi suçlulukla ilişkisi yüksek düzeydedir. Günümüzde gelişmiş toplumlarda kısıtlı bir kullanım alanı olan alkolün rahatlamak, sosyal ortama uyum sağlayabilmek (sosyal içicilik), kendine güveni artırmak gibi amaçlarla kullanılmasının yanında problem içicilik (alkolizm) gibi kullanım sıklıkları mevcuttur. Alkolizm, bugün birçok ülkede önde gelen sosyal problemlerden biridir. Alkol ve alkolizm ile ilgili veriler, birçok gelişmiş ülkede alkol tüketiminin küçük yaşlarda başladığını ve ilerleyen yaşla birlikte ortaya çıkan alkolizmin çok yönlü bir problem oluşturduğunu göstermektedir (İçli 2007: 213).

Alkolizmin etkileri çok yönlüdür. Kişi alkol tüketerek sadece kendi sağlığına zarar vermekle kalmaz. Aynı zamanda gerek alkolün etkisi ile yaptığı sapmış davranışlar, gerek ortaya çıkan sağlık problemlerinin maliyeti ile ülke ekonomisine, gerekse yakın ilişkide olduğu aile bireylerine çok yönlü zarar verir. Hiçbir evliliğin alkolizm ile birlikte mutlu devam ettiği söylenemez. Alkolizmin var olduğu ailelerde her şeyden önce karşılıklı güven, paylaşma, yardımlaşma ve diğer güzel ilişkilerin varlığından söz etmek mümkün olmaz. Alkolizm sadece aile ilişkilerini bozmakla kalmaz, aynı zamanda iş ve diğer çevre ilişkilerini de tahrip eder. Alkolik kişi özellikle aile bireylerine karşı şiddet kullanmaya başlar, işini ihmal eder, verimliliği düşer.

Alkolün aileye verdiği zarar başta boşanmalara neden olmasıdır. Alkolik ebeveynlerle büyüyen çocuklar her şeyden önce alkolün aile bütçesine yaptığı tahribat nedeniyle büyük olasılıkla ekonomik sıkıntı ile yüz yüze gelirler. Araştırmalar, bu tür ailelerde büyüyen çocukların en çok yüz yüze kaldıkları tutumun tutarsızlık, şiddet,

aşağılanma ve ilgisizlik olduğunu bunun çocukta kendine güvensizlik ve çevreye karşı düşmanca tutum yarattığını göstermiştir (İçli 2007: 214).

Alkolizmin aileye bir başka etkisi de neden olduğu işsizlik ve yoksulluğun yarattığı problemlerdir. Bu etki zaten geçim sıkıntısı çeken ailelerde çok daha güçlü olur. Alkolizmin neden olduğu kısaca özetlenen bu problemlere ek olarak, suç ile ilişkisi de ayrı bir önem taşımaktadır. Ayrıca sarhoşken işlenen cinayetler de olayın suçla ilgili bir başka yönünü göstermektedir. Araştırma grubunda yer alan yaralama, cinayet, gasp, tecavüz gibi suçların alkollü kişiler tarafından işlenmiş olduğu anlatımlardan anlaşılabilir.

Alkol ile şiddet suçları arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmalara bakıldığında, ilişkinin varlığını gösteren bazı bulguların olduğu görülmektedir. Örneğin; yapılan araştırmalarda alkolün işlenen cinayetler ile % 64 düzeyinde ilişkili olduğu saptanmıştır. Tecavüz olaylarının %34 ile %72 arasında değişen bir oranın işlenmesinde de alkolün etkili olduğu belirtilmektedir (Kızmaz, 2006a: 146).

Gasp suçundan tutuklu ve hükümlü bulunan suçlular üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada (Kızmaz, 2005b: 134) suçluların toplam olarak, %75'inin suç işlemeye önce alkol, uyuşturucu veya her ikisini birden aldıkları yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Scully'nin, tecavüzcüler üzerinde yaptığı araştırmada; tecavüzcülerin %77'sinin, alkol ve uyuşturucu kullanmış olmalarını, tecavüz eylemlerinin nedeni olarak gösterdiklerini belirtmektedir (Kızmaz, 2006a: 146).

Araştırma grubun da yer alan hükümlülerden 24 kişi (%40) gündelik hayatlarında alkol kullandıklarını söylemişlerdir. Bu sayı içerisinde 9 kişinin ayrıca madde kullandığı ifade edilmiştir. Mahkumların alkol ve uyuşturucu geçmişlerine genel olarak bakıldığında, alkol ve uyuşturucu alışkanlığının yaygın olduğu ve bu sebeple madde kullanmanın onların suçluluk yaşamlarının önemli bir parçası haline aldığı görülmektedir. Alkol ve uyuşturucu kullanma sıklığına bağlı olarak; hükümlülerin, suçlu kişiliklerinin daha pekiştiği söylenebilir. Araştırma grubunda yer alan suçluların anlatımlarından hareketle, çok küçük yaşlarda alkol ve uyuşturucu kullanmaya başladıkları görülmektedir. Özellikle uyuşturucu kullanma alışkanlığının, alkol alışkanlığından sonra geldiği hususu da suçluların konuya ilişkin belirttikleri görüşlerden açıkça anlaşılabilir.

B.T. (44 yaş, ilköğretim mezunu, çiftçi) gündelik hayatında alkol aldığını söyleyerek, 26 yaşında köyünde başından geçen olayı şöyle anlatıyor:

"İstedğim kıızı vermediler. Başkasına vermişlerdi. Düğün günü sevdiğim kıızı benden çalan kişiyi vurmam istedim. Silahı ateşledim, ama vuramadım. Ben vurduğumu zannemişim. Bu olaydan sonra 10 yıl cezaevinde yattım. Cezaevinde de öfkeme yenik düştüm ve beni cezaevinde tahrik eden birini öldürdüm. Hayatımdan 20 yıllık bir süreyi cezaevinde kalarak geçirdim. Arada çıkan af ve şartlı tahliyelerle cezaevinden çıktım. Düğünde vuramadığım adamı evinde buldum. Evde kim varsa hepsine de kurşun yağdırdım. Yıllarca içimde büyüyen öfkemi yenerim sandım ama nafileymiş."

Araştırma kapsamında görüşülen mahkumlar aileleri hakkında bilgi verirken özellikle ebeveynlerin suç işlediklerini, alkol ve uyuşturucu kullandıklarını, aile içinde fiziksel şiddetin yoğun olduğunu, ailede disiplinin olmadığını bu yüzden sürekli aile bireyleri arasında çatışmanın çıktığını belirtmişlerdir:

Hırsızlıktan dolayı mahkum olan KB (43 yaş, ortaokul, şoför) suç işleme seyri hakkında şunları söylemiştir:

"Babam alkol kullanırdı. Akşam eve geldiğinde mutlaka annemi döverdi. 16-17 yaşlarındayken evden uzaklaşmaya başladım. Arkadaşlarımla geziyordum. Benzer durum beraber geldiğim arkadaşlarımla evimde de vardı. Arkadaşlarımla alkol almaya

başladık. Ben alkol almayı babamdan öğrendim. Babam beni alkol almaya gönderirdi. Babam sürekli içerdi. Çok borçlandı. Kiracıydık ve sürekli ev değiştiriyorduk. Aile içinde sürekli çatışma ve huzursuzluk vardı. Artık evde kalmanın bir manası yoktu. Evi terk ettim. Yıllar ilerliyordu. Gençliğimde hiç düzenim olmadı. Şoförlük yaptım ama düzenli çalışamıyordum. Ben düzensizliği de babamdan öğrendim.”

K.B.’nin anlattıklarına göre K.B.’nin ailesi, aile içi şiddet ile birlikte tüm olumsuzlukların var olduğu bir aile yapısını ortaya koymaktadır. Babasının alkolik olmasının yol açtığı aile içi çatışmanın, şiddetin, huzursuzluğun ve ilgisizliğin, kendisinin evden kopmasına neden olduğu yönündeki bu itirafı onun suçluluk seyrini özetlemektedir.

Ö.A. (27 yaş, ilkokul, çiftçi) yaşadığı çevreyi ve başından geçen olayı şöyle anlatıyor: *“Ben köyde ikamet ediyorum. Çiftçilik yaparım. Yaz mevsiminde ektiğimi kış mevsiminde yerim. Alkol kullanırım. Köyümüzde yapılan bir düğünde silah atmak istedim. Ağabeyimin evine gittim. Onun silahını istedim o da silahını vermedi. Arkadaşlarımın arasında mahcup olmuşum. Ağabeyimin evine gizlice girdim. Silahını alırken bana karşı çıktı. Orada ağabeyime ateş etmişim. Sarhoştum hatırlamıyorum.”*

Sonuç olarak; suç işleme ile uyuşturucu ve alkol kullanmanın aynı anda gözlemlenmesinin kaçınılmaz bir biçimde birbirlerinin nedeni olarak her zaman alınamayacağıdır. Ancak, yakalanan suçluların önemli bir oranının, gündelik yaşamlarında veya suç işleme esnasında uyuşturucu ve alkol aldıkları da bir gerçektir. Bu husus, ilişkinin her ne kadar nedensel bir ilişki olduğunu tartışmalı kılssa da, uyuşturucu ve alkol almanın, suçu kolaylaştıran, hızlandıran, tetikleyen unsurlar olduğu gerçeğini inkar ettirmez. Başka bir söyleyişle, suç ve uyuşturucu ve alkol, karşılıklı olarak birbirini etkileyen unsurlardır. Alkol ve uyuşturucu kullanma, suçlu yaşamların önemli unsurları olarak gözükmektedir. Çünkü suçluların deneyimledikleri yaşam biçimlerinde; eğlence ve heyecan arzusu, risk alma vb. özellikler merkezi düzeyde kabul gören ve arzulanılan isteklerdir. Bu çerçevede; alkol ve uyuşturucu kullanma, suçlu yaşamın temel unsuru olarak görünmekte ve suçlu kişiliği perçinleyen, pekiştiren bir işlevi yerine getiren unsurlar haline gelmektedir.

Hükümlülerle ile gerçekleştirilen görüşmelerde, çoğu suçlu “alkol ve uyuşturucu kullanmanın, kendilerini akran grubunda tutan unsurlar” olduğunu belirtmiş olmaları; suç, alkol, uyuşturucu ve akran arasındaki ilişkiyi belirtmesi açısından önem taşımaktadır. Burada önemle belirtilmesi gereken bir husus ise, uyuşturucu ve alkol alışkanlığı olan suçluların gelecekte yeniden suç işleme olasılıklarının yüksek olabileceği gerçeğidir.

4.5.7. Önceki Suçluluğun Etkisi

Bireyin, önceki suçluluk durumunun onun, yeniden suç işleme olasılığını arttırdığını ortaya koyan bir takım araştırmalar da yapılmıştır. Bu konuda yapılan araştırmalar (Blumstein v.d., 1985; Tarling, 1993; Farrington ve Wikström, 1994; Wolfgang v.d., 1972), bireyin ardı sıra işlediği her suç eyleminin, onun yeniden suç işleme olasılığını arttırdığını ortaya koymuştur. Başka bir deyişle; birey, her işlediği suç eylemi ile birlikte suça olan eylemi giderek güçlenmekte inatçı bir suçluya dönüşme olasılığı artmaktadır. Bu durum aynı zamanda, suçlunun önceki suçluluk düzeyi veya yoğunluğunun, onun gelecekte de tekrar suç işleme olasılığını nispeten arttıran ve belirleyen önemli bir etken olduğu anlamına gelmektedir (Kızmaz, 2006a: 89).

Mahkumların anlatımlarına bakıldığında büyük bir kısmının genelde çocukluk dönemlerinde ufak tefek hırsızlıklar yaptıkları, kavgaya ettikleri, bazı yaralama olaylarına karıştıkları, okuldan ve evden kaçtıkları, yalan söyledikleri, anne-babalarına karşı

geldikleri görülmüştür. Erken yaşlarda başlayan hırsızlık, yaralama, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi suç davranışlarının, yetişkin dönemde şiddetini arttırarak cinayet, gasp gibi daha ciddi suç davranışlarına dönüşerek devam ettiği anlaşılmaktadır.

Araştırma grubundaki mahkumların yaşam süreçlerinde yer verdikleri çocukluk dönemlerine ilişkin hatıraları irdelendiğinde, daha çocukluk dönemlerinde küçük çapta hırsızlık yaptıkları, kardeş ve anne babaya karşı anti-sosyal davranışlarda buldukları, okul arkadaşlarıyla tartıştıkları veya kavga ettikleri açığa çıkmaktadır. Çocukluk dönemlerinde komşusunun bahçesinden elma çalmasına rağmen suç davranışı olarak kayda geçirilmeyen ancak çocuğun gelişimsel hayat sürecine etki eden kuralsız ve sapkın davranışlar yetişkinlik suçluluğunun habercisi konumundadır.

Hükümlülerin anlatımlarında, onların çok sayıda suç işlediklerini, büyük çoğunluğunun cezaevine birden fazla girip çıktıklarını, geçmişte işledikleri suçlardan dolayı çok sayıda sabıkaya sahip olduklarını ortaya koymuştur. Mahkumların önemli bir oranı, görüşme esnasında geçmişte işledikleri suçların sayısal bilgilerine vakıf olamadıklarını, şu an kaç suçtan sabıklarının olduğunu hatırlamakta güçlük çektiklerini dile getirmişlerdir. Bu durum mahkumların suçluluk deneyimlerinin yüksek olmasının ve suçlu kişiliklerinin pekişmesinin temel bir sebebi olarak görülmektedir.

Örneklem grubu içerisinde 23 hükümlü cezaevine ilk defa geldiğini ifade ederken, 15 hükümlü 2. defa, 12 hükümlü 3. defa, 20 hükümlü ise 4. ve daha fazla sayıda gelmiştir. Cezaevine girme sıklığının yüksek oluşu veya artma eğilimi göstermesinin, mahkumların suçlu kişiliklerinin pekişmesine ve onların suça yönelmelerine etkide bulunduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bireyin cezaevine girme sıklığının artması ile bağlantılı olarak kriminal yapısı daha da güçlenmekte suçlu giderek daha inatçı bir suçluya dönüşmektedir.

Bu oranlar, araştırma kapsamındaki hükümlülerin cezaevine girme ve hüküm giyme sıklıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Cezaevine girme sıklığının yüksekliği, sürekli artma eğilimi göstermesi, mahkumların suçluluk deneyimlerini arttırdığı gibi suçlu kişiliklerinin pekişmesinde de temel bir etkide bulunmaktadır. Bu durum onların, suç makinesi haline dönüşme süreçlerini hızlandırmakta veya kolaylaştırmaktadır.

4.5.8. Dindarlık Boyutu

Din, ailelerin çocuklarını nasıl sosyalleştirip yetiştirdikleri hususunda çok önemli rol oynamaktadır. Böyle olunca dinin, diniliğin teorik olarak suçlulukta etki yapacağı kabul edilmelidir. Kişi bu dünyanın ötesinde ebedi bir yaşama ve bu yaşam içinde, bu dünyadaki fiilleri karşılığında azap veya mükafat göreceğine veya muhatap olacağına inanmasıyla beraber, suç davranışını işlemekten kaçınabilecektir. Böyle davranmasının karşılığı olarak çok büyük ödüller elde edebilecektir (Dönmezer, 1994: 221).

Din, insan ruhunun en karanlık noktalarına girerek, bir hayat anlayışı, hayat neşesi ve dayanma gücü verir. Tarihe ve günümüze bakıldığında, her toplanma yerinde bir mabet görünür. Tarihte bütün sosyal hayat bu mabetler etrafında toplanmıştır. İnsan manen ve ruhen tatmin olabilmesi için ilahi bir varlığa dayanmak ihtiyacını tarihin her döneminde hissetmiştir. Akli ve kafası tabiatla ve tabiat hadiseleriyle bir ölçüde tatmin olsa bile, ruhu bunların gerisindeki hakiki sebep ile irtibat kurmadan edemez. Ziya Gökalp'in dediği gibi, "insan ayağını yere basmadan duramaz, ruhunu da Allaha dayandırmadan duramaz." Çeşitli hadiseler karşısında bunalan, ümitsizliğe kapılan ve zaman zaman ölçüsünü ve dengesini kaybeden insan, ruhuna bir destek, bir sığınak, bir teselli kaynağı arar (Sezen, 1988: 36).

Din, insana, dünyadaki varoluşunun anlamını bilim üstü bir tarzda açıklamaktadır. Böylece insan, bilimin henüz açık bıraktığı evreni, dünyayı ve bunların içinde kendi yerini anlamlandırmakta; hatta bu anlam çerçevesinde kendi düşüncelerini, ideallerini, değerlerini üretebilmektedir. Bir diğer ifadeyle dinin önemi, insanların hayatını anlamlandıran ve bu sayede hayatı yaşanabilir hale getiren “Yüce bir değer” olmasında yatmaktadır. Din, insan hayatına anlam yükleme gibi asli fonksiyonları yanında sanayi öncesi dönemde toplumsal kontrol faktörü, dünya hakkındaki bilginin kaynağı, bireysel ve toplumsal kimliğin temeli, duyguların düzenlenmesi ve ifadesi için ana birleştirici bir unsur olmuştur (Kirman, 2005a: 47).

Din, hayatı kontrol etmeyi, ölümü kabullenmeyi, geleceği anlamlandırmayı sağlar. Din hem zihinsel hem de ruhsal sorunların aşılmasında insana son derece yardımcı olur, telafi ve çözümler sunar. Hastalık, acı ve ölüm gibi dramatik tecrübeler karşısında tahammül gücü sağlayan fonksiyonları sayesinde din, modern toplumlarda bireyler açısından vazgeçilmez öneme sahiptir. Bu bağlamda, beyin kanaması geçiren ve yaklaşık iki hafta yoğun bakımda kaldıktan, bir anlamda ölümden döndükten sonra sağlığına kavuşan bir gazetecinin, “*Duanın gücünü keşfettim; artık ateist değilim*” sözü oldukça anlamlıdır. Bu gazeteci, kendisiyle yapılan bir röportajda, rahatsızlığından önce sürekli olarak huzursuzluk hissettiğini belirtir ve bu durumu manevi yönün eksikliği ile açıklar. Dine karşı kayıtsız olan kesimde spritüel (manevi) eksikliğin olduğu ve bunu doldurmakta oldukça zorlandıklarını ifade eden bu kişiye göre, “tuhaf şeylere inanışlar dine inanma ihtiyacının göstergesi”dir. “Bunun, modern insanın kaçınamayacağı bir şey olduğunu görmeleri lazım. Dini inanış deyince başka şeyler düşünmeye başlıyorlar (Kirman, 2005a: 48).

Her bir din, toplum içinde ortaya çıkar. Dinlerin kutsalları, yazılı metinleri ve ritüelleri eğitim-öğretim faaliyetleri sonucu toplumda yaygınlaşır ve kökleşir. Bu bakımdan da diyebiliriz ki, gerek fert ve gerekse toplum açısından din, her şeyden önce bir eğitim-öğretim meselesidir. Bu nedenle İslam Dininin Peygamberi Hz. Muhammed “her çocuk İslam fıtratı üzerinde doğar, sonradan anası, babası onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yaparlar”¹ buyurmuştur. Bu hadisten anlaşıldığına göre din insanda hem fitridir ve hem de kesbidir (Günay, 2006: 422-25).

Bu konuda Wechselberg ve Puyn *Anne ve Çocuk* isimli çalışmalarında dine yönelmenin insanda doğuştan olmakla birlikte, onunla ilgili her şeyin de sonradan, çevre faktörünün etkisiyle kazanıldığı dillendirilir. Çocuğun dini eğitiminin belli bir zaman kadar ana-babasının düşünce ve dinsel görüşlerine bağlı olduğunu, uzun yıllar ana-babasıyla bir arada bulunan çocuğun, onların dünya görüşlerine ve dinsel tutumlarına muhakkak uyacağı görüşünü savunurlar (Wechselber ve Puyn, 1993: 267).

Sosyolojik araştırmalar dinin hemen hemen her toplumda yer aldığı gerçeğini öğretmektedirler. Toplumlar ise, her çağda kendilerine göre insan ruhunun tatmini *yolunda*, kaynağını dinden alan değer ve geleneklerini gelecek kuşaklara aktarmak için gayret göstermişlerdir. Çocuk şuurlu veya şuursuz olarak, içinde doğduğu toplumun kültürü içerisinde dilde, tavır ve hareketlerinde ve çeşitli adetlerinde, inançlarda ve ibadetlerde varlığını hissettiren dini kültürden etkilenir. Aile yaşayışlarıyla dini hayat arasında o derece sıkı münasebetler mevcuttur ki, dinsizliğin kökünün bile ilk çocukluk devresinde uzandığı ve bunda aile grubunun dini yaşayışın önemli bir rolünün bulunduğu görülmektedir. Dine inanmayan 600 kişi üzerinde yapılan bir çalışmada

¹ Bkz. Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercümesi, çev. A. Naim Efendi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 1972, c.IV, s.529, *Buhari*, cenaiz, 79; *Buhari*, tefsir (Kasas), 2; *Tirmizi*, kader, 5

%42'sinde bunun çok genç yaşlarda ortaya çıktığı, %67'sinin ise, ebeveynlerinden hiçbirinin dini hayata fazla bir ilgi duymadıkları öğrenilmiştir (Günay, 1981: 197).

Ailenin görevleri arasında yer alan dini formasyonun oluşumu, dini duyguların doyurulması ve kendi kültürüyle sosyalleşme her çocuğun ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın karşılanmaması durumunda kimlik bunalımı ortaya çıkabilir. Her insanın doğuştan din duygusuna sahip olduğu ve bu duygunun doyurulması gerektiği bilinmektedir (Kirman, 2005a: 97). Müslüman-Türk ailelerinde çocuğun din eğitimi çoğu zaman anneler veya büyük anneler tarafından verildiği nazara alınırsa, çocukların genellikle aile ocağında kadınların düşünce, inanç ve kültür dünyalarında modellenen bir dini yaşayış çerçevesi içinde dini formasyonlarını kazandıkları anlaşılır. Oysaki onların dini kültür seviyeleri son derece düşüktür ve bu bakımdan çocuklara yanlış dini telkinlerin verilmesi çok muhtemeldir. Bu durumda karşımıza aile ocağındaki yetişkinlerin dini eğitimi meselesi çıkmaktadır.

1980 ve 90'lı yıllara kadar ülkemizde her seviyeden insanın okuyabileceği kaliteli dini yayınlar yetersiz durumda olduğu bilinmektedir. Örneğin, kültür ve öğrenim seviyesi gayet düşük olan ailelerimize hitabeden güzel Türkçe ile yazılmış bir Kur'an ı Kerim meali mevcut değildir. Aynı şekilde temel dini bilgilerin sunulduğu ilmihal kitapları da yoktu. Bunların yerine çoğu zaman gerçek İslam tarihinden alınmış örnekler yerine, halk arasında kulaktan kulağa dolaşan dini hikayeler adı altında kaleme alınan, hayal gücüne dayalı ve bu bakımdan da müspet bir dini anlayışı okuyucuya kazandıramayan kitaplar bulunmaktaydı. Bu bağlamda Türkdogan'ın köylerdeki din adamlarının eğitimlerinin yetersiz olduğunu, onların temelli bir eğitime sahip olmadıklarını, buna rağmen, bütün mesailerini görevlerine ayırmadıklarını söylemesi (Türkdogan, 2006: 389) üzerinde tartışılması gereken önemli bir vakıdır.

Din ve ibadet, eğitim ve öğretimin tüm yöntem ve yolları deneyimlenmeden sadece dış bir takım şekilleri ve törenleri yerine getirme konumunda terk edilirse, uygun tavır ve hareket sağlayabilmek suretiyle suçu önlemek şöyle dursun belki de, suç için mazeret oluşturan bir araç haline gelerek suçu teşvik bile edebilir. Yatağı üzerinde haçı muhafaza eden fahişenin, "el kasibu Habibullah" levhasını dükkanına asarak karaborsacılık eden dükkan sahibinin durumu bunlara örnektir. Ayrıca inanarak kendi dinine mensup bulunmayanları ve dinden çıkanları katlederken, diniliğin etkisinde kalan kişilerin durumu da göz önünde bulundurulmalıdır (Dönmezer, 1994: 224).

Toplumda sosyal düzenin korunması ve ortak değerlerin oluşumunda dine temel bütünleştirici bir rolü atfeden Durkheim'in, özellikle dinin intihar ve suçluluk üzerinde etkili bir unsur olduğu yönündeki tespitleri, din ve suç ilişkisi açısından önem taşımaktadır. Weber'in dinselliğe ilişkin yaklaşımlarına bakıldığında ise, dinin insanların dünyayı anlama biçimine önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Weber'in, kapitalizmin gelişimini, Protestanlık ile açıklama çabası bu çerçevede okunabilir (Çiftçi, 2002: 129-130; Kızmaz, 2005c: 190; Türkdogan, 2006:391).

Araştırma grubunda bulunan ve görüşlerine yer verilen hükümlülerden bazıları, dini bilgilerinin olmadığını, sahip olduğu bazı bilgileri de cezaevinde öğrendiklerini belirterek "daha önce bu bilgileri edinseydim belki de cezaevine düşmezdim" şeklinde konuşmuşlardır.

Y.A. (44 yaş, ortaokul, alt gelir grubu), ilk çalmalarından bahisle şunları söylemiştir: "*Babam uzak şehirlere işe gittiğinden babasız büyüdüm diyebilirim. Babam ve annem namaz kılardı. Annem bizim namaz kılmamızı çok isterdi ama ben yapamadım. Annemin sözünü tutsaydım belki de bu cezaevinde bugün olmazdım. Arkadaşlarımdan hiçbiri namaz kılmaz.*"

B.Y.(34 yaş, ilkokul mezunu, serbest meslek): “ Benim dini bilgilerim hiç olmadı. Olsaydı belki de burada olmazdım.”

Z.A. (31 yaş, ilkokul mezunu, lokanta işçisi): “Ben şimdi cezaevinde Kur’an öğrendim. Namaz kılıyorum. Şimdiki bilgilere çocukluğumda sahip olsaydım cezaevinde olmazdım.”

H.S. (33 yaş ilkokul, lokanta işçisi/garson): “Ben de Z.A’ nın dediklerine katılıyorum. Arkadaşlarım burada namaz kılmasını öğreniyor bende öğreniyorum. Dışarıda suç işliyorlardı, ben de işliyordum.”

Hükümlülerden bazıları aile huzurundan yoksun kaldıklarını; bazıları, anne ve babasız büyüdüklerini, bazıları da kendileriyle ilgilenilmediğini belirterek dine ilgisiz büyüdüklerini ifade etmişlerdir.

F.K. (37 yaş, ilkokul mezunu, şoför): Sekiz ya da dokuz yaşında arkadaşlarımla mahallenin camisinde cüz okudum. Aldığım eğitimin hepsi bu. Kur’ana geçemedim. İlk günler dayımla camiye gidip namaz kılmıştım. Namaz kılarken camide gülüştüyorduk ihtiyarlar bizi camiden kovdular. Bir daha gitmedim.

Y.D. (48 yaş, İlkokul mezunu ve şoför), uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan hüküm giymiştir. Onun söylediği şu cümle çok ilgi çekicidir. “Ben camiye bir tek şey için girdim. O da tuvaletinde esrar içmek rahat oluyordu.”

Her şeye rağmen koğuş hayatında arkadaşlarının dine olan eğilimi nedeniyle dini bilgi edinmek isteyen ve bu konuda idareden talepte bulunan mahkumlar bazen bu isteklerini mektup yazarak müftülük makamına iletmek istemişlerdir.

E.K. (28 yaş ilkokul, serbest meslek) müftülük makamına yazdığı mektupta şunları yazıyor: “Ben burada 9 yıl hüküm almış bir mahkumum. Dini bilgilerim çok az. Bilgilerimi genişletmek için peygamberler, evliyalar hakkında ve Kur’an-ı Kerimin Türkçe açıklamalı mealini istiyorum. Bu kitapları bana gönderirseniz çok sevinirim.”

E.Ö. (29yaş, ilkokul, işsiz) müftülük makamına yazdığı mektupta şunları yazıyor: “Muhterem hocalarım bir suçtan dolayı 15 yıl hüküm aldım. Kahramanmaraş cezaevinde bulunmaktayım. Buradaki zamanımı elimden geldiği kadar boş geçirmemeye çalışmaktayım. Kurum kütüphanesindeki Kur’an-ı Kerimin yazıları çok küçük olduğu için, maddi durumum da zayıf olduğu için müftülüğünüz tarafından Kur’an-ı Kerim göndermenizi istirham ederim.”

Suç araştırmalarında, kimi ülkelerdeki veya bölgelerdeki suçluluğun, dinsel değerlerin aşınması veya gerçek bir dinsel inancın olmayışı gibi din eksenli açıklama çerçeveleri bağlamında ele alınması, suç çözümlenmelerinde din olgusunun önemini ortaya koymaktadır (Kızmaz, 2005c:191).

4.5.9. Cezaevi Ortamı

Bu bölümde birden fazla suç işleyen ve birden fazla hüküm giyen suçlular irdelenmektedir. Bunlara Kriminoloji de Mükerrir suçlular denilmektedir (Dönmezer, 1994: 393).

Mükerrir suçluluk örnekleri gelişmiş batı ülkelerinde yüksek oranlarda görülmektedir. Örneğin Giddens, İngiltere’de hapis cezasını çektikten sonra serbest bırakılan erkeklerin %60’tan fazlasının, dört yıl içerisinde yeniden suç işlediklerini ve bu nedenle tutuklandıklarını belirtmektedir (Giddens, 2005: 234).

Araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin suçluluğu ve cezaevi faktörü, sembolik etkileşim ya da sosyal öğrenme teorileri açısından değerlendirildiğinde, cezaevi ortamını paylaşan mahkumların birbirlerinden etkilenebilecekleri ya da

birbirlerinden suç davranışlarını öğrenebilecekleri varsayılmaktadır. Bu çerçevede birkaç sorunun irdelenmesi, cevabının tartışılması önem taşımaktadır. Bu sorular:

1. Suç eylemlerinden dolayı özellikle ceza yaptırımı ile karşı karşıya gelen veya hapis cezasına çarptırılan bazı suçlular, cezaevinden tahliye edildikten sonra, tekrar neden suç işlemektedirler?

2. Tekrar suç işlemelerine neden olan süreç ve dinamikler arasında cezaevi ortamının bir rolü var mıdır?

3. Cezaevi gerçekten de bazı mahkumların ve araştırmacıların söylediği gibi suçların inceliklerinin öğrenildiği bir okul mudur?

Bu sorulara cevap aranırken pek çok neden üzerinde durulabilir. Ama bu sorular her zaman olduğu gibi şu nedenler öne çıkarılarak cevaplanmaktadır: Cezaların yetersizliği veya cezaların caydırıcı olmaktan uzak olması, cezaevlerinin bireyleri yeniden suç işlemekten alıkoyamaması, cezaevlerindeki ıslah çalışmalarının yetersizliği, suçlunun cezaevinden tahliye edilmesinin ardından toplumla bütünleşmede bazı sorunların yaşanması, suçlunun bireysel, demografik, sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin faktörlerin varlığı vb.

Şüphesiz çözüm arayışında bu nedenler gözden geçirilecektir. Ancak bunlardan başka cevaplar üzerinde de çalışmaların yapılması gerektiği aşikardır. Örneğin, müebbet hapis cezasına mahkum edilen bir mahkum geleceğe dair şu vaatte bulunmuştur:

O.H. (63 yaş, ilkokul mezunu, çiftçi): “*Hocam, büyüklerimiz bir af çıkarırsa ilk yapacağım iş yalancı şahidimi bulup öldürmek olacaktır*”

Müebbet hapis cezasına mahkum olmuş bir hükümlünün durumunu “Cezaların yetersizliği” cevabı ile açıklamak çok alakasız görülmektedir. Bu hükümlü 63 yaşında ve sadece af gündeme geldiğinde cezaevinden çıkabilir. Ama buna rağmen af çıkması halinde cinayet planlıyor olması çok ilgi çekicidir.

Cezaevlerinin önde gelen bazı temel amaçları vardır. Bunlar genel olarak, suçluların, topluma yeniden uyum sağlayacak şekilde sosyalleşmelerini sağlamak, suçu önleme ve suçluyu ıslah etmektir. Ancak mahkumların ıslahı çalışmaları, onları sadece dört duvar arasına kapatmak olmamalıdır. Onlara, yol gösterici, pişmanlık duygularını geliştirici, sorumluluk duygusunu kazandıracak, kendisini ve kendisini kuşatan evreni ve hayatı anlamlandıracak moral değerlerle düşündürebilme imkan ve ortamının hazırlanması gerekmektedir (İğde, 2007: 170).

Bu konuda Uluslararası Af örgütünde çalışmış olan ve Uluslararası Ceza Sistemi Reformu Örgütü (PRI) gibi bir kuruluşun da kurucuları arasında yer alan Othmani; “hapishane, resmi olarak, toplumsal düzene kastedenlerin ıslah edilmesinin beklendiği bir yere, ıslah olmanın koşullarının da yaratılması gerekir. Oysa dört duvar arasına kapatılma temel bir çelişkinin taşıyıcısıdır” demekle konuya ilişkin tepkisini dile getirmiş olmaktadır (Kızmaz, 2006a: 289).

Lombroso, *Suç İşlemenin Biyolojik ve Sosyal Sebepleri* isimli eserinde suç işlemenin sebeplerinden en önemlisinin cezaevleri olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, cezaevleri suçluların toplanma ve birbirlerinden öğrenme imkanının olduğu yerlerdir. Palermo’da bir mahkum “Cezaevi bir saadettir. Çünkü ancak onun sayesinde hırsızlığın araçlarını ve gizli noktalarını öğrenebiliyoruz” demiştir. Bu, bize suçların tekerrürünü de izah eder. Gerçekten 60 defa hapse girmiş olanlar az değildir (Lombroso, 1963: 52).

Suç davranışı ile cezaevi faktörü ilişkisi bağlamında Sutherland, suçluluğun büyük ölçüde, sosyal etkileşim kalıplarıyla ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Cezaevlerinin suç içerikli sosyal etkileşim kalıplarının en çok gerçekleştiği mekanlar olması nedeniyle, suçluluğun sonlanmasına etki etmekten çok, suçlu kalıplarını pekiştiren bir işlev gördüğünü söylemektedir (Kızmaz, 2006a: 282).

Bu nedenle, cezaevinden tahliye olan mahkumların, yeniden suç işlemlerinde cezaevinin bu özelliğinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, bilindiği gibi Sutherland, suçluluğun oluşumu için bireylerin birlikteliği veya temaslarını yeterli görmemekte burada, ilişkinin düzeyinin, sıklığının, süresi ve yoğunluğunun da önemli olduğunu altını çizmektedir. Araştırmanın yapıldığı cezaevinin koşulları gözden geçirildiğinde mahkumların adım atacak yer bulamadıkları, neredeyse her an el ele, diz dize, göz göze bir arada bulunmak zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu durumda cezaevinde anlatılan “suç ve suçlu hikayeleri” mahkumlar tarafından destansı bir kıymet taşımaktadır. Bu sebeple çok sayıda mahkum, cezaevlerinin kendileri için ıslah edici veya caydırıcı bir kurum olmaktan çok, suç konusunda daha çok profesyonelleşmelerini sağlayan bir işlevi gördüğünü belirtmişlerdir. Mahkumların bu çok kalabalık koşullarda kalması, adım atabilecekleri yer bulamamaları ve yatış vakti ranzaları nöbetleşe kullanmaları yeni sorunları beraberinde getirmektedir. İçerisinde buldukları sorunlar nedeniyle cezaevinden daha tahliye olmadan, birbirleriyle kavga eden, birbirine jilet atan mahkumların varlığına tanık olunmaktadır. Topluma yeniden uyum sağlayacak şekilde sosyalleşmelerinin sağlanacağı amaçlanan cezaevinde, mahkumlar daha çok toplumdan kopmaya ve suç becerilerini geliştirme eğiliminde olmaktadır.

Suç davranışı ile cezaevi faktörü ilişkisi bağlamında Clemmer mahkumlaşma kavramını kullanmıştır. Mahkumlaşma kavramı; cezaevine yeni giren bireyin cezaevinde var olan normları, ilişki biçimlerini, kullanılan dili, oluşturulan statüsel yapıları ve davranış biçimleri v.b yaşam tarzlarının öğrenilmesi sürecini tanımlamaktadır. Clemmer (1958), *The Prison Community* adlı araştırmasında, mahkumun cezaevi yaşam biçimini güçlü bir şekilde içselleştirmesi, onun cezaevi sonrası toplumsal yaşama adapte olma olasılığını azaltmaktadır. Dolayısıyla suçlunun mahkumlaşma düzeyi bu nedenle, tahliye sonrası yeniden suçlulukta etkili bir gösterge olarak öne çıkmaktadır (Kızmaz, 2006a: 273).

Mahkum, hapisteki diğer mahkumların mevcudiyetiyle ve pekiştirmesiyle kendisinin “dışarıdakilerden” farklı, esasen *bir suçlu* olduğunu kabul etmektedir. Hapisteki mahkumları kendisine referans gurubu olarak aldığından dolayı kendini bir suçlu olarak tanımlamakta ve tutumları, davranışları, düşünceleri ve tüm hareketleri buna uygun olmaktadır. Böyle bir çerçevede birçok mahkumun tahliyelerinden kısa süre sonra tekrar suç işleyerek hapse dönmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü dışarıdaki yaşantılarında edindikleri yeni kimlik fikrinin gerektirdiği bir tarzda yani, kendi kendilerinden bekledikleri ve onlar için önemli olan diğer insanların onlardan bekledikleri şekilde hareket edeceklerdir (Birkök, 1998: 41). Bu nedenle bazı kriminologlar mahkumlaşmanın gelecekteki anti-sosyal eğilimleri güçlendirdiği yönünde bir kaygıyı paylaşmaktadırlar

Suç davranışı ile cezaevi faktörü ilişkisi bağlamında cezaevlerinin caydırıcı kurumlar olmaktan çok bireylerin suç yapılarını arttırdığını öngören diğer bir yaklaşım da, yaftalama perspektifidir. Yaftalama kuramı perspektifinden bakıldığında bireyin hapis cezası ile cezalandırılarak cezaevine gönderilmesi, bireyin suçlu olarak etiketlendiği anlamına geldiği ve bunun da bireyin suçluluk eğilimini arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır (Kızmaz, 2006a: 285).

Bu itibarla, yaftalama teorisine göre cezaevleri, bireylerin etiketlenmelerini sağlayan bir kurum işlevini de görmektedir. Bu sebeple, cezaevinden salıverilen suçlunun yeniden suç işlemesinin temelinde suçlu olarak damgalanmış olması veya damgalanmış olması faktörü yatmaktadır. Sonuç olarak gerek sembolik etkileşimcilik, sosyal öğrenme ve yaftalama teorileri bağlamında, cezaevlerinin caydırıcı kurum

olmaktan çok bireylerin suçluluk eğilimlerini pekiştiren bir rolü yerine getirdiğini varsayılmaktadır.

Yaftalama kuramının yaslandığı temel öncülün doğruluğunu test etmek açısından veya en azından suçluların konuya ilişkin bakış açılarını anlama açısından görüşme esnasında suçlulara işlediğiniz ilk suç veya suçlardan sonra toplum veya yakın çevreniz tarafından suçlu olarak damgalandığınızı hissettiniz mi? Eğer damgalandığınızı düşündüyseniz, bu sizde nasıl bir etki yaptı? Şeklinde soru yöneltilmiştir. Genelde suçluların çoğu, açık veya örtük bir biçimde damgalandıklarını ve bunun da onları suça yönelttiğini belirtmişlerdir. Örneğin bu çerçevede, bazı suçlular konuya ilişkin olarak şunları ifade etmişlerdir:

Y.D.(27 yaş, ilkokul, serbest meslek): *“Toplum tarafından dışlandık. Akrabalarımız da bizi dışladı. Benim kavgam onlar içindi. Ancak gördük ki, kardeş, kardeşi bile tanımıyor.”*

A.G.(35 yaş, ilkokul, serbest meslek): *“Dışlandık. Çünkü, meşru bir yaşam tarzımız yok.”*

B.Y (34 yaş, ilkokul, makine tamircisi): *“Dışlandım. İsmim hürsıza çıktı.”*

H.S.(26 yaş, ilkokul, badanacı): *“Ailem, çevrem, toplum bakışlarıyla beni hapsettiler. Annem hariç. Ben kendimi suçlu hissediyorum.”*

Lombroso, *Suç İşleyen insan* isimli eserinde suç faillerinin cezaevi ortamı hakkında nasıl bir görüşe sahip olduklarını aşağıdaki dörtlülle resmetmektedir.

Sen ancak burada kardeşlerini ve dostlarını bulabilirsin;

Para, şefkat, rahat ve huzur da buradadır,

Halbuki dışarıda, dört tarafın düşman sarılı;

İş bulamadın mıydı, ölüme mahkum sayılırsın (Garofalo, 1957: 207)²

4.6. Cezaevlerinde Mahkumlararası İletişim ve Etkileşim

Mahkumlar işledikleri suçun ya da suçların karşılığı olan cezaları çekmek için cezaevinde bulunmaktadır. Cezaevi bir etkileşim ortamıdır. Etkileşim mahkumların bilinçli ya da bilinçsiz birbirlerinin zihinsel yapısını, araçlar ve işaretlerle etkilediği bir süreçtir. Mahkumlar arası ilişkilerin karşılıklı olarak aktifliği bu sürecin dinamikliliğini getirir. Etkileşim sürecinin karşılıklı olarak inanç, değer, tutum ve bazı eylemlere doğrudan etkisi vardır. Bu süreç yazılı ve sözlü olarak ya da vücut hareketleri, yüz anlatımı, duruş biçimi vb. tavır ve eylemlerle sürdürülmektedir.

Mahkumlar, cezaevinde niçin kaldığını ve ne kadar kalacağını bilmektedir. Aynı mekanı aynı nedenlerle paylaşan ve paylaşmaya da devam eden mahkumların birlikteliği sıcak ve samimi bir ortamı doğurur. Koşulların genelinde huzurun tesisi ön koşuldur. Aynı koşulu paylaşan mahkumlar birbirleriyle iyi ilişkiler içerisinde bulunmaktadır. Huzuru bozan ve devam ettirenler koşunun hakim gücü tarafından yer değişikliğine mecbur kılınmaktadır.

Cezaevinde kalan insanlar, belli bir amaç etrafında toplanarak gruplar oluştururlar. Aynı suçu birlikte işleyerek hüküm giyenler aynı koşu kalmak istemektedirler. Ziyaretçisi gelmeyen mahkumlar ihtiyaçlarını karşılama imkanı olmadığından, kendilerine yardımcı olabilecek başka bir mahkumun bulunduğu koşu isterler ve oraya yerleştirilir. Dini inançlara saygılı, ibadet yapabilme imkanının olduğu

²Orijinal yazılımı
Qua sol trovi ifratellieque gli amici,
Danari, ben mangiare è allégra pace;
Fuori sei sempre in mezzo ai tuoi nemici;
Sen on puoi lóvorar mouri di fame!

koğuş isteyenlere, aynı istek nedeniyle bir araya gelmiş mahkumların yanına yerleştirilir. Koğuşlar, mahkumların talepleri doğrultusunda şekillenmektedir

Mahkumlar cezaevine girdikten sonra, yerleştirildiği koğuşta başka mahkumlarla ilişki kurmaya başlar. Yalnız başına kalmayı can sıkıcı bulur. Koğuş içerisinde yapılan tüm etkinlikler, eğlenceler, oyunlar guruplar yoluyla gerçekleşir. Mahkumlar zamanlarını arkadaşlarıyla birlikte geçirirler. Her bir mahkum içinde yer aldığı koğuşun bir bireyi olmuştur. Koğuştaki bireyler bir sosyal grubu oluştururlar. Bu gurup mahkumların davranış ve tavırları üzerinde etkisini kısa sürede gösterir. Koğuştaki mahkumların birbirleriyle ilişkileriyle oluşan bu grup birlikte duymaya, birlikte hareket etmeye bazen menfaat çatışmalarından dolayı karşılıklı kavga etmeye yönelirler.

Aynı koğuştaki mahkumlar birbirlerini her zaman görmekte, her zaman birbirlerini dinlemektedirler. Hatta yan yana iki koğuş arasında dahi duvarların en zayıf noktasından konuşmalar gerçekleşmektedir. Ayrıca zamanla blokların yeri ve pozisyonları mahkumlar tarafından öğrenildiğinden, koğuştan koğuşa mektuplar aktarılabilmektedir. Koğuşlar arası yüz yüze görüşmeler ise idarenin bilgilendirme veya eğlendirme maksadıyla düzenlediği konferans, kurs veya eğlence günlerinde gerçekleşmektedir.

Temmuz 2007 tarihine kadar koğuşlarda geç saatlere kadar oturan hükümlüler, gündüz öğle saatine kadar yatmaktaydılar. Gece boyunca hem suç davranışı hem de güncel meseleleri konuşurlardı. Ancak bu tarihten sonra cezaevi kapasitesi yavaş yavaş dolmaya, ranza ve masa dışında boş kalan yerlere yer yatağı serilmeye, yataklar nöbetleşe kullanılmaya başlandığından itibaren uyku süresinde azalma, gece konuşma süresinde çoğalmanın olduğundan bahsedilmiştir. Bu durumda mahkumlar birbirlerine işlediği suçları bütün detayına varıncaya kadar defalarca anlatmaktadırlar. Biri bitirdiğinde diğeri devam etmektedir. Dinleyenler yeni yeni suç davranışını öğrenmekte ve o suç davranışının inceliklerini zapt etmeye çalışmaktadır.

İşlediği suçu abartarak anlatan, cezaevinin kendisi için bir barınma yeri olduğunu söyleyen mahkumlar da vardır. Bunlar, “keçeyi suya atmış” deyimi gereği, “kaybedecek bir şeyi yok” izlenimiyle etrafa korku salmaya, etrafındaki kişilerden yararlanmaya çalışan kişiler olarak göze çarpmaktadır.

Dini inanç ve ibadetlerini yaşamaya çalışan mahkumlar, koğuşlarında kendilerince hocalık da yapmaktadırlar. Araştırma kapsamındaki hükümlülerden sekiz işi buldukları koğuşlarda dini kitaplar okumakta ve okutturmaktadır. Dua etmekte ve dua yapılmasına çalışmaktadır. Namaz kılmakta ve kılınması için çaba sarf etmektedir.

Her koğuşun diğerlerinden farklı bir sosyal atmosferi vardır. Aynı cezaevinde değişik koğuşlar gözlendiğinde herhangi bir koğuş cesaretli, heyecanlı, diğeri çekingen, bir diğeri gerilimli, karmaşa ve kavganın eşiğinde olduğu görülmektedir. Genellikle mahkumlar, koğuşların genel görünümüne uygun davranmaktadır. Ancak genel görünüm ne olursa olsun dinin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını içselleştiren namaz kılan, dua eden, Kur'an okuyan bir mahkum, bu davranışlarını, aynı koğuşu paylaştığı yakınlık duyduğu arkadaşlarına uygulamak istemişlerdir.

Her koğuş, cezaevinin ve geniş anlamda toplumsal sistemin bir parçasıdır. Cezaevi toplumun bir parçası olduğu gibi, kendisi de bir toplumdur. Bu nedenle toplumun cezaevine, cezaevi ve toplumun niteliklerinin de doğrudan koğuşa etkilerinin olması, koğuş havasında görülmesi normal bir sonuç olarak değerlendirilmelidir.

4.7. Mahkumlar ve Din (Cezaevi Dindarlığı)

4.7.1. İnançla İlgili Gözlemler

İnanç, dini anlamda, bütün dinlerde veya inanç sistemlerinde kabul edilmesi, bağlanılması gereken ilkeler ve kurallar bütünüdür. İnanç, aynı zamanda bir bireyin geleneksel değerlere, maneviyata ve kanunların meşruluğuna inanma ve benimseme derecesinin bir göstergesi kabul edilir (Kirman, 2004: 112).

İnanma, öncelikle bireysel bir oluşumdur. Dolayısıyla inanma fiilinin subjektifliği, bireysel bir durumu ifade etmesinden ötürü baştan itibaren var olmaktadır (Özcan, 2002: 32).

Psikologlar, insanın dine ilişkin ilgi, düşünce ve inanma/inanmama gibi her türlü ilişkilerini belirli bir sistem içerisinde ele almışlardır. Dini gelişim konusunda kuram geliştiren ya da geliştirdikleri kişisel gelişim kuramlarıyla dolaylı yoldan bu alanda katkısı bulunan psikologlar arasında Allport, Piaget, Erikson, Kohlberg, Fowler ilk akla gelen bilim adamlarıdır. Bunlardan Fowler'ın teorisinde, konumuz açısından merkezi bir yer işgal eden düşüncesi, insanların karakterlerinin, yaşadığı her türlü toplumsal ilişkiyle şekillendiği noktasında düğümlenmektedir. O, inancın oluşumu ve inançta yaşanan değişimde de, bu yönün etkili olduğu kanaatindedir (Eren, 2007: 143).

İnsan, yaşamı boyunca fiziksel ve sosyo-psikolojik bir takım değişimler yaşamaktadır. Burada, insanların inancının oluşumunda ve bu inancının gelişiminde en önemli dönemin çocukluk dönemi olduğu söylenmektedir. Çocukluk döneminde yapılan telkinler, onun daha sonra dahil olacağı dini belirlemiş olmaktadır. Bu durum daha önceki bölümlerde geçen Hz Peygamberin “her çocuk İslam fitratı üzerinde doğar, sonradan anası, babası onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar” sözü ile de örtüşmektedir. Birçok çalışma göstermiştir ki, kişisel inanç tercihleri ve buna bağlı bağlılıkları açıklamada, bireysel etkenlerden çok kişinin sosyalleştiği ortam büyük oranda belirleyici olmaktadır. Genel olarak bakıldığında Müslüman bir ailede doğan çocuk Müslüman, Hıristiyan bir ailede doğan da Hıristiyan olmaktadır.

Hal böyle olunca insan, fitri olarak bir inanca sahip olarak doğmaktadır. İnsanın kutsal bir varlığa inanması, bağlanması onun için bir ihtiyaçtır. Bu inanma ihtiyacı onun yapısında vardır. Bu ihtiyaç nedeniyledir ki, insanlar hangi devirde olursa olsun mutlaka kutsal olarak bir ya da birden çok varlığa inanmışlardır. Hatta zamanın akışı içerisinde birbirine ters düşen çok çeşitli felsefi, ideolojik ya da dine karşı aşırı tenkitlerle oluşan düşünceler, duygusal dalgalanmalar ve türlü çarpık durumlarla karşılaşmalar ve insanların bunlardan olumsuz etkilenmeleri sonucunda ateizme yönelenler olmasına rağmen, bu kimseler, din dışında kalan alanlarda doyum bulamayacağına bilincine vardıklarında yeniden dine dönüş yapabilmektedirler (Yavuz, 2006: 78).

İnsanlar dini inançlarına bağlı olduklarını ortaya koyduğunda içinde yaşadığı grubun ya da daha büyük ölçekte toplumun genelinin ortak fikri haline gelmiş normları ve değerleri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Dinlerin birey ve toplum üzerindeki etkin tesirinin, sadece dinsel alanla sınırlı olmadığı bilinmektedir. Wach'ın da belirttiği gibi, insanların kurduğu ya da bir şekilde kurumsal yapısından etkilendiği evlilik, aile, akrabalık ilişkileri ve devlet gibi kurumların yapısı, çoğunlukla toplumda yaygın olan dini tecrübenin meydana getirdiği zihniyetle yakından ilişkilidir. Toplumun idealleri de bu karmaşık ilişkiler ağına göre şekillenmektedir (Eren, 2007: 133). İslam dini söz konusu olduğunda ise toplum ve kurumları üzerinde dinin daha büyük tesiri bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ron Sellers'ın “Din Hakkında Dokuz Küresel Eğilim” isimli makalesinde ki; “Kanada’da gerçekleştirilen bir inceleme, kiliseye devam edenlerin, kilisesizlere göre,

toplumun yararı için daha fazla zaman ve para harcamaya eğilimli olduklarını göstermiştir”. “Maryland’taki National Institute for Health Care Research (Ulusal Halk Sağlığı Araştırma Kurumu) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, hapiste buldukları sırada Kutsal Kitap incelemeleri kurslarına devam eden tutuklularda, yeniden suç işleme eğiliminin gerçekte daha düşük olduğunu tespit etti”. “Columbia Üniversitesindeki araştırmacılar, anneleri tarafından kendilerine dini bir kimlik ve miras (kalıtım) verilen çocukların, dini bir kimlik verilmeyen çocuklara göre, çok daha düşük bir depresyon riskine sahip olduklarını buldular” (Solmaz ve Çapçioğlu, 2006: 220). Bu örneklerle dinin, birey ve toplum üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur.

Cezaevinde dini inanç ve bağlılık kayda değer bir görünürlüğe sahiptir. Araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin yaşam seyri ile ilgili olarak anlatımları irdelendiğinde, kendilerini suç işlemeye iten nedenlerin pek çok olmasına rağmen bu nedenlerin çok da ağır olmadığını, cezaevine gelmelerinde de “bir hayır olduğunu” öğreten dini bilgilerden habersiz olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca hükümlülerin geneli çoğunluğu içerisinde bulunduğu durumu kader olarak görmektedir. “*Burada yiyecek ekmediğimiz ve içecek suyumuz varmış, her işte bir hayır var, biz istesek de istemesek de bu olay başımıza gelecektmiş*” gibi sözlerle içerisinde bulunulan durumu haklılandırma, sorumluluğu kadere terk etme yolunu seçtikleri görülmektedir. Bu cümleden hareketle durumunun ciddiyetini anlayan ve içerisinde bulunduğu durumdan pişmanlık duyan ve Allah’a dua eden hükümlüler bulunmaktadır. Hükümlülerden geri kalan kısmı ise dini pratiklerle ilgili bir bilgisinin olmaması nedeniyle dua ettiğini söylememekte ama koşuğa bizim yaptığımız dualara el açarak ve âmin diyerek katılmaktadır.

Cezaevinde ders anında anlatılanlardan etkilenen, derste elde ettiği bilgilerle yaşam süreci hakkında konuşmak isteyen bazı mahkumlar, dini inançlarının var olduğunu ama bağlılık duydukları inançla ilgili bir bilgiye sahip olamadıklarını, karşılaştıkları her sorunu yerli-yersiz büyüttüklerini, dinin yol gösteren, sabır telkin eden, kanaati vurgulayan güzel ahlaki öğütlerinin eksikliğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle cezaevlerinde mahkumların eğitimine ve ıslahına yönelik olarak, yapılan “Din ve Ahlâk Bilgisi” dersine katılım yüksek olmaktadır. Böyle bir eğitim faaliyeti, mahkumların iç huzura kavuşmaları, işledikleri suçtan pişmanlık duymaları, topluma faydalı ve uyumlu kişiler olarak dönmeleri açısından son derece önem arz etmektedir.

Din ve Ahlak Bilgisi derslerinde birlikte olduğumuz mahkumlar, ders esnasında, “kul hakkı”, “öldükten sonra hesaba çekilme”, “işledikleri suçun dinen de suç sayılıp-sayılmayacağı, günah olup-olmayacağı”, “cezaevinde çekilen cezadan başka Ahiret’te de aynı suçtan ceza alıp-almayacakları” gibi çok sayıda inanç çerçevesi sorular sormaktadırlar. İşledikleri suçun manevi sorumluluğundan rahatsızlık duyan mahkumlar, iç huzura kavuşabilmek için kendilerince çözümle ortaya atıyorlar. Büyük bir kısmı cezaevi idaresinden din bilgilerinin temin edecek kitap talebinde bulunmuşlardır. Bu kitapların başlıcaları; Kur’an-ı Kerim alfabesi, Kur’an-ı Kerim ve meali, ilmihal kitapları, namaz hocası ve dua kitaplarıdır.

Araştırma kapsamındaki hükümlülerin duygu, düşünce ve davranışları aksiyon ya da mikro teoriler bağlamında anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu tavır ve davranışlardan hangilerinin dinsel olduğunu doğru bir şekilde açıklamak gereklidir. Şüphesiz dinin temelini teşkil eden inanç, ibadet ahlak ve benzeri şeylerle ilgili düşünce, duygu ve davranış ifadeleri birer dindarlık göstergesidir. Hükümlülerin din ve ahlak bilgisi derslerine ilgi ile katılmaları, bu esnasında, dinin önemini vurgulamaya yönelik duygu ve düşüncelerini bizimle paylaşmaları, Kur’an-ı Kerim’in mealinin yapılması sırasında “*bunları daha önce öğrenseydik belki de burada olmayacaktık*” şeklindeki üzüntü ve pişmanlık anlatan açıklamaları, mahkumların dine olan ilgilerini

ortaya koymaktadır. Bununla birlikte cezaevi öncesinde din ile olan ilişkilerinin zayıflığı da kendini ortaya çıkarmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen hükümlülerin Allah'a inanma durumu irdelenmiştir. Hükümlülerin tamamı Müslüman olduklarını, Allah'a inandıklarını, inançlarının tam olduğunu, bu hususlarda herhangi bir şüphe ve problemlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Din ve Ahlak bilgisi derslerinin konuları işlenirken, hükümlülerin dini bilgilerini test etmek amacıyla onlara, İslam dininin iman esasları, İslam'ın beş şartı ve abdestin farzlarının neler olduğu, bir günde kılınması gereken beş vakit namazın dağılımının neler olduğu konuları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Daha önceden de söylendiği gibi sorulan her soru ve alınan her cevap değişik zamanlarda gerçekleşmiş, bu faaliyet uzun bir zaman aralığına yayılmıştır. Alınan cevaplar dikkatle dinlenilmiş ve değerlendirilmesi yapılmak üzere hıfzedilmiştir.

Örnekleme grubunda yer alan hükümlülerin tamamı Allah inancının tam olduğunu ve inanılması gereken neler varsa hepsine iman ettiklerini söylemelerine rağmen, mensup oldukları İslam dini ile ilgili sorulara yeterince cevap verememişlerdir. Kelime-i şahadet denilen İslam'ın birinci şartını, iman esaslarından sayanlar olduğu gibi; İman esaslarının ilki olan Allah'a iman esasını İslam'ın şartlarından sayanlar olmuştur. Hatta bu konu açıldığında hükümlülerden biri "namaz" ın imanın şartlarından mı, yoksa İslam'ın şartlarından mı olduğu konusunda şüpheye düştüklerini bu durumu açıklığa kavuşturmamızı istemiştir.

Bazı hükümlüler tahliye olduklarında yapacakları işle ilgili kararlara almaya başlamışlardır. Cezaevine girmeden önce tekel ürünlerinin satıldığı bir büfeye sahip olan İ.T.(İlkokul, esnaf, 35 yaş) cezaevinden çıktığı takdirde işlettiği büfeyi devredeceğine dair arkadaşlarının arasında bize şunları söylemiştir:

"... hocam benim, tekel ürünlerini sattığım bir büfem var. Ben artık dışarı çıktığımda bu işi yapmayacağım. Dışarı çıkar çıkmaz büfeyi devredeceğim. Kazancımı başka insanlara zarar vererek kirletmeyeceğim"

Din ve Ahlak Bilgisi dersleri icra edilirken ders yapılmak üzere girilen her koşu "müsaitseniz ders yapalım", "derse katılmak isteyenler buyursunlar, istirahat halinde olanlar varsa rahatsızlık vermeyelim" benzeri sözler söylenmesine rağmen üst katta yataklarında istirahat halinde bulunanlar da dahil olmak üzere Din ve Ahlak Bilgisi dersine katılım yüksek olmuştur. Hatta, derse katılan mahkumlar, kendilerini çok ihmal ettiğimizi en az haftada bir kez gelmemizi, Din ve Ahlak Bilgisi derslerinin haftalık ders saatinin yükseltilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu derslerde mahkumlar önemli miktarda dini kaynak talebinde bulunmuşlardır. Görülmektedir ki cezaevinde bulunan mahkumlar, işledikleri suç ne olursa olsun "Allah'a iman, öldükten sonra dirilme, hesaba çekilme, sevap ve günah, cennet ve cehennem" gibi dinin açıklayabileceği kavramları merak etmekte, açıklayıcı bilgiler istemekte ve sık sık bu konular hakkında sorular yöneltilmektedirler.

4.7.2. İbadetle İlgili Gözlemler

Bu çalışmanın en önemli özelliği, araştırma grubundaki mahkumlarla yapılan görüşmelerin, kendi buldukları doğal ortamlarında gerçekleşmesidir. Cezaevinin var olan 52 koşusu tarafımızdan defalarca görülmüştür. Koşuların ihtiyaçları tespit edilirken, hükümlülerin istekleri arasında seccade, tespih, namaz hocası, ilmihal kitabı bilgisayar ortamında yazılmış Kur'an-ı Kerim vb. ibadet araçları yer almıştır. Hükümlülerle 2006 yılının ilk aylarında başlayan beraberliğimiz, arada kısa süreli kesintilerin olması bir yana bırakıldığında, 2009 yılında halen devam etmektedir. 2006

yılının ilk aylarında cezaevindeki tutuklu ve hükümlü sayısının toplamı, 2009 yılında sadece hükümlü sayısına eşitlenmiş durumdadır. Bu tarih aralığında yapılan Din ve Ahlak Bilgisi dersleri esnasında tutuklu ve hükümlülerden erkeklerin tamamıyla görüşülmüştür. Ancak örneklem içerisinde yer alan 60 hükümlü özellikle gözlemlenmiştir. Onların ilgisi, bilgisi, isteği, sevinci, kederi, derse katılım sıklığı, yönelttiği soruları önemle takip edilmiştir.

Belli bir dinin insanlar tarafından ve insan topluluklarında kendi şartlarında yaşanması anlamında dindarlık beşeri ve fakat aynı zamanda evrensel bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır (Günay, 2006b: 51). Dindarlık bir kişinin günlük hayatında dinin önemini ifade eden, kişinin dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren bir kavramdır. Her dini yaşantı, belirli bir kültürel ve sosyo-ekonomik çerçevede yer aldığı için, birbirine göre farklılık gösterir. Bu bağlamda, çok çeşitli davranışlar birer dindarlık göstergesi sayılabilir. Çok yönlü ve kapsamlı bir kavram olduğu için bir kişinin dindarlığı hakkında fikir ileri sürmek son derece zordur. Bu yüzden konuya “nasıl dindar”, “ne yönde dindar” şeklinde bir yaklaşım göstermek daha aydınlatıcı olacaktır (Kirman, 2004: 63).

Diğer taraftan dini hayatın uzandığı alanlar ve geliştiği aşamalar kişiler açısından farklı seviyelerde olabilir. Hükümlüler farklı özellikleri nedeniyle farklı derecede ve yoğunlukta dine ilgi duymaktadırlar. Kişiden kişiye değişen farklı dindarlık derecelendirmeleri olabilmektedir. Zaten, kişilerin şahsiyet ve karakter yapılarındaki farklılıklara göre dindarlıklarında da farklılıkların olması muhtemeldir (Uysal, 1996: 76). Zira cezaevinde aynı dine inandıklarını söyledikleri halde, dindarlık görünümleri aynı olan çok az mahkum bulunmaktadır. Bunun nedeni her hükümlünün zeka, yetenek, mizaç gibi genetik özelliklerinin farklı oluşuyla beraber, alınan din eğitimi doğrultusunda geliştirilen dini tutum ve davranışlar, din anlayışı ve algılamasının değişiklik göstermesine bağlanabilir.

Abdestin alınması konusunda çok sorun yaşamayan hükümlülerin, çoğunlukla abdestin farzlarının neler olduğu konusunda bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Bu soruyu sadece 8 kişi tam ve doğru olarak cevaplandırmıştır. Ayrıca koğuşlarda özellikle boy abdestinin alınışının dikkatle dinlenilmesi, anlatılan mevzunun üç defadan fazla tekrar ettirilmesi belirtilmesi gereken ayrıntılardandır.

Günde beş vakit namazın dağılımını söyleyenlerin tespiti noktasında genel olarak hükümlüler “sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarıdır.” demişlerdir. Ancak hangi vakitte kaç rekat namaz kılınacağı, sünnet ve farz namazların sıralanışı konusunda açıklayıcı tam ve doğru bir cevap veren sayısı 10 kişiyi geçmemiştir.

Araştırma kapsamındaki hükümlülerin çoğunluğu Ramazan orucunu tutmuştur. Bunlar arasında akşamları teravih namazını kılmak istediklerini dillendirenler de olmuştur. Bazı hükümlüler Ramazan orucunun öncesinde gelen iki ayda da tamamen oruç tutarak üç aylar şeklinde ifade edilen doksan günü oruçlu geçirmiştir.

Hükümlülere dini bilgilerinin en çok nereden veya kimlerden öğrendiği sorusu yöneltmiştir. Bu soruya %83 oranında “cezaevi ” şeklinde cevap verilmiştir. Buradaki insanların geçmişlerinde dini bilgilerinin kaynağı olma bakımından camilerin bir fonksiyon görmedikleri anlaşılmıştır. Özellikle küçüklüğünde camiye devam ettiğini söyleyen bazı mahkumların, camide verilen eğitimden ve imamın üslubundan memnun olmadıklarını söylemeleri bizim açımızdan dikkat çekici bulunmuştur.

Örneğin, Ç.Ö.(26 yaş, ilkokul, serbest meslek) ve F.K. (37 yaş, ilkokul mezunu, şoför) şunları söylemişlerdir: Ç.Ö. “Ben evdeki tartışma ve şiddetle büyüdüm. Babam alkol alırdı annem namaz kılardı. Ben babama karşı çıkardım. Babam beni döverdi.

Mahalle camisinde bir hafta kursa gittim. Ama orası da sıkıcı geldi. Zaten vaktim de yoktu.”

F.K. *“Sekiz ya da dokuz yaşında arkadaşlarımla mahallenin camisinde cüz okudum. Aldığım eğitimin hepsi bu. Kur’ana geçemedim. İlk günler dayımla camiye gidip namaz kılmıştım. Namaz kılarken camide gülişüyorduk ihtiyarlar bizi camiden kovdular. Bir daha gitmedim.”*

Dini bilgiye kaynaklık etme bakımından cevaplar arasında okuldan bahsedilmemiş olması hükümlülerin eğitim seviyeleriyle açıklanabilir. Çünkü hükümlülerin eğitim seviyelerinin oranlarına bakıldığında %75 ilkokul, %15 ortaokul ve %10 lise olduğu görülmektedir.

“Dini konular hakkında şu andaki bilgileriniz yeterli mi? Size nasıl yardımcı olmamızı istersiniz.” Şeklindeki bir yönlendirici soruya çoğunlukla karşı soru sorularak cevap verilmiştir.

Y.D.(27 yaş, ilkokul, serbest meslek): *“Hocam, abdestin farzlarını bilmeyen adam, bilgim yeterli der mi?”*

B.Y. (34 yaş, ilkokul, makine tamircisi): *“Hocam namazda okunacak duaları bilmiyorum. Nasıl namaz kılabilirim?”*

F.K. (37 yaş, ilkokul mezunu, şoför): *“Benim için dışarıda her haltı karıştırmış şimdi Allah’ı mı kandırıyorsun diyorlar. Ben de bu durumda namaz kılmayı bıraktım. Ne dersiniz.”*

B.Y.(34 yaş, ilkokul mezunu, serbest meslek): *“Hocam Kur’an okumayı bilmiyorum. Kur’an öğrenmek istiyorum.”*

H.S. (33 yaş ilkokul, lokanta işçisi/garson): *“Hocam Yargıtay’daki dosya görüşülene kadar namaz kılan adam, Yargıtay’dan dosyası bozulmayınca namazı da, dua etmeyi de bıraktı bu böyle olur mu?”*

A.G.(35 yaş, ilkokul, serbest meslek): *“Hocam, Ben hiç Kur’an okumasını bilmiyordum, koğuşumdaki Mustafa arkadaşımдан öğrendim. Ben halen 20 yıl daha buradayım. Bana tecvid öğretin. Hafız olmak istiyorum.”*

Z.A. (31 yaş, ilkokul mezunu, lokanta işçisi): *“Hocam sabahları yıkanmamız gerekiyor sıcak su verilmiyor. Biz namazı nasıl kılacağız.”*

Ortaya çıkan bu sorular ve benzerleri sorulduğu sırada koğuşta bulunan diğer mahkumlar tarafından da büyük bir dikkatle takip edilmiştir. Onlar da benzer düşüncede olduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma grubunda bulunan hükümlülerin cezaevi öncesinde dini bilgilerinin çok az seviyede olduğu yukarıdaki açıklamalardan çıkartılabilir. Hükümlülerin doğum tarihleri itibariyle çocukluk dönemlerinin geçtiği yıllara bakıldığında 1980’e kadar kaliteli dini eğitimin, nitelikli dini yayınların çok yetersiz olduğu, muska, büyü, sihir ve hurafelerin daha yaygın olduğu bir zamanda yaşamış oldukları anlaşılmaktadır. Sanayileşme ve sosyal değişmeye bağlı olarak toplumlar, sosyal, siyasi, kültürel, dini vb. pek çok alanda değişime uğramıştır. Bu değişimde ister istemez toplumu meydana getiren bireyler de sarsıntı yaşamışlardır. Bu değişim dini ve kültürel alanı da etkilemiştir. “Tabiat boşluk kabul etmez” deyi mi gereği, zaman ve koşullara uygun olarak dini eğitimin kaliteli ve nitelikli bir çerçeveye yerleştirilememesi, dini sosyalleşmenin gereğince gerçekleşmemesi mahkumların dini bilgilerinin seviyesi bağlamında etkisini göstermiştir.

Örneklem grubunun seçildiği Nisan 2007’den araştırmanın bulgularının yorumlandığı Şubat 2009 tarihine kadar hükümlülerin cezaevi hayatında din ile ilgili düşünce, duygu ve davranış ifadeleri karşılaştırılmak istenilmiştir. Bu durumda şu sonuçlar gözlemlenmiştir.

Genelde tüm tutuklu ve hükümlülerle özelde ise sadece örneklem grubundaki hükümlülerle kurulan sıcak temas onlarla samimi ilişkilerin kurulmasını sağlamıştır. Bu durum onların lehine olmak üzere kullanılmıştır. Başlangıçta dine ait temel esaslarını (İmanın ve İslam'ın şartı) sayamayanlar, kavramları birbirine karıştırarak söyleyenler, abdestin alınışını bilen ama farz ve adabını bilmeyenler, kelime-i şahadetin söylenmesi konusunda zorluk çekenler, namaz kılmayanlar uzun bir zamandan sonra kendiliklerinden “hocam daha sık gel” demeye başlamışlar, bu konularda bilgilenmek istemişlerdir.

Başlangıçta kendilerine daha önce ders veren din hocalarının yaklaşımlarını beğenmedikleri için ders ortamına biraz uzak duranlar, araştırmanın yapıldığı sıralarda “hocam bir Kur'an okur musun?” diyerek Kur'anın okunmasını bu vesileyle sağlamışlardır.

Kur'an-ı Kerim öğrenenlerin sayısında artış gözlenmiştir. Başlangıçta Kur'an okuyanların sayısı 6 iken, şimdi 18 olmuştur. Ve büyük bir taleple cezaevi idaresine Kur'an Kursu açılması için dilekçeler verilmiştir. Neticede iki sınıf halinde cezaevinde Kur'an Kursu açılmış araştırma grubundan bu kursa 8 mahkum devam etmektedir. Mahkumların bu derslere başka niyetlerle de geldiği bilinmektedir. Örneğin, mahkumlardan bazıları açılan kurslara Kur'an öğrenmek maksadıyla gelirken, bazıları da buraları arkadaşlarıyla özel sohbet yapabilecekleri bir alan olarak değerlendirmek niyetindedir. Bazı hükümlüler koğuşlarında cemaatle namaz kılmayı teklif ederken, bazıları da koğuşlarına gelindiğinde din görevlisinin Kur'an okumasını istemektedirler. Ancak sosyoloji ile ilgilenenler niyetlere göre değil vakialara göre değerlendirme yapmak durumundadırlar.

Koğuşlara girildiğinde hocanın dikkatini çekmek için de olsa abdestin farzlarını ve adabını saymaya çalışan hükümlülerin sayısında başlangıca göre artış gözlenmiştir. Namaz kılmamasını bilmeyenlere kendileri istedikleri için ilmihal kitapları temin edilmiş buradan yararlanmaları önerilmiştir. Bu girişimden sonra her ziyaret edişimizde kitabın okunup okunmadığı test edilmeye çalışılmış öğrendikleri kontrol edilmiştir. Birbiriyle yarış içerisine giren bazı hükümlüler niyetlerine bakılmaksızın öğrenmeleri üzerinde durulmuştur. Koğuşların dar ve kalabalık olmasına karşın, bazı koğuşlarda hükümlülerin cemaat olup namaz kıldıkları gözlemlenmiştir. Hatta bir defasında ders yapılırken okunan ikindi ezanından dolayı “hocam bize imam olup namazı kıldırır mısınız” isteğine karşılık verildiğinden dolayı memnuniyetleri görülmüştür. Neticede namaz kılanların sayısında başlangıca göre bir artışın olduğu idari personel tarafından da teyit edilmiştir.

Kutlu Doğum Programlarında ilahi grubunda görev yapmak için hükümlüler istekte bulunmuşlardır. İlahi öğrenmek isteyenleri belirlemek için yaptığımız çağrıya sesine güvenen 21 tutuklu ve hükümlü müracaat etmişlerdir. Bunların arasında araştırma grubundan olan 4 hükümlü bulunmaktaydı. Müracaatçıların geneli salâvat söylemeye dilleri dönmezken Kutlu Doğum Programının yapıldığı gün araştırma grubundan 4 hükümlü olmak üzere 11 kişi sahneye çıkmayı başarmıştır. Programa davetli İlahiyat Fakültesinin hocaları da bu durumu çok beğendiklerini ifade etmişlerdir.

Mahkumların namaz kılanlar için söylediği “dışarıda her haltı karıştırmış şimdi Allah'ı mı kandırıyorsun” sözünün yanlış olduğu insanların hata yaptıktan sonra iyilik de yapabilecekleri, hasbel kader hata yapan bir kişinin sürekli hata yapan olarak kalamayacağı anlatıldığında, hükümlüler bu açıklamayı ikna edici bulmuşlar, böyle bir yargının bir daha söylenmeyeceğinin sözü verilmiştir. Neticede bu sözü ileri sürenlerin sayısında azalma görülmüş, namaz kılanlar bu sözlerden etkilenmemeye başlamışlardır.

Mahkumlardan tamamına yakını namaz vakitlerinde okunan ezan sesini duyamadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak bütün mahkumlar Kahramanmaraş'ta Ulu camiden okunan merkezi ezan sisteminin cezaevinde de kurulması konusunda cezaevi idaresine dilekçe ile başvurmuşlardır. Bu konuda Kahramanmaraş il müftülüğünün ilgisi dilekçelerle istenilmiştir. Kahramanmaraş Ulu camisinde kurulu olan merkezi ezan sisteminin cezaevinde kurulmasının ardından koğuşlara her girildiğinde, mahkumların bu durumdan memnun oldukları, her ezandan sonra etkilendikleri gözlemlenmiştir.

Şurası kesinlikle söylenmelidir ki, örneklem grubundaki mahkumlar çocukluk dönemlerinde camiye gittiklerini ama onun üzerinden yıllar geçtiğini, dini eğitimlerinin bununla sınırlı olduğunu, dini bilgilerinin yetersiz olduğunu, daha önceden öğrenmeye fırsatlarının olmadığını ama artık cezaevi günlerinde öğrenmek istediklerini söylemişlerdir. Genel çizelgede öğrenme isteğinde bulunanların sayısal oranı %66'dır. Ancak cezaevi şartlarında, öğrenme isteğinde bulunan her mahkumun amacının gerçekten ne olduğu, hangi nedenden dolayı dini bilgileri öğrenmek istediğı gibi niyetlerine ilişkin ölçüm yapma imkanı bulunmamaktadır. Mahkumlardan bazılarının dini bilgileri öğrenmek için sergilediğı davranışlar, öğrendikleri bilgileri uygulama istekleri, verilen ödevleri yerine getirmedeki dikkatleri gibi hususlar şüpheye yer bırakmadan ciddi olarak ilgilendiklerini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu alan araştırmasında Kahramanmaraş Kapalı Cezaevi'ndeki 60 hükümlünün suç işlemelerine neden olan faktörler ve din anlayışları incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında bulunan hükümlülerin cezaevinde ve koşullardaki yaşam biçimleri, diğer suçlularla olan ilişkileri, koşullarına ait eşyalarını, oyun ve eğlencelerini, sevinç ve üzüntülerini paylaşma imkan ve kabiliyetleri, boş zaman değerlendirmeleri, dini yaşantıları gibi günlük davranışları imkanlar ölçüsünde incelenerek tespit edilmiştir.

Bu hükümlülerle görüşülmesi ve uzun süre gözlemlenmesi, onların demografik özelliklerini, aile yapısı ve aile içi ilişkilerini, arkadaş çevresi ile ilişkileri yanında işlediği suçun nedeni, suç işlerken alkol ve uyuşturucu maddenin etkisinde olup olmadığı, cezaevi öncesi ve cezaevi dönemindeki dini yaşantıları hususunda da bilgiler elde etmemizi sağlamıştır. İncelenen suçların hepsi adi suçlardır.

Araştırma kapsamında bulunan suçlu kişilerin öğrenim durumları irdelendiğinde birinci sırada %75 oranında ilkokul mezunu olduğu, grup içinde ikinci sırada %15 oranında ortaokul mezunu olduğu, geriye kalan %10'luk bir oranın lise mezunu olduğu görülmüştür. Yüksek tahsil yapan mahkuma rastlanmamıştır.

Öğrenim düzeylerinin düşüklüğü doğal olarak meslek türlerini ve bu yolla ekonomik statülerini belirleyici bir faktör olmaktadır. Genelde kalifiye olmayan işlerde, serbest meslek dallarında ve tarım alanında çalıştıkları, çoğunlukla işlerinin geçici olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmaya kaynaklık eden hükümlülerin ikametlerine bakıldığında, çoğunun kırsal alanda doğup şehir merkezlerine göç ettikleri tespit edilmiştir. Ancak cezaevinde kalmasına neden olan suçun işlenmesi sırasında, hükümlülerin %63'ü il merkezinde, %15'i ilçe merkezlerinde, geriye kalan %21'i de kırsal alanda ikamet etmişlerdir.

Hükümlülerin aile geçmişlerine ait verdikleri bilgilere bakıldığında, mahkumların, çocukluluk dönemlerinde çoğunlukla babadan yoksun, dağılmış ya da ayrılmış görünümüne ailelerden gelmiş oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre hükümlülerden %5'inin babasız, %6.6'nın annesiz, %5'inin de öksüz ve yetim büyüdükleri; 11.6'nın ebeveyninin boşandığı, %5'inin babasının ve %3,3'ünün annesinin evi terk ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Ailedeki anne ya da babanın olmaması ya da ekonomik nedenlerle aylaca evde babanın bulunmaması çocuğun gelişimini, kişiliğini ve karakter oluşumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Babanın evden uzakta olduğu durumda ya da ayrılık, boşanma, ölüm gibi nedenlerle babasız büyüyen çocukların daha fazla suça eğilimli olduğu görülmüştür.

Suç türü incelendiği zaman veriler, hükümlülerin cebir ve şiddet suçları kapsamında %89 oranında adam öldürme, ekonomik suçlar kapsamında %76 oranında hırsızlık ve cinsel suçlar kapsamında da %41 oranında ırza geçme suçlarını işledikleri, bu suçları işlerken büyük ölçüde ateşli silah ve ikinci sırada kesici alet kullandıkları tespit edilmiştir. Genel çizelge içerisinde cebir ve şiddet suçları %31.7 oranına sahiptir. Bu kapsamda işlenen suçlar adam öldürme ve yaralama suçlarıdır. En çok öldürme suçunun faileri 21-40 yaş grubunda bulunmaktadır. Gruptaki mahkumların büyük çoğunluğu ilkokul, %5.26'ı ortaokul ve %15.78'i liseden mezun olmuşlardır.

Bu suç türünü işleyenlerin %26.31'i çiftçi, % 21.05'i zanaatkar grubu içerisinde topladığımız oto tamircisi, ametal eşya işçisi, elektrikçi, marangoz mesleklerindedir.

Bu grupta (%63.15) ateşli silah kullanmıştır. Kesici alet kullanma sıklığı %31.57'lik oranla ikinci sırayı almıştır.

Genel çizelge içerisinde ekonomik suçlar %35 oranına sahiptir. Bu grupta 21 hükümlü bulunmaktadır. Bu gruptaki hükümlülerin %76.19'u hırsızlık, gasp, soygun, dolandırıcılık suçlarından, %28.57'i uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan hüküm giymişlerdir. 21 hükümlüden 12'si 21-35 yaş grubunda yer almaktadır. Bu gruptan geriye kalan 9 hükümlü 36 yaşın üzerinde bulunmaktadır. Bu kapsamda 19 yaşın altında cezası kesinleşmiş bir hükümlü tespit edilmemiştir. Hükümlülerin öğrenim düzeyleri irdelendiğinde %76.19 ilkokul, %19.04 ortaokul, %4.76 da lise mezunlardır.

İş ve meslek durumları incelendiğinde işsiz olduğunu söyleyen hükümlü çıkmamıştır. Sürekli ve nitelikli bir işten bahsedilmese de çiftçilik(2) yaptığını, lokanta ya da gazinoda garsonluk, badanacılık, boyacılık, inşaat işçiliği gibi işlerde(14) çalıştığını söyleyenlerle, şoför(4) olduğunu ifade edenler olmuştur. Bu gruptaki hükümlülerin sosyo-ekonomik seviyelerine bakıldığında %71.42 orta alt, geriye kalan %28.57 orta seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Genel çizelge içerisinde cinsel suçlar %15 oranına sahiptir. Bu grupta 9 hükümlü bulunmaktadır. Araştırma grubunda cinsel suçlardan hükümlü olanların işlediği suçların çeşitleri; "ırz ve namusa tasaddide bulunma, ırza geçme, zorla ırza geçme, reşit olmayan kimseyi rızası ile kaçırma, nitelikli cinsel saldırı, çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve bir kimseyi fuhşa teşvik etmek veya yaptırmak veya aracılık ettirmek" olarak görülmektedir. Cinsel suçlar diğer suç türleriyle iç içe durumdadır. Bu suç türünü işleyenler bir başka suçu da işleyebilmektedirler. 9 hükümlüden 7'si 21-35 yaş grubunda yer almaktadır. Bu gruptan geriye kalan 2 hükümlü 51-60 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu kapsamda hüküm giyen kişiler içerisinde en genç yaşın 25 olduğu görülmüştür.

Cinsel suçlar başlığı altında değerlendirilen bu suçlardan hüküm giymiş olanların öğrenim düzeyleri irdelendiğinde %88.88 ilkokul, %11.11 ortaokul mezunu olarak tespit edilmiştir. İş ve meslek durumları incelendiğinde biri dışında işsiz olduğunu söyleyen hükümlü çıkmamıştır. Diğer sekiz hükümlü de sekiz farklı iş veya meslek bildirmişlerdir. Bunlar ayakkabı tamirciliği, çiftçi, badanacı, inşaat işçisi, kaynakçı, şoför, pazarlamacı ve müzisyen. Bu bağlamda hükümlülerin sosyo-ekonomik seviyeleri orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Verilerin değerlendirilmesi sonucu görülmüştür ki, araştırmanın temel varsayımlardan birini oluşturan suç oranlarındaki yükselme ve suç profilinin de giderek çeşitlenme eğilimi göstermesi doğrulanmıştır (bkz. Çizelge 4.2). Kahramanmaraş cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlü sayısı irdelendiğinde, toplam mahkum sayısının 2006 yılında 350, 2007 yılında 530, 2008 yılında 880, Şubat 2009 tarihinde 922 olduğu kayıtlardan anlaşılmıştır. 19.12.2006 tarih ve 26381 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve 2007 yılında uygulanan 5560 sayılı kanundan dolayı 100'ün üzerinde mahkum cezaevinden tahliye edilmiştir. Bu sayı ile birlikte toplam mahkum sayısı 1000 rakamını geride bırakmıştır. Bu sayının Kahramanmaraş'ta şu ana kadar görülmemiş bir sayı olduğu söylenmektedir. Hükümlü sayısındaki artışa bakıldığında, 2006 yılında toplam tutuklu ve hükümlü sayısı 350 iken, Şubat 2009 tarihi itibarıyla sadece hükümlü sayısının 347'ye ulaştığı görülmüştür. Suç türüne bakılmaksızın, suçların en sık işlendiği yaş grubu 16 hükümlü ile 21-25 yaş grubudur. Bunu 9'ar hükümlü ile 26-30, 31-35, 36-40 yaş grupları takip etmekte ve ilerleyen yaşla birlikte suç işleme frekansları da düşmektedir. Bu paragrafta da görüldüğü gibi örneklem grubunun %71.66'sı 21-40 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Henüz 21-25 yaş grubunda 16 hükümlünün olması düşündürücüdür. Türkiye’de yargılama süresinin ortalama olarak 3-5 seneyi bulduğu hesaba katıldığında 21 yaşında işlediği suçta hüküm giyen bir mahkumun suç işleme yaşı 17 yaşına kadar gerilemektedir. 17 yaşındaki bir gencin ilk çocukluk karakteristiklerinin izlenememesi, aile kurumunun fonksiyonlarını gerçekleştirmediği sonucunu akla getirmektedir.

Araştırma yapılan hükümlülerin verdikleri bilgilerden çoğunun, çağımızın hayat standartlarına göre sosyo-ekonomik alt düzeydeki ailelerden geldiği anlaşılmıştır. Yoksulluk, suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Hükümlülerin içinde doğup büyüdüğü aileleri ve sonradan evlenerek oluşturdukları kendi aileleri sürekli ve nitelikli gelir getiren bir işe sahip olamamaları bazen büyük bunalımlara neden olmaktadır. Ekonomik şartların geçim düzeyinin oldukça altına düşmesi sonucunda aileler parçalanmakta, dağılmakta ve ahlaki değerlerin yok olmasına sebebiyet vermektedir. Böyle ortamlarda yetişen çocukların ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı olamayacağı ortadadır. Sağlıklı bir gelişim sağlayamayan bireyler zaman içerisinde aile ortamından uzaklaşmakta ve aile dışında kendilerini kabul edecek ortamlara kaymaktadırlar. Daha çocukluk yıllarında başlayan ele avuca sığmayan asi davranışları, aile ve yakın çevresinde görülebilen küçük başkaldırıları ve küçük hırsızlık girişimlerinin faili olan bireyler, ailelerinin özellikle soğuk, çatışmacı, sert, ilgisiz ve sevgisiz olması, aile içi bağlılık düzeyinin düşük olması nedeniyle sosyalleşmemişlerdir.

Görüldüğü gibi ailedeki olumsuz tecrübeler çocuğun sosyalleşme sürecini kesintiye uğratmasına, bu durumun çocuğun toplum içinde yanlış ve tehlikeli roller edinmesine, sonuçta ise suç sayılan davranışları işler hale gelmesine neden olmaktadır. Olumsuz şartların altında süren aile hayatından kopan ve suç işlemek durumunda olan bireyler suçlu ve sabıkalı bireylerden oluşan gruplarla tanışmış ve içerisine dahil olduğu bu grubun normları, değer yargıları suça ortam hazırlamıştır. Bu konudaki araştırma sonuçlarımız suçluların çocukluk dönemlerinde ailelerinde yeterince denetim ve gözetim altında tutulmadığı ve ilk çocukluk karakteristiklerinin takip edilemediği varsayımını kanıtlamaktadır.

Her ne kadar bazı suçlar yetişkinlik döneminde ortaya çıksa da genelde yetişkin suçluluk, çocukluk döneminde başlamaktadır. Çocukların sıklıkla suç işlemlerinin altında yatan temel faktörlerin belirlenmesi durumunda, suç döngüsünün kırılabilmesi söz konusu olabilecektir. Bu nedenle çocukluk dönemlerin de bireyleri suçlu kılan süreçlerin saptanması ve bu döneme ilişkin problemlerin giderilebilmesi için politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Çok sayıda perspektif suçu meslek edinmeye karşı ailenin, önemli bir kurum görevini gördüğünü kabul etmektedir. Bütün fonksiyonlarını yerine getirebilen ailenin varlığı ve eğitim kurumlarına olan bağlılık düzeyi, bireylerin geleneksel değer ve kurumlara olan bağlılıklarını artırmada etkili unsurlardır. Burada aile kurumuna gereken önemin verilmesi ve ayrıca çocukların sağlıklı bir biçimde yetiştirilebilmeleri açısından ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Özellikle, çocukların sapkın tutum sergilemeye başladıkları ilk dönemlerde, ilk çocukluk karakteristiklerinin izlenmesi, güçlü bir aile desteği ile onların suçlu olma süreçlerin başlama aşamasında iken sonlandırılma imkanı söz konusu olabilmektedir.

Araştırma kapsamındaki hükümlüler dini yaşayışları bakımından değerlendirilmiştir. Hükümlülerin, cezaevi öncesi hayatıyla ilgili verdiği bilgiler arasında dini bir bilgiye sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Bu durum, Din ve Ahlak Bilgisi derslerinde hükümlülere sorulan çok basit sorulara cevap vermekte zorlanmalarıyla teyit edilmiştir. Hükümlülerin inanç noktasında dini önemsediklerini

söylemelerine karşın, dine ait imanın esasları ve İslam'ın şartlarını bilememeleri, birbirine karıştırmaları dikkat çekici bulunmuştur. Ancak üç sene içerisinde belirgin bir sayıda namaz kılan, dua eden, dini kitap okuyan, Kur'an okuyan hükümlülere ulaşılmıştır. Bu hükümlüler, cezaevinde öğrendikleri dini bilgilerden sonra “bu bilgilerimiz daha önce olsaydı belki de burada olmazdık”, “her işte bir hayır vardır, buraya gelmeseydik bu bilgileri öğrenemezdik” şeklinde durumlarını dini temelli olarak açıklama yoluna gitmişlerdir. Bu durum cezaevinde hükümlüler arasında bir dindarlaşmanın olduğu hipotezimizi kanıtlamaktadır.

Örnekleme içerisindeki hükümlülerden bazıları çocukluk dönemlerinde dini eğitimin verildiği camilere gittiklerini, ancak hocanın üslubundan memnun kalmadıkları için camiye devam etmediklerini, bu nedenle yeterli dini eğitim almadıklarını, dolayısıyla dini bilgilerinin de yetersiz olduklarını söylemişlerdir. Bazı hükümlülerin okuldaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin davranışlarından da iyi bahsetmemeleri nedeniyle dini eğitimlerini doğru bir şekilde alamadıklarını, belki de bu nedenle suç işlemeye karşı bir direnç gösteremediklerini, din eğitimini vermekle görevli kurumların, bu durumu tartışmaya açmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çünkü kültürel yapı içinde örf, adet ve inançlardan bazılarının yanlış yorumlanması, hurafelerin din yerine kabul görmesi, dini eğitimin yetersizliği/yokluğu öç alma, namus ve şerefini kurtarma gibi davranışları teşvik edici hatta birçok durumda zorlayıcı etkiler yaparak, anti-sosyal davranışlara yol açabilmektedir. Bunun en belirgin örneği köylerde işlenen adam öldürme suçlarında en önemli neden namus, kıskançlık ve arazi ile ilgili anlaşmazlıklardır. Özellikle kırsal kesimde cezaların ağırlığına rağmen adam öldürmenin çatışma çözüme bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, kültürün davranışları, biçimlemede ne denli etkili olduğunun açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda suçu işlemiş olmaktan dolayı pişman olduğunu belirtenlerin çoğunlukta olmasına karşın, bazı hükümlüler cezanın şiddeti ve süresine bakmaksızın işlediği suçtan dolayı pişmanlık duymadıklarını, hiçbir cezanın kendilerini suç işlemekten alıkoymayacağını ifade etmeleri bu nedene dayanmaktadır.

Cezaevinde kalan hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra tekrar suç işlememesi, cezaevinde bir takım tedbirlerin alınması ve ıslah çalışmalarının özenle sürdürülmesine bağlıdır. Bunun için hükümlülerin cezaevinde mahkumlaşma düzeyinin en aza indirilmesi gerekmektedir. Bireyin mahkumlaşma düzeyini arttıran başlıca faktörler şunlardır. 1. Uzun süreli tutukluluk dönemi, 2. Cezaevindeki suçlu gruplarla bütünleşme düzeyinin yüksekliği, 3. Cezaevi dışındaki yakın aile bireyleri ile olan ilişkilerin kesilmesi. Bu faktörler bireyin cezaevi ortamını içselleştirmesine ve sosyal etkileşim kalıplarıyla daha fazla suçluluk yapısının güçlenmesine neden olmaktadır. Araştırmamız içerisinde de cezaevine 4. ve daha fazla defa giren ve çıkan mükerrir suçluların bulunması onların mahkumlaşma düzeyinin yükselmesiyle ilgilidir.

Yaftalama teorisi açısından da irdelendiğinde, bireyin hapis cezası alması, cezaevine kapatılması, etiketlenme sorununu ortaya koymaktadır. Birey kendisinin etiketlendiğini düşünerek toplumla örtüşen davranışlar sergilemede bazı zorluklar yaşayabilmektedir. Bu konuya ilişkin olarak mahkumların cezaevindeki diğer suçlularla etkileşim içerisinde bulunmalarının engellenmesi veya etkilenme düzeyinin asgari seviyeye çekilmesi ve ayrıca bireyin mahkumlaşma düzeyinin azaltılabilmesi yine cezaevindeki ıslah çalışmalarına ağırlık verilmesini gerekli kılmaktadır.

Cezaevlerindeki mahkumların ıslah çalışmalarında en önde gelen program, onların içerisinde buldukları zor durumu en iyi bir şekilde açıklayan ve “her işte bir hayır vardır” cümlesini söyleterek gönüllerine ferahlık kazandıran din kurumudur. Dini programların yaygınlaştırılması, her mahkumla özel ilgilenilebilecek ortamın

sağlanması, ibadet için rahat ve nezih ortamların hazırlanması öncelikli gerekliliklerdir. Kahramanmaraş cezaevinde var olan 52 koğuşa Şubat 2009 itibariyle iki dini danışman görevlendirilmiştir. Her bir dini danışman düzenli ve sürekli olmak üzere günde iki koğuşa girdiğinde ilk girilen koğuşa ancak 18 gün sonra yeniden sıra gelmektedir. Bu durumun ilgililerce tartışılması ve çözüme ilişkin politikaların üretilmesi için çalışmalarda bulunmaları gerekmektedir.

Haklarında araştırma yapılan Kahramanmaraş kapalı cezaevindeki hükümlülerin, Türkiye’de suç işleyerek otoritelerce yakalanan, yargılanarak hapis cezasına çarptırılan ve cezaevine kapatılarak sosyal etkileşim yoluyla ya daha çok suç becerisi öğrenen ya da cezaevinde çeşitli etkinliklerle edindiği bilgilerle ıslah olan mahkumların suç işlemelerine etki eden faktörler hakkındaki düşünceleri alınmıştır. Ailelerin, aile kurumunun gerektirdiği fonksiyonlarına uygun davranamaması, yoksulluk ve hor görülme, işsizlik, norm ve değerlere uygun davranmayan arkadaş çevresi, okul ve iş hayatında başarısızlık, alkol, uyuşturucu kullanımı, etiketlenme ve dışlanma, sosyal bağılıkların zayıflaması gibi başlıklar mahkumların düşüncelerine yansıyanlardır. İnsanlar, suç işleme nedeni olarak her ne kadar en önde ekonomik nedenleri gösteriyorsa da , en az ekonomik sorunlar kadar dini ve ahlaki değerlerin de yokluğu ve yetersiz öğretimi göz ardı edilmemelidir. Suçlu davranışın ortaya çıktığı bir anda, bu davranışın yapılmaması gerektiğini belirleyen ilahi bir emirle, o davranışın gerçekleşmesinin önünde bir direnç oluşturacağı araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir. Bazı insanlar yoksuldur ama hırsız değildir. Bazı insanlar zengindir ama elindeki para ve imkanlar başkalarına aittir.

KAYNAKLAR

- AKBAŞ, T., 2006. Türk İnfaz Sistemi ve Uluslararası Mevzuat Ders Notları, Erzurum, 31s.
- ARABACI, F., 2000. Alevilik ve Sünniliğin Sosyolojik Boyutları, Etüt Yay., Samsun, 208s.
- ARON, R., 2005. Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, Çev.: K. Alemdar, Kırmızı Yay., İstanbul, 620s.
- ARSLANTÜRK, Z. ve AMMAN, M. T., 2001. Sosyoloji, Çamlıca Yay., İstanbul, 472s.
- BAHAR, H.İ., 2005. Sosyoloji, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yay., Ankara, 303s.
- BAHADIR, A., 1999. Hayatın Anlam Kazanmasında Psiko-Sosyal Faktörler ve Din, Yayınlanmamış Doktora Tezi, UÜSBE, Bursa, 266s.
- BERGER, P. L. ve WUTHNOW R. J., 2002. Din ve Modernlik: Toplum Bilim Yazıları 1, Çev.: A. Çiftçi, Ankara Okulu Yay., Ankara, 207s.
- BİRKÖK, M.C., 1998. Sosyolojik Düşünme ve Metodolojisi, İstanbul, 149s.
- BODUR, H. E., 2001. Sosyal Bilimler Metodolojisi Basılmamış Ders Notları, KSÜİF, Kahramanmaraş, 44s.
- _____, 2005. "Sosyolojik Perspektiften Türk Din Sosyolojisi", Türk Din Sosyolojisinin Temel Sorunları Sempozyumu 11-13 Haziran 2004, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi, Lider Matbaası, Çorum, ss.75-97.
- CANAN, İ., 1989. Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, Ed. Ahmet Hikmet Ünal, Akçağ Yay., Yayın No: 38, Ankara, 559s.
- CEVHER, M., 2008. Eğitimde Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, 57s.
http://kocaeli.meb.gov.tr/GenelDosyalar/OzelEgitim/MURAT_CEVHER.ppt
(26.12.2008/21.50).
- ÇİFTÇİ, E., 2007. Kahramanmaraş'ta Büyü İle İlgili Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KSÜSBE, Kahramanmaraş, 120s.
- DÖNMEZER, S., 1994. Kriminoloji, 8. basım, Beta Yay., İstanbul, 396s.
- _____, 1999. Toplum Bilim 12. basım, Beta Yay., İstanbul, 434.
- DEMİRBAŞ, T., 2005. Kriminoloji, 2. baskı, Seçkin, Ankara, 386s.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü), 2002. "2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri", DİE, Ankara, 199s.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü), 2002. "Adalet İstatistikleri 2000", Ankara, 268s.
- EREN, S. 2007. "İnanç ve Sosyo-Kültürel Çevre Etkileşimi", C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11(1), ss.129-152.
- GAROFALO, B.R., 1957. Suç, Suçlu ve Ceza, Çev.: M. Göklü, Nurgök Matbaası, İstanbul, 400s.
- GİDDENS, A., 2005. Sosyoloji, Çev.: H. Özel vd., Ayraç Yay., İstanbul, 704s.
- GÖKÇE, B., 2004. Toplumsal Bilimlerde Araştırma, 4. baskı, Savaş Yay., Ankara, 354s.
- GÖL, E., 2006. Cumhuriyet döneminde (1923-19509) Maraş'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KSÜSBE, 102s.
- GÖLCÜKLÜ, F., 1962. Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Sevinç Matbaası, Ankara, 100s.
- GÜNAY, Ü., 2006a, Din Sosyolojisi, 7. baskı, İnsan Yay., İstanbul, 677s.
- _____, 1981. "Türkiye'de Dini Sosyalleşme", Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri,

- Ankara, ss.192-199.
- _____, 2006b. “Dindarlığın Sosyolojisi”, (Ed.), Ü. Günay ve C. Çelik, Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi, Karahan Kitabevi, Adana, ss.1-59, 381s.
- İÇLİ, T.G., 2007. Kriminoloji, 7.baskı, Seçkin Yay., Ankara, 480s.
- _____, 1993. Türkiye’de Suçlular, Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, 3. baskı, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 190s.
- _____, 2002. “Toplumdan Kopuş: Suç ve Şiddet”, Sosyolojiye Giriş, (Ed.), İ. Sezal, Martı Yay., Ankara, 781s.
- İĞDE, İ., 2007. “Cami Dışı Din Hizmetleri: Cezaevi Vaizliği”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu, DİB Yay., Ankara, ss.169-171.
- İNAL, K. (Çev.Ed.), 2008. Sosyoloji, Siyasal Kitabevi, Ankara, 581s.
- KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ, 2006. “İl Brifingi”, Kahramanmaraş, 25s.
- KARABABA, A., 2007. Kahramanmaraş Suç Profili ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KSÜSBE, 75s.
- KARASAR, N., 1994. Bilimsel Araştırma Yöntemi, 6. baskı, Tekışık Matbaası, Ankara, 292s.
- KAYA, S., 2005. “Ortaçağda Maraş’ın Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, I. Kahramanmaraş Sempozyumu 6-8 Mayıs 2004, Kahramanmaraş, C. I., Maraşder, İstanbul, ss.335-343.
- KIZMAZ, Z., 2006a. Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular, Orion Yay., Ankara, 405s.
- _____, 2006b. “Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30 (1), ss.47-70.
- _____, 2005a. “Ceza veya Kriminal Yaptırımın Suç Oranları Üzerindeki Caydırıcı Etkisi” Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), s.210-231.
- _____, 2005b. “Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yay., 14: 133-135.
- _____, 2005c. “Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 15 (1), Elazığ, ss.189-215.
- KİRMAN, M. A, 2004, Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yay., İstanbul, 272s.
- _____, 2005a. Din ve Sekülerleşme, Karahan Kitabevi, Adana, 303s.
- _____, 2003. “Küreselleşme Sürecinde Dini Pazarlar”, 26-28 Eylül tarihleri arasında Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen “Küreselleşme ve Din” konulu sempozyuma sunulan tebliğ, Çorum.
- _____, 2005b. “Din ve Eğlence Kültürü”, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi (6), Temmuz-Aralık, Kahramanmaraş, ss.17-42.
- _____, 2006a. “Modernizmin Sonuçları ve Din”, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi “İslam Düşüncesinde Gelenek ve Yenileşme Sempozyumu”, Kahramanmaraş, ss. 67-79.
- _____, 2006b. “Rasyonel Seçim Teorisi ve Din”, 6-7 Temmuz 2006 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen “III. Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı Koordinasyon Toplantısı ve Türk Din Sosyolojisinin Temel Sorunları” konulu sempozyuma sunulan tebliğ, Elazığ, 15s.
- _____, 2006c. “Sosyolojik Açından Şiddet ve Din”, KSÜİF Dergisi, Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din Sempozyumu, Kahramanmaraş, ss.75-89.
- KOŞAR, N. G., 2000. Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı: Yoksulluk ve Sosyal Hizmet, Şafak Matbaacılık, Ankara, 205s.
- KORKMAZ, A. ve KOCADAŞ, B., 2006. Toplumsal Sapma, Sapmanın Teorik Temelleri, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 272s.

- KUNT, V., 2003. Suç ve Çocuk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 109s.
- LAYDER, D., 2006. Sosyal Teoriye Giriş, Çev.: Ü. Tatlıcan, Küre Yay., İstanbul, 381s.
- LOMBROSO, C., 1963. Suç İşlemenin Biyolojik ve Sosyolojik Sebepleri, Çev.: S. Irmak, 2.baskı, Aydın Güler Kitabevi, İstanbul, 77s.
- MALKOÇ, G., 1991. “Yetişkin Eğitimi Faaliyeti Olarak Aile Eğitimi ve Bir Uygulama” T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile Eğitimi Eğitim Serisi 5, Paneller-Konferanslar (III), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Genel Yayın No: 22, ss.16-23.
- NİRÜN, N., 1994. Sistemik Sosyoloji yönünden Aile ve Kültür Atatürk Kültür Merkezi Yay., Sayı:73, Ankara, 348s.
- NASKALİ, E. G. ve ALTUN, H. O., 2006. Zindanlar ve Mahkumlar, Babil Yay., İstanbul, 356s.
- ÖZBAŞ, M. Y., 1980. Kahraman Maraş 1978 Olaylarının Perde Arkası Emel Matbaacılık, Ankara, 153s.
- ÖZCAN Hanifi, 2002. Epistemolojik Açından İman, MÜ İlahiyat Vakfı Yay., 3. Baskı, İstanbul, 132s.
- ÖZDEMİR, Ş., 2002. “Türkiye’de Cezaevlerinde Din Eğitimi Uygulamasının Geçirdiği Aşamalar”, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, (2), ss.65-78.
- ÖZKALP, E., 2007. Sosyolojiye Giriş, 15.baskı, Ekin Kitabevi, İstanbul, 526s.
- PEKER, Hüseyin, 1994. Çocuk ve Suç, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul, 160s.
- POLOMA, M.M. 1993. Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev.:H. Erbaş, 2. baskı, Gündoğan Yay., Ankara, 360s.
- SEBÜK, M.A., 1942. Kriminoloji, Türk Hukuk Kurumu Serbest Kürsü Dersleri Serisi: 1, Ankara Matbaa Yeni Cezaevi, Ankara, 207s.
- SELLERS, R. 2006. “Din Hakkında Dokuz Küresel Eğilim”, Çev.: B. Solmaz, Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar, B. Solmaz, İ. Çapcıoğlu, Çizgi Kitabevi, Konya, 363 s.
- SEZEN, Y., 1988. Sosyoloji Açısından Din: Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Tesirleri, MÜİF, Yay., Nu:22, İstanbul, 167s.
- SOKULLU-AKINCI, F., 2007. Kriminoloji, 5. baskı, Beta Yay., İstanbul, 213s.
- SOYASLAN, D., 1998. Kriminoloji, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara, 273s.
- TERZİ, S., 2007. Kadın Suçluluğu: Kahramanmaraş Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KSÜSBE, Kahramanmaraş, 42s.
- TÜRKDOĞAN, O., 2006. Türkiye’de Köy Sosyolojisi, Araştırma-İnceleme Dizisi:150., IQ Kültür Sanat Yay., No:92, İstanbul, 880s.
- _____, 1995. Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi, MEB Yay., İstanbul, 284s.
- ÜLGER, S. U., 2007. Medya Din İlişkisi Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma, Kahramanmaraş Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KSÜSBE, 125s.
- ULUĞTEKİN, S., 1991. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro, Ankara, 224s.
- USTA, N., 2005. “Din İle İlgili Tutumlarımız ve Paradigma-Metodoloji Sorunu”, Dini Araştırmalar, 8 (22), Motif Yay., Ankara, ss. 91-104.
- UYSAL, V., 1996. Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri, MÜİF Vakfı Yay., İstanbul, 160s.
- UZUN, A. M., 2003. “Yoksulluk Olgusu Ve Dünya Bankası”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2), ss.155-173.

- YAMAN, A., 1999. İslam Aile Hukuku, Marifet Yayınları, İstanbul, 142s.
- YAVUZ, K., 2006. "Psikanaliz Açısından Ateizm", Ed. Ü. Günay ve C. ÇELİK, Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi, Karahan Kitabevi, Adana, ss.61-79, 381s.
- YAVUZER, H., 2001. Çocuk ve Suç, 10.baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 300s.
- YÖRÜKOĞLU, A., 2000. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 6. baskı, Özgür Yay., İstanbul, 277s.
- YURDAYDIN, H. G.ve DAĞ, M., 1978. Dinler Tarihi, Gündüz Matbaacılık, Ankara, 258s.
- YÜCEL, M. T., 2008. Kriminoİoji, Afşar Matbaacılık, Ankara, 331s.
- WECHSELBER, K. ve PUYN, U., 1993. Anne ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 430s.

ÖZ GEÇMİŞ

1969 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı İğde köyünde doğdu. İlk öğrenimini Osmaniye'de ortaöğrenimini Adana'da tamamladıktan sonra 1989 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini kazandı. 1992 yılında yatay geçişle Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti. Buradan 1995 yılında mezun oldu.

Mezun olduktan sonra ilk görev yeri olan Giresun'da üç yıl öğretmen olarak çalıştı. 1997 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılan İlçe Müftülüğü sınavında başarılı oldu. Bu göreve ilk olarak Tunceli'nin Ovacık ilçesinde başladı. Daha sonra sırasıyla Andırın, Bahçe, Yayladağı ve Arapgir ilçe müftülüğü görevlerinde bulundu. 2005 yılı aralık ayında geldiği Kahramanmaraş'ta, İl Müftülüğünde İl Vaizi olarak çalışmaya başladı. Bu tarihten itibaren Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Din Sosyolojisi Bilim Dalında Yüksek Lisans Programı için çalışmalara başladı. Halen Kahramanmaraş İl Müftülüğü Merkez Vaizi olarak görev yapmaktadır. İlçe müftülüğü ve il vaizliği görevlerinde bulunduğu dönemlerde cezaevlerinde vaiz olarak görev yapmıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.